

GESPREKSNOTITIE

Gespreksnotitie ten behoeve van het gesprek op 25 februari 2002 tussen Minister van Buitenlandse Zaken van Aartsen, Fractievoorzitter van de ChristenUnie de heer Leen van Dijke, en een delegatie van de Armeense gemeenschap in Nederland.

We willen beginnen met onze blijdschap uit te spreken over het feit dat dit gesprek kan plaatsvinden.

Wij waarderen dit temeer, als we terugzien op hoe het totnogtoe ging. Onze brieven aan uw ministerie de afgelopen jaren bleven onbeantwoord; we konden zelfs niet vermoeden dat u de brieven daadwerkelijk ontving, omdat we zelfs geen ontvangstbevestiging kregen.

Wij noemen deze gang van zaken nu, omdat we die gezien de gevoeligheid van de materie als bijzonder pijnlijk hebben ervaren. Zeker omdat de afgelopen jaren, met de discussie over de gedenksteen van Assen, telkens weer geluiden opklonken, bijv. demonstraties van Grije Wolven, bezwarenprocedures bij de rechter, waarmee ontkenning en omkering van de feiten regelmatig op TV en in kranten konden opduiken. En van de Nederlandse regering werd niets vernomen, U kunt zich misschien voorstellen dat de Armeense gemeenschap zich verlaten voelt. De politiek laat zich niet uit. We willen daarom de heer van Dijke hierbij dan ook hartelijk danken voor zijn aandeel in deze ontmoeting. En als Nederlandse burgers zijn wij blij dat deze Minister van Buitenlandse Zaken ons ontvangt en naar ons wil luisteren.

SAMENSTELLING DELEGATIE

(10)(2e)	(10)(2e)
(10)(2e)	
(10)(2e)	
(10)(2e)	
(10)(2e)	
(10)(2e)	

Wij zitten hier als Nederlanders, sommige altijd al hier, andere langer of korter geleden met onze Armeense achtergrond in Nederland wonend en werkend.

ENKELE INLEIDENDE OPMERKINGEN

Allereerst willen we benadrukken dat wij niet anti-Turks of anti-Turken zijn en ook niet op anti-Turkse gevoelens willen inspelen met onze zaak. Wij willen verzoening, maar deze is pas mogelijk met erkenning van en respect voor het verleden. Als de waarheid en gerechtigheid door de stelselmatige ontkenning van de genocide op Armeniërs geweld wordt aangedaan is verzoening onmogelijk. Dat er tot op de dag van vandaag van verzoening geen sprake is heeft verstrekkende gevolgen en leidt tot risico's, met name in de regio.

Nederland is een rechtsstaat. De geloofwaardigheid loopt schade op als de historie met een bepaald oogmerk wordt miskend. De erkenning van dit uitgangspunt heeft er o.a. toe geleid dat ontkenning van de Holocaust strafbaar is. In dat licht kunt u zich onze vraag voorstellen waarom de ontkenning van de Armeense genocide straffeloos kan plaatsvinden. (Zie de Groene Amsterdammer van 19 januari, die dit als voorbeeld noemt van willekeurige toepassing van artikel 1 en artikel 7 van de Grondwet).

Over de feiten willen we niet in discussie gaan. Uit verschillende uitspraken (in de Kamer tijdens het debat over het Internationaal Strafhof en in antwoord op kamervragen van Mw. Karimi) blijkt dat u op de gebeurtenissen bent van de tragische gebeurtenissen tijdens WO-I en dat u de feiten erkent. Bovendien valt in de ambtsberichten over Armenië op de website van uw ministerie te lezen, dat in 1915 een georganiseerde campagne heeft plaatsgevonden tegen de ruim 2 miljoen Armeniërs in het Ottomaanse Rijk en dat dit diepe sporen heeft nagelaten op de Armeense psyche. Ook valt er te lezen dat er sprake was van een genocide, en het woord staat niet tussen aanhalingstekens. Internationaal gezien zijn de feiten ook niet in discussie. En wat ons betreft discussiëren we ook niet over exacte aantallen en dergelijke. Er heeft een genocide plaatsgehad.

Waar ligt - wat ons betreft - dan de spits van het gesprek met U? Er is kennelijk een keuze gemaakt in de buitenlandse politiek om geen oordeel over het verleden uit te spreken, ongetwijfeld vanuit de gedachte dat dit geen werkzaam bestanddeel van de buitenlandse politiek kon zijn. Deze keuze impliceert ongelijkheid; want over andere zaken, heden of verleden, heeft Nederland wel een oordeel en spreekt dat dan ook uit.

Echter wat is het verleden? De gevolgen van de genocide zijn enorm en tot op de dag van vandaag voelbaar. Armeniërs die niet de dood vonden, kwamen terecht in Libanon, Syrië, Egypte, Irak en verder weg Frankrijk, Noord- en Zuid-Amerika en noem maar op. De Armeense diaspora die daardoor ontstond, heeft tot een enorme leegloop geleid van het toch al in moeilijke omstandigheden verkerende moederland. Dit maakt de opbouw van Armenië na haar onafhankelijkheid veel moeilijker dan voor de omringende landen. Het verleden is het heden: In de (ontkenning van de) genocide ligt de wortel van de grootste problemen waarmee Armenië worstelt en van de slechte verhouding met de Turkije en Azerbeidzjan. Het komt er met betrekking tot dit punt kortweg op neer dat de ontwikkeling van Armenië ernstig wordt belemmerd als gevolg van de economische blokkade die Turkije en Azerbeidzjan in stand houden. Deze keuze in het heden laat zich niet anders verklaren dan vanuit de ontkenning van het verleden.

In deze analyse ligt meteen het antwoord op de vraag: Wat moet een Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken met dit alles; welk belang heeft Nederland met een expliciete standpuntbepaling in deze kwestie. Welke stappen kan Nederland doen?

Zowel de herdenking van de genocide als de pijn die daarbij door Armeniërs overal ter wereld voortdurend wordt gevoeld door het feit dat deze niet officieel wordt erkend, maakt na 85 jaar een deel uit van de Armeense identiteit. Dat is niet iets wat overgaat, de Armeense jeugd heeft dat precies zo als de ouderen. Voor ons is het dus van belang dat de Nederlandse regering expliciet tot erkenning van de genocide komt en in haar contacten met Turkije er op aandringt dat ook te doen.

Staat u ons toe, zo beknopt mogelijk te schetsen welke belangen daarmee nu precies met de Nederlandse erkenning gediend kunnen worden.

WELKE BELANGEN WORDEN GEDIEND MET ERKENNING VAN DE ARMEENSE GENOCIDE

1. Recht doen aan de - ook door het Ministerie van Buitenlandse Zaken - erkende feiten

In de eerste plaats simpelweg het belang van gerechtigheid, respect voor en recht doen aan de feiten. Daarvoor weglopen voedt een niet-gewilde suggestie. Feiten zijn feiten. Al heel vroeg hebben Nederlandse politici deze zaak onderzocht en in het U mogelijk bekende boek 'Martelingen der Armeniërs' beschreven. We schrijven 1918; opstellers: De Savornin Lohman (Minister van Staat en Kamerlid), Ruys de Beerenbrouck, Patijn en vele andere Kamerleden, rechter enz.

Ook nu zien we dat de feiten in de Nederlandse politiek juist worden beschreven. Door de vele bewijsstukken die inmiddels verzameld zijn is de algemene mening onder historici duidelijk en eensluidend over de rol van de toenmalige Ottomaanse regering in het drama. Uw eigen bewoordingen in het debat over het strafhof (over het onrecht, het Armeense volk aangedaan) zijn daar ook helder over. Het is gezien de omstandigheden juist goed om ook naar buiten toe niet onduidelijk hierover te zijn.

De erkenning van de genocide wordt door de Nederlandse publieke opinie ondersteund. In ingezonden brieven, in de media, TV, radio, artikelen, weekbladen, wetenschappelijke bladen enz. spreken allerlei soorten mensen hun verontwaardiging uit over de krampachtige houding van Nederland in deze.

2. Dam opwerpen tegen ontkenning en omkering van feiten

Het tweede belang ligt in het verlengde van het eerste: het is een kwestie van recht en humaniteit om daar waar kan bij te dragen dat een dam wordt opgeworpen tegen ontkenning en omkering. Wij gaan ervan uit dat de Minister, die het onrecht het Armeense volk aangedaan, raakt (zoals hij zei) zich ook een voorstelling kan maken van de pijn, de woede en de machteloosheid, als dit onrecht straffeloos ontkend kan worden. De laatste jaren nog hebben we weer gezien hoeveel verdraaiing en ontkenningspropaganda er op dit gebied door bijv. het Turks forum, Turkse culturele organisaties en TRT-TV maar ook op de Nederlandse TV en in andere media op zowel Nederlanders als Turken hier te lande (ongestraft) wordt losgelaten. De gebeurtenissen in de gemeente Assen, die een simpele vergunning voor een gedenksteen op een begraafplaats, als het ware een internationaal-rechtelijke uitspraak moest doen, zijn een voorbeeld van waartoe e.e.a. leidt. Dit ging zelfs zover dat de Turkse ambassadeur de plaatsing van de steen trachtte te voorkomen. Dat dit alles zover kan komen ligt zonder twijfel voor een belangrijk deel aan gebrek aan helderheid in Den Haag. Alleen door een actieve inzet van Nederland kan de praktijk van omkering en ontkenning de pas worden afgesneden.

3. Nederland als voorvechter mensenrechten en bestaffing genocide

Voor Nederland is hiermee ook de geloofwaardigheid van ons land als voorvechter van mensenrechten aan verbonden. Op vele manieren heeft Nederland van oudsher een imago opgebouwd van opkomen tegen onrecht, bestaffing van misdaden tegen de menselijkheid, wegnemen van conflictbronnen tussen landen (Vredespaleis, tribunalen, vredesmissies e.d.). Nederland probeert daarbij terecht een onafhankelijke positie in te nemen. Dat mag dan natuurlijk ook in deze kwestie worden gevraagd. Zonder standpunt over de Armeense kwestie, is Nederland niet consequent, hetgeen ten koste gaat van geloofwaardigheid in het algemeen.

4. Volgen actuele internationale ontwikkelingen

Voorts is er een belang in dit opzicht juist als Nederland niet achterop te raken bij de internationale ontwikkelingen op dit terrein, waarin talloze ook omringende landen de kwestie op de agenda heeft gestaan of weer staat. In de bijlage treft u een overzicht van landen, steden enz. aan waar over de erkenning van de genocide uitspraken zijn gedaan.

Hierbij kan eerstens gedacht worden aan het Europees Parlement dat sinds 1987 de Armeense genocide erkent (en ook in verschillende uitspraken het verband vastlegt met toetreding van Turkije tot EU).

Naast landen die de genocide al lang geleden erkenden, is er een recente reeks van erkenningen op gang gekomen, van instanties en (kamers van) parlementen van België, Zweden, Italië, Vaticaanstad, Griekenland en Frankrijk. Ook de Paus heeft expliciet de genocide erkend.

Met name de erkenning door Frankrijk (regering en parlement) is een belangrijk feit. De bijna-erkenning door de VS waar de resolutie de Commissie voor Buitenlandse Zaken reeds had gepasseerd en de plenaire aanvaarding alleen nog tegengehouden is doordat president Clinton het onderwerp, met verwijzing naar de veiligheid i.v.m. de gespannen situatie in het Midden Oosten, nog op het allerlaatste moment van de agenda wist af te krijgen.

Ook andere ontwikkelingen zijn niet zonder betekenis, zoals bijv. het opnemen in het VK van de Armeense genocide in Holocaust Memorial Day.

5. Spanning in de Kaukasus

Nog belangrijker dan al het voorgaande is het belang dat erkenning door Nederland en andere landen, ten slotte ook door Turkije, gediend zou zijn voor de mensen en de vrede in de gespannen regio Kaukasus. Als we dan kijken naar Turkije en Armenië: geen diplomatieke betrekkingen tussen deze buurlanden, Turkije dat Armenië zelfs niet erkent, de blokkade van de grens door Turkije, de altijd gespannen situatie in Turkije zelf, en op de achtergrond de slechte relatie met Azerbeidzjan wegens de niet de jure geregelde kwestie in Nagorno Karabach. In die situatie is de angst voor herhaling helaas niet denkbeeldig. In dit verband is u waarschijnlijk ook bekend het Gahrton-Report over de veiligheid in de Kaukasus, waarover deze week in het Europees Parlement wordt gestemd.

6. Wegnemen conflictbron tussen Turkse en Armeense minderheid binnen Nederland

Is het belang in de regio het grootst, ook hier in Nederland zal er een bron van conflict minder zijn. De manier waarop de Turkse bevolkingsgroep telkens weer vanuit Ankara onwetend wordt gehouden en wordt opgezet tegen de Armeniërs, schaadt de integratie. De angst van Armeniërs om actief te zijn in de gemeenschap, de wetenschap dat Turkse groeperingen, zoals Grijs Wolven, iedereen nauwlettend in de

gaten houden, is beangstigend en in een rechtsstaat als Nederland onaanvaardbaar. De onwetendheid zal - begrijpelijk - bij veel Turken telkens tot agressie leiden als het onderwerp, of zelfs maar iets wat met Armenië te maken heeft, ter sprake komt. Als de Nederlandse regering helderheid verschafft en de genocide erkent, zal dat voor Nederland met onze zeer grote Turkse gemeenschap het grote voordeel geven, dat die Turkse gemeenschap niet onwetend blijft en de historische waarheid leert kennen - een historie waarvoor zij persoonlijk niet verantwoordelijk zijn. Veel Turken, die de werkelijkheid wel kennen, kunnen opgelucht adem halen, als het taboe om hierover te spreken, dat in Nederland voor hen evenzeer heerst als in Turkije, wordt doorbroken. Vrees mag voor de Nederlandse regering niet de doorslag geven. Overigens: de dreigementen die in andere landen bij het nemen van zo'n stap worden geuit, zijn tot nu toe nooit uitgevoerd en verstommen even snel als ze zijn opgelaaid.

7. Bijdrage aan democratiseringsproces Turkije

Tenslotte Turkije zelf. Het belang van een bevrijding van Turkije van deze last. Nederlandse inzet ten aanzien van Turkije is steun te geven aan pro-Europese krachten voor de overgang naar een democratische rechtstaat. Doorbreking van het taboe van de Armeense genocide lijkt wel het lastigste probleem daarbij en daarom een cruciaal onderdeel van de bijdrage die Nederland kan leveren. Het is zo'n taboe dat de kwestie in uw notities aan de Kamer in de bekende rij van problemen (zoals mensenrechten, Cyprus) zelfs niet kan worden genoemd. Dat is o.i. wel nodig. Want het gaat om het piëce de résistance in de Turkse problematiek.

Dat vindt ook het EP, waar het gaat om de voorwaarden voor toetreding van Turkije tot de EU. De huidige toestand is zo, dat arrestatie volgt bij het opwerpen van de Armeense kwestie, dat er jaarlijks een miljoeneninzet is voor propaganda via boeken, pers en TV, en dat nog recent de oprichting heeft plaatsgevonden van een Commissie ingesteld door de Turkse vice-premier Devlet Bahçeli, een Commissie 'tegen de aantijgingen inzake genocide' en ook wordt met alle middelen opgetreden om te voorkomen dat de film Ararat over de tragische gebeurtenissen in de WOI (met Charles Aznavour in de hoofdrol) dit voorjaar kan worden uitgebracht in Cannes.

Dit alles is een (kandidaat) EU-lidstaat onwaardig.

Een groeiend aantal mensenrechtenactivisten in Turkije, intellectuelen die hun koppen niet in het zand willen steken, strijden een ongelijke strijd voor erkenning van de Armeense genocide en daarmee ook voor bevrijding van de Turkse samenleving van een psychisch belastende verdraaiing - en ontkenningcultuur. Daarmee willen zij uiteindelijk een basis leggen voor verzoening tussen deze gemeenschappen.

Steun aan pro-Europese krachten in Turkije houdt meer dan wat dan ook in, dat Nederland deze mensen steunt en stappen zet met betrekking tot erkenning van de Armeense genocide. Dat zal grote gevolgen hebben voor oplossing van andere problemen, bijv. mensenrechten, gebrek aan vrije meningsuiting.

8. Ondersteunen van bevrijding van en verzoening tussen de Armeense en Turkse gemeenschappen binnen Turkije

Een specifiek en voor ons zeer belangrijk onderdeel van hetgeen voor Turkije als geheel geldt, betreft de Armeniërs in Turkije. In Turkije woont een onzichtbaar grote doch zichtbaar steeds kleiner wordende Armeense gemeenschap. Een gemeenschap die alleen in een relatieve vrede mag leven zolang zij haar plaats kent en erkent, een plaats van tweederangsburger. Een burger die haar moderne geschiedenis moet verloochenen om niet als een staatsvijand te worden beschouwd en bestraft.

Een gemeenschap waarvan leden dankzij menslievende Turken en Koerden gespaard zijn gebleven van

de genocide. Niet alleen het onbeschrijflijke leed van de Armeense slachtoffers maar ook de heldhaftige rol van deze Turkse en Koerdische mensen moet worden belicht en gewaardeerd.

De mensenrechtenactivisten en intellectuelen binnen Turkije die ook anno 2002 de moed hebben zich voor de Armeense zaak in te zetten, verdienen de steun van Nederland.

CONCLUSIE

Ons belang is: erkenning, verzoening, opheffing blokkade, geen angst meer voor herhaling. We hopen duidelijk gemaakt te hebben dat er ook vanuit het gezichtspunt van een Minister van Buitenlandse zaken in een land met een grote Turkse gemeenschap, grote belangen gediend zijn en veel te winnen is met het ondernemen van stappen, nationaal en internationaal.

WAT KAN NEDERLAND DOEN?

We vragen U derhalve helder positie te kiezen, en de waarheid niet ongenoemd te laten.

Naast erkenning zijn er nog vele manieren waarop Nederland zich kan uiten, zoals:

- door aanwezigheid van regeringszijde op de jaarlijkse 24 april herdenking
- 24 april op andere wijze mee te gedenken (in VS wordt elk jaar een verklaring uitgegeven door de president); Armeense kinderen op scholen gelegenheid te geven met ouders naar herdenking te gaan.
- door het bespreekbaar maken van de kwestie in conferenties, bijv. in het kader van de vorig jaar ingestelde leerstoel voor holocaust en genocide studies.
- door de zaak in het parlement te bespreken
- zorgen dat er een eind komt aan de zeer kwetsende ontkenning en omkering, door daartegen op te treden.
- door het voorbeeld van vele landen te volgen door instelling van een Holocaust of Genocide Memorial Day, waarin slachtoffers en nabestaanden van alle genociden worden inbegrepen
- in contacten met Turkije aangeven dat Nederland dit taboe niet langer kan delen,
- zorgen dat een film als *ÔAraratÔ* in Nederland zonder belemmeringen gezien kan worden, een in mei uit te brengen film van de Canadese Armeniër Atom Egoyan met in de hoofdrol Charles Aznavour, over de gebeurtenissen van 1915. Turkije doet er alles aan om vertoning onmogelijk te maken.

Recognition of Armenian Genocide

International Organizations

Council of Europe Parliamentary Assembly, April 24, 2001
Le Ligue des Droits de l'Homme, May 16, 1998
The Association of Genocide Scholars, June 13, 1997
Union of American Hebrew Congregations, November 7, 1989
Permanent Peoples' Tribunal, Verdict of the Tribunal, April 16, 1984
World Council of Churches, August 10, 1983

Official Reports

United Nations Sub-Commission on Prevention of
Discrimination and Protection of Minorities, July 2, 1985
United Nations War Crimes Commission Report, May 28, 1948

Resolutions and Declarations

Common Declaration of His Holiness John Paul II and His Holiness Karekin II at Holy
Etchmiadzin, Republic of Armenia, September 27, 2001
Prayer of John Paul II Memorial of Tzitzernagaberd, September 26, 2001
French Law, 2001
Italian Chamber of Deputies Resolution, November 16, 2000
European Parliament Resolution, November 15, 2000
Vatican City, November 10, 2000
French National Senate, November 7, 2000 -
Lebanese Parliament Resolution, May 11, 2000
Swedish Parliament, March 29, 2000
French National Assembly, May 28, 1998
Council of Europe Parliamentary Assembly, April 24, 1998
Belgian Senate Resolution, March 26, 1998
Lebanese Chamber of Deputies Resolution, April 3, 1997
U.S. House of Representatives Resolution 3540, June 11, 1996
Hellenic (Greek) Parliament Resolution, April 25, 1996
Canadian House of Commons Resolution, April 23, 1996
Russian Duma Resolution, April 14, 1995
Argentinean Senate Resolution, May 5, 1993
European Parliament Resolution, July 18, 1987
U.S. House of Representatives Joint Resolution 247, September 12, 1984
Cypriot House of Representatives Resolution, April 29, 1982
U.S. House of Representatives Joint Resolution 148, April 9, 1975
Uruguayan Senate and House of Representatives, April 20, 1965
U.S. Senate Resolution 359, May 11, 1920
U.S. Senate Concurrent Resolution 12, February 9, 1916
Joint Declaration by France, Great Britain, and Russia, May 24, 1915

State and Provincial Governments

AUSTRALIA

New South Wales

Parliament of New South Wales, Australia, April 17, 1997

CANADA

Ontario

Legislature of Ontario, Canada, March 27, 1980

Quebec

Quebec National Assembly, April 10, 1980

ITALY

Rome

Il Consiglio Provinciale di Roma, June 16, 2000

UNITED STATES

Alaska

Alaska State Senate, April 23, 1990

Alaska State Governor, April 19, 1990

Arizona

Arizona State Governor, April 23, 1990

Arkansas

Arkansas Executive Department Proclamation, March 27, 2001

California

California State Senate, April 23, 2001

California Governor, April 14, 2001

California State Senate, September 18, 2000

California State Governor, April 20, 2000

California State Legislature, April 15, 1999

California State Legislature, April 13, 1998

California State Legislature, April 17, 1997

California State Governor, April 2, 1997

California State Legislature, April 9, 1996

California State Governor, April 8, 1996

California State Legislature, May 4, 1995

California State Legislature, March 29, 1995

California State Legislature, April 18, 1994

California State Legislature, April 24, 1990

California State Governor, April 18, 1990

Colorado

Colorado State Governor, March 14, 1990
Colorado State Governor, April 10, 1987
Colorado State Governor, April 3, 1986
Colorado State Governor, April 23, 1981

Connecticut

Connecticut Governor's Proclamation, April 24, 2001
Connecticut State Governor, April 24, 1990

Florida

Florida State Governor, April 27, 1990

Georgia

Georgia State Senate, February 8, 1999

Illinois

Illinois State Governor, April 27, 2000
Illinois State Governor, March 23, 1999
Illinois State Governor, March 23, 1999
Illinois State Governor, April 19, 1990
Illinois State Senate, April 5, 1990
Illinois State House of Representatives, April 3, 1990

Maine

Maine Joint Resolution, June 13, 2001
Maine State Legislature, April 7, 2000

Maryland

Maryland House Resolution, April 9, 2001
Maryland Senate Resolution, March 26, 2001
Maryland State Governor, April 24, 1990
Maryland State Governor, April 24, 1987

Massachusetts

Massachusetts General Court, April 19, 1990
The Commonwealth of Massachusetts, March 23, 1990
The Commonwealth of Massachusetts, February 19, 1986

Michigan

Michigan House Resolution, April 19, 2001
Michigan State House of Representatives, April 22, 1999
Michigan State Governor, April 13, 1990
Michigan State Legislature, March 27, 1990
Michigan State Governor, March 13, 1986

Minnesota

Minnesota Governor's Proclamation, March 16, 2001

Nevada

Nevada State Governor, April 11, 1990

New Hampshire

New Hampshire State Senate, April 24, 1990

New Jersey

New Jersey State General Assembly, April 5, 1990

New Jersey State Governor, April 24, 1986

New Jersey State Governor, April 14, 1975

New Jersey State General Assembly, April 1, 1975

New Mexico

New Mexico State Senate, March 10, 2001

New York

New York Governor, April 24, 2001

New York State Governor, April 17, 2000

New York State Governor, April 24, 1999

New York State Legislature, May 5, 1987

New York State Governor, April 21, 1987

New York State Senate, May 6, 1986

New York State Assembly, April 4, 1986

New York State Legislature, April 24, 1975

Oklahoma

Oklahoma State Legislature, March 26, 1990

Oregon

Oregon State Governor, April 23, 1990

Pennsylvania

Pennsylvania Senate Concurrent Resolution, May 1, 2001

Pennsylvania State House Concurrent Resolution, April 25, 2001

The General Assembly of Pennsylvania, April 18, 2000

The General Assembly of Pennsylvania, April 12, 1999

The General Assembly of Pennsylvania, April 18, 1995

The Commonwealth of Pennsylvania, April 19, 1990

Rhode Island

Rhode Island Senate Resolution, April 24, 2001

Rhode Island State Senate, April 13, 2000

Rhode Island State House of Representatives, April 12, 2000

Rhode Island State House of Representatives, April 28, 1999

Rhode Island State House of Representatives, April 23, 1998

Rhode Island State House of Representatives, April 24, 1997

Rhode Island State House of Representatives, April 24, 1996

Rhode Island State Governor, June 29, 1990

Rhode Island State House of Representatives, April 27, 1990

Rhode Island State Senate, April 4, 1990

South Carolina

South Carolina General Assembly, March 17, 1999

Virginia

Virginia Governor, April 24, 2001

The General Assembly of Virginia, March 9, 2000

The Commonwealth of Virginia, April 24, 1996

The Commonwealth of Virginia, April 24, 1990

Washington

Washington State Governor, April 20, 1990

Wisconsin

Wisconsin State Assembly, May 2, 2000

Wisconsin State Governor, April 24, 1990

Wisconsin State Legislature, 1990

Municipal Governments

EUROPE

Citta di Asiago, November 11, 1997

Commune di Sesto San Giovanni, May 19, 2000

Comunale di Roma, March 7, 2000

Comunale di Venezia, March 30, 1998

Comune di Bagnacavallo, July 17, 1997

Comune di Belluno, March 27, 2000

Comune di Bertiole, April 27, 2001

Comune di Camponogara, June 5, 1997

Comune di Castelsilano, September 14, 1998

Comune di Conselice, November 20, 1997

Comune di Cotignola, November 17, 1997

Comune di Faenza, February 2, 1998

Comune di Feltre, May 11, 1998

Comune di Firenze, July 6, 1998

Comune di Fusignano, September 29, 1997

Comune di Genova, October 12, 1998

Comune di Imola, March 23, 1998

Comune di Lugo, November 20, 1997

Comune di Massa Lombarda, September 28, 1999

Comune di Milano, November 24, 1997

Comune di Monterforte D'Alpone, October 27, 1997

Comune di Montorso Vicentino, September 30, 1997

Comune di Parma, December 22, 1997

Comune di Ponte di Piave [Italy], November 21, 1997

Comune di Ravenna, May 19, 1998

Comune di Russi, July 17, 1997

Comune di S. Agata Sul Santerno, October 28, 1997

Comune di S. Stino Livenza, November 18, 1997

Comune di Sanguinetto [Italy], June 6, 1997

Comune di Solarolo, December 12, 1997
Comune di Thiene, September 24, 1998
Comune di Udine, February 8, 2001
Comune di Villafranca Padovana, November 27, 1997
Comunita' Montana Feltrina, April 28, 1999
Municipalities of France, 1998

NORTH AMERICA

City of Albuquerque, April 24, 1982
City of Charlotte [North Carolina], April 24, 2000
City of Fresno [California], April 24, 2001
City of Fresno [California], April 20, 1999
City of Garden City [Michigan], April 16, 1990
City of Glendale [California], April 17, 2001
City of Glendale [California], April 18, 2000
City of Memphis [Tennessee], April 24, 1990
City of Minneapolis [Minnesota], April 24, 2001
City of Philadelphia [Pennsylvania], November 16, 1989
City of Saint Paul [Minnesota], April 24, 2001
City of Waukegan [Illinois], April 3, 1990
County of Los Angeles [California], April 24, 2001
Fresno City Council [California], April 20, 1999
Mecklenburg County [North Carolina], April 24, 2000
Mecklenburg County [North Carolina], April 15, 1997
New York City Mayor, April 24, 1990
San Francisco Board of Supervisors, April 9, 2001
Santa Clara County [California], April 6, 1999
Town of Brookline [Massachusetts], April 24, 2001
Town of Matthews [North Carolina], April 24, 2000
Ville de Montréal, April 17, 1997

S-2774

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

(10)(2e) Minister
ZO
GPZ, (10)(2e)
BI, BAK, DWM

TER BESLISSING R

Datum
13 mei 2011

Onze Referentie
DZO/OE-105/2011

(10)(2e)

memo

BSG/PID-335/11 - reactie op verzoek vaste commissie BZ
inzake SAO-Petitie aangeboden door FAON cs

4.5 3 *

Aanleiding

Verzoek van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken om uw reactie op een
petitie van de Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON) c.s. tot
erkenning van de Armeense genocide.

Gevraagd besluit

Uw akkoord met en de ondertekening van de brief.

Toelichting

- FAON en het Nederlands Armeens Comité voor Rechtvaardiging en Democratie (Hay Tad Nederland) hebben op 19 april ter gelegenheid van de herdenking van de zogenaamde Armeense genocide van 1915 aan de Tweede Kamer een petitie aangeboden. De vaste commissie van BZ verzoekt om uw reactie.
- Voor zover ik kan nagaan hebben de opstellers in tegenstelling tot voorafgaande jaren u niet op de hoogte gesteld van deze petitie.
- In uw reactie geeft u het standpunt van de Nederlandse regering weer:
  - Gebeurtenissen 1915 zijn verschrikkelijk geweest en dit onderwerp wordt regelmatig zowel in EU-kader als in bilaterale contacten met Turkije opgebracht.
  - Turkije en Armenië dienen tot een gezamenlijk inzicht te komen en Nederland moedigt beide kanten aan dit proces op gang te brengen en te houden.
  - Stellingname in deze kwestie van de Nederlandse regering (zoals het gebruik van de term 'genocide') wordt niet behulpzaam geacht.

→ Staand
beleid,
mag ik nog
stude samen?

Bijlagen
1. Netbrief

Memorandum

ter informatie

Aan

TS

Datum 14 oktober 2004

Van

(10)(2e)

Kenmerk DZO-237/04

Via

C.c.

DWM

(10)(2e)

Afgestemd met

Betreft

Uw 695/T1

Aanleiding

Uw verzoek om advies inzake evt. beantwoording door T van een brief van de Armeense Federatie en het 24 april Comité inzake EU-Turkije en ontkenning "Armeense genocide".

Advies

Adviseer dat T betreffende brief niet beantwoord.

Toelichting

De vertegenwoordigers van beide organisaties zijn uitgenodigd voor een gesprek met (10)(2e) zoals T reeds had gesuggereerd in zijn commentaar op memo DZO-153/04. Dit gesprek zal plaatsvinden op 2 november a.s.

Opgesteld door

(10)(2e)

'Armeense kwestie'

Memorandum

ter informatie

Aan R
Van DEU (10)(2e)
Via (10)(2e)

Datum 19 maart 2001
Kenmerk DEU-278/01

C.c. PS, DEU/OE

Afgestemd met DEU/OE

Betreft Ambtelijke stukken inzake Armeense kwestie

Aanleiding

Uw verzoek om achtergrondstukken.

Toelichting

Bijgaand treft U aan de volgende ambtelijke stukken inzake de Armeense kwestie:

Bijlagen

(10)(2a)

2. Beantwoording Kamervraag Karimi inzake NLse positie Armeense kwestie (dec. 2000);
3. Memo aan M voor zijn (geannuleerde) gesprek met het Lid Van Dijke (feb 2001);
4. Blaw uit Londen inzake Britse opstelling in Armeense kwestie.

Opgesteld door DEU/WE

(10)(2e)

Kv Karimi over de arrestatie van een Aramese priester

p. 2

Aan de Voorzitter van de	Bezuidenhoutseweg 67		
Tweede Kamer der Staten-Generaal	2594 AC Den Haag		
Binnenhof 4			
Den Haag			
Datum	22 december 2000	Auteur	(10)(2e)
Kenmerk	DEU-650/2000	Telefoon	348 (10)(2e)
Blad	/1	Fax	348
Bijlage(n)		E-mail	(10)(2e) @minbuza.nl
Betreft	Beantwoording van vragen van het lid Karimi over de arrestatie van een Aramese priester		

Zeer geachte Voorzitter,

Onder verwijzing naar de brief van de Griffier Uwer Kamer d.d. 14 december 2000, kenmerk 2000103640, waarbij gevoegd waren de door het lid Karimi, overeenkomstig artikel 134 van het reglement van Orde van de Tweede Kamer bij U ingediende vragen, heb ik de eer U als bijlage dezes mijn antwoord op de gestelde vragen te doen toekomen.

De Minister van Buitenlandse Zaken

Antwoord van de heer Van Aartsen, Minister van Buitenlandse Zaken, op vragen van het lid Karimi

Vraag 1

Vraag 2

Bent u het ermee eens dat dit een schending is van het recht op vrije meningsuiting? Zo ja, bent u bereid om deze taak in de EU aan de orde te stellen en in dit verband Turkije aan te spreken op het naleven van de Kopenhagen-criteria in het kader van het traject van toetreding tot de Europese Unie?

Antwoord

Voor antwoord op voornoemde vragen verwijs ik gaarne naar mijn antwoorden op de vragen van de leden Van Middelkoop, Verhagen en Blaauw, nr. 2000102690 (mijn DEU-600/2000 van 4 december jongstleden).

Vraag 3

Bent u bekend met het feit dat de Zweedse regering naar aanleiding van deze arrestatie een protestbrief heeft geschreven? 2) Bent u bereid eveneens een protestbrief over deze arrestatie te schrijven? Zo neen, waarom niet?

Antwoord

Een Zweedse protestbrief is mij niet bekend. De Zweedse minister van buitenlandse zaken Lindh heeft in het kader van het aanstaande Zweedse EU-voorzitterschap onlangs een rondreis langs EU-

kandidaatlanden gemaakt, waarbij ook Turkije is aangedaan. Zij heeft tijdens dat bezoek de kwestie-Akbulut opgebracht, waarbij zij een nota met spreekpunten heeft achtergelaten.

Voorts verwijs ik naar mijn eerdergenoemde beantwoording van de vragen van de leden Van Middelkoop, Verhagen en Blaauw.

Vraag 4

Bent u ervan op de hoogte dat de Franse Senaat besloten heeft de beschuldigingen te erkennen dat het Ottomaanse rijk 85 jaar geleden inderdaad een volkerenmoord heeft uitgevoerd tegen de Armeense minderheid? 3) Zo ja, wordt er in EU verband over dit initiatief gesproken?

Antwoord

Ik ben daarvan op de hoogte. In EU-verband is deze kwestie en de reacties van Turkse zijde daarop besproken. Daarbij is zorg uitgesproken voor de gevolgen van de kwestie voor de Turks-Armeense bilaterale betrekkingen, als ook voor de betrekkingen tussen Turkije en EU-landen. Voorts is afgesproken de ontwikkelingen te blijven volgen en informatie uit te wisselen.

Vraag 5

Hoe beoordeelt u het feit dat een soortgelijke tekst in het Amerikaanse congres door een zwaar Turks protest – waaronder het annuleren van defensieaankopen, het niet meer toe te laten van Amerikaanse gevechtsvliegtuigen op Turkse bases en te breken met het embargo tegen Irak – werd ingetrokken? 4) Is het mogelijk deze ontwikkelingen in EU verband en de rol van Turkije in deze te bespreken?

Antwoord

Zoals bekend was niet alleen de Turkse, maar ook de Amerikaanse regering tegenstander van de desbetreffende tekst.

Over de werkwijze van de Amerikaanse volksvertegenwoordiging past mij overigens geen oordeel.

Voorts verwijs ik gaarne naar mijn antwoord op vraag 4.

Vraag 6

Hoe luidt het Nederlands standpunt omtrent de moord op honderdduizenden Armeniërs tussen 1915-1923? Was er sprake van 'opzettelijke en systematische vernietiging' van een volk?

Antwoord

Dat zich in genoemd gebied tussen 1915 en 1923 tragische gebeurtenissen hebben afgespeeld, waarbij honderdduizenden mensen het leven lieten, staat vast.

Ik vind het niet op mijn weg liggen om daarover een waardeoordeel uit te spreken als in de vraag bedoeld.

1) Vertaling van een Turks krantenbericht van 4 oktober jl. uit Hurriyet. Zie bijlage.

2) Zie bijlage.

3) NRC 9 november jl.

4) ANP Nieuws 20 november jl.

S P O E D Memorandum

ter beslissing

Gaarne afhandeling voor 26/10, 17.00 uur i.v.m. vertrek Zalm op zondag a.s.

Van

DZ (10)(2e) *blw*

Datum 26 oktober 2001

Van

(10)(2e)

Kenmerk DZO-23/01

Via

C.c.

HMA Tbilisi

Afgestemd met

Betreft

Bezoek van minister Zalm aan Armenië en de Armeense kwestie

Aanleiding

Tussen 30 en 31 oktober a.s. zal minister Zalm een bezoek brengen aan het Nederlandse kiesgroep land Armenië.

om besloten Tbilisi?

De Armeense autoriteiten stelden heden (26 oktober 2001) voor om minister Zalm tijdens zijn bezoek aan Armenië het monument van de 'Armeense genocide' in Jerevan te laten bezoeken.

Minister Zalm zal tijdens zijn reis naar Armenië vergezeld worden door het Kamerlid Van Dijke (ChristenUnie). De heer Van Dijke is van mening dat het Nederlandse Kabinet snel moet overgaan tot de erkenning van de 'Armeense genocide'.

Gevraagd besluit

Minister Zalm dient het monument voor de 'Armeense genocide' niet te bezoeken. Een bezoek (met de heer Van Dijke als getuige) zou kunnen impliceren dat het Nederlandse Kabinet de 'Armeense genocide' als zodanig erkent. Het officiële Nederlandse standpunt is echter genuanceerder.

Stel voor dat HMA Tbilisi contact opneemt met de Armeense autoriteiten ten einde aan te geven dat een bezoek van minister Zalm aan het monument niet aan de orde is. Hierbij dient HMA Tbilisi aan te geven dat een bezoek aan het monument niet in het kader van de reis past (kiesgroeprelatie) en een bezoek aan het monument zou suggereren dat het Nederlandse standpunt ten aanzien van de Armeense kwestie thans meer zou overeenkomen met de Armeense visie op de genocide. Quod non.

Kern/samenvatting

Nederland erkent de 'Armeense genocide' niet. De Nederlandse visie - zoals indertijd geformuleerd in antwoord op vragen van het Kamerlid Karimi - is duidelijk: *'Dat zich in genoemd gebied tussen 1915 en 1923 tragische gebeurtenissen hebben afgespeeld, waarbij honderdduizenden mensen het leven lieten, staat vast. Ik vind het niet op mijn weg liggen om daarover een waardeoordeel uit te spreken.'*

In RvE- en OVSE-kader zijn belangrijke instrumenten ontwikkeld om minderhedenkwesties, ook in Armenië en Turkije, het hoofd te bieden. Codificering van een ultiem oordeel over gebeurtenissen die zich in het verleden hebben afgespeeld, behoort daar niet toe. Een dergelijke erkenning wordt tot nu toe door de internationale gemeenschap geen functioneel instrument van buitenlands beleid geacht.

De Paus nam onlangs tijdens een bezoek aan Armenië het woord genocide ook niet in de mond. Hij sprak van 'metz jeghern' hetgeen zoveel betekent als 'het grote kwaad', toen hij sprak van de tragedie waardoor het Armeense volk begin 20ste eeuw werd betrokken.

Toelichting

(10)(2e)

Opgesteld door

(10)(2e)

Bezoek aan het monument door bezochende ministers en ambassadeurs ter plaatse is niet ongewoon.

(11)(1)

(11)(1)

(10)(2a)

Memorandum

verzendinglijst

C.c.

Van: Parlementaire Informatie Dienst (BSG/PID)

Aan: DWM/

Datum: 10/05/2011

Kenmerk: bsg/pid-335/11

Onderwerp: Commissieverzoeken Tweede Kamer
2011Z08388

Bijgevoegd vindt u een verzoek over Aangeboden SAO-petitie door FAON en HAY Tad Nederland m.b.t. herdenking en erkenning van de Armeense genocide d.d. 19 april 2011. Dit verzoek is gedaan door de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken aan de minister van Buitenlandse Zaken.

De onderstreepte directie is eerstverantwoordelijk voor de beantwoording van het verzoek. Indien uw directie niet (eerst) verantwoordelijk is voor beantwoording wordt u verzocht het verzoek door te geven aan de juiste directie onder cc-verlening aan BSG-PID. U wordt verzocht de beantwoording zo spoedig mogelijk bij M aan te leveren. De bewindspersonen vragen hoogste prioriteit voor Kamervragen en verzoeken van het Parlement. Beantwoording is altijd gericht aan de Voorzitter van de Eerste of Tweede Kamer.

Het dossier dient de volgende stukken te bevatten:

- oplegmemo
- netbrief

Ten behoeve van elektronische verzending aan de Kamer wordt u verzocht de brief (met evt. bijlage) te mailen aan BSG-PID en DVL zodra de netbrief de lijn ingaat.

LET OP:

- Wijzigingen van de netbrief dient u te verwerken in de elektronische versie.
- Zorgt u ervoor dat u altijd de meest actuele elektronische versie ook aan BSG-PID stuurt!

Parlementaire Informatie Dienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Contactpers.: (10)(2e)

(10)(2e)

minbuza.nl

Commissie BuZa

Aan de minister van Buitenlandse Zaken

Plaats en datum: Den Haag, 4 mei 2011
Betreft: Aangeboden SAO-petitie door FAON en Hay Tad Nederland m.b.t. herdenking en erkenning van de Armeense genocide d.d. 19 april 2011
Ons kenmerk: 2011Z08388/2011D23609

Geachte heer Rosenthal,

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een petitie ontvangen van Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON) en het Nederlands Armeens comité voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad Nederland) beide te Den Haag met betrekking tot herdenking en erkenning van de Armeense genocide.

De commissie ontvangt graag uw reactie op deze brief.

Hoogachtend,

(10)(2e)

**Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag**

**T. 070-3182211
E. cie.buza@tweedekamer.nl**

aangeboden 19/4

Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON)

Weesperstraat 91

2574 VS Den Haag

en

Nederlands Armeens comité voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad Nederland)

Postbus 16303

2500 BH Den Haag

PETITIE

**Aan de voorzitter en leden van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal**

cc aan de voorzitter van de Commissie Europese Zaken, voorzitter Tweede Kamer, voorzitter Eerste Kamer, Minister van Buitenlandse Zaken, Minister President, vice Minister President, aan Nederlandse leden van Europees Parlement

Het 24 april comité van de Federatie Armeense Organisaties in Nederland (FAON) en Hay Tad Nederland

Overwegende,

- dat in de periode 1915-23 de Armeense bevolking in het Ottomaanse Rijk is uitgeroeid door stelselmatige massamoorden en deportaties gericht op vernietiging van deze etnische groep; dat daarmee het westelijke gebied van Armenië is gezuiverd van haar oorspronkelijke bevolking;
- dat ook andere Christelijke minderheden slachtoffer werden;
- dat vanuit zijn kennis over deze stelselmatige vernietiging de Poolse jurist Lemkin het woord genocide heeft geïntroduceerd;
- dat een algemeen aanvaarde stelling is, dat een misdaad, die niet wordt erkend door de dader, opnieuw kan worden gepleegd en dat daardoor de veiligheid van Armeniërs in en buiten Turkije in het geding is;
- dat het uitblijven van erkenning van de Armeense genocide door Turkije mede de oplossing van andere problemen in de instabiele regio Kaukasus in de weg staat en als conflictbron een extra risico blijft inhouden voor de vrede;
- dat Turkije ook vandaag openlijk partij kiest in het Armeens-Azerische conflict over de kwestie Nagorno Karabach en de grenzen met Armenië, in strijd met internationale verdragen, potdicht houdt;

Vaststellend,

- dat vele landen de Armeense genocide hebben erkend, waaronder Nederland, maar dat deze genocide door de Turkse overheid met alle mogelijke middelen in en buiten Turkije nog steeds wordt ontkend;

- dat de Turkse onderdanen nog altijd de mond wordt gesnoerd om over deze genocide te praten door het beruchte artikel 301 van het Turkse Wetboek van Strafrecht; dat ook de afgelopen periode weer schrijvers en journalisten om die reden zijn aangeklaagd;
- dat recent in Argentinië een rechter na 11 jaar en na raadpleging van duizenden documenten, waaronder vele afkomstig van de Duitse toenmalige bondgenoten van het Ottomaanse Rijk in de Eerste Wereldoorlog, heeft uitgesproken dat in 1915 door de leiders van het Ottomaanse Rijk genocide is gepleegd op de Armeense bevolking, in een zaak die is aangespannen door een Argentijnse ingezetene van Armeense afkomst en tevens heeft uitgesproken dat Turkije informatie moet geven over de 50 familieleden van betrokkene, die toen verdwenen zijn in Sivaz and Kharberd;
- dat ook bij Nederlandse politici, in de huidige internationale context in het Midden Oosten en Noord Afrika de neiging ontstaat te spreken over Turkije als een "modelstaat"; dat positieve ontwikkelingen altijd te waarderen zijn, maar dat t.a.v. de criteria die zijn afgesproken met de Europese Unie een en andermaal is vastgesteld dat hierin bijzonder weinig en in bepaalde gevallen in het geheel geen vooruitgang wordt geboekt; dat het bezigen van het woord modelstaat m.b.t. een land dat straffeloos genocide heeft gepleegd en deze nog steeds actief hardnekkig ontkent, onwenselijk is, als die context hierbij niet duidelijk wordt geschetst;
- dat de motie Rouvoet (21 501-20, Nr. 270) de regering verzoekt de erkenning van de genocide op Armeniërs voortdurend en nadrukkelijk aan de orde te stellen;
- dat zelfs na de unanieme erkenning van de genocide door de Tweede Kamer, in Nederland regelmatig op zeer grove wijze en straffeloos de Armeense genocide wordt ontkend, vrijwel uitsluitend door mensen van Turkse en Azerische afkomst, in veel gevallen via het internet; dat voor de meeste mensen onbekend is, dat het ontkennen van de Armeense genocide in Nederland strafbaar is, gezien de zeer impliciete wijze waarop dit in het huidige Wetboek van Strafrecht is verwoord; dat terwijl de Europese Unie juist de expliciete strafbaarheid van genocide-ontkenning heeft opgenomen in het Kaderbesluit van de Europese Commissie betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat dat op 28 november 2008 door de lidstaten is aangenomen¹; dat het initiatief-wetsvoorstel van de ChristenUnie, dat nu ter plenaire behandeling in de Tweede Kamer voorligt, het publiekelijk, opzettelijk beledigend ontkennen van genocide expliciet strafbaar stelt op een wijze die de vrijheid van meningsuiting op geen enkele wijze aantast, en deze zelfs door de heldere en afgebakende formulering verbetert ten opzichte van de huidige situatie, waarin door de impliciete strafbaarstelling geen duidelijke norm noch toetsingskader is;
- dat de erkenning van de genocide, aldus voormalig minister Bot in antwoord op toenmalig Kamerlid Rouvoet, niet als afzonderlijke voorwaarde in het onderhandelingskader behoefde te worden opgenomen, omdat dit reeds impliciet wordt begrepen onder toetredingsvoorwaarden inzake het goed nabuurschap; dat dit gegeven thans niet altijd duidelijk doorklinkt in de discussies in de Kamer, waar zowel door regering als door Kamerleden nog al eens gesteld wordt dat er geen nieuwe voorwaarden kunnen worden toegevoegd, als het om de Armeense genocide gaat, en het hier dus niet om een nieuwe voorwaarde gaat, maar een die ten tijde van het onderhandelingspakket is vastgesteld; dat echter het recente Rapport van het Europees Parlement over Turkije, op naam van CDA Europarlementariër Oomen, met geen woord rept over het (niet) voldoen aan de voorwaarden, waar deze Armenië betreffen.
- dat vele internationale misdaden naar Den Haag zijn gebracht ter berechting, als stad van het internationale recht, maar dat de Armeense genocide plaatsvond voordat de verschillende internationale hoven bestonden; dat het daarom, alsmede wegens het feit van de onbestraftheid

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0913:NL:HTML>

en de gevolgen van deze straffeloosheid voor het internationale rechtsgevoel, aangewezen is de Armeense genocide alsnog naar Den Haag te brengen en wel in de vorm van een monument, waarmee het belang van het internationale recht m.b.t. bestraffing van deze misdaden wordt benadrukt, tegen de achtergrond van hoe er m.b.t. internationale gang van zaken m.b.t. de Armeense genocide fout is gehandeld; dat vele deskundigen van mening zijn dat de straffeloosheid van deze eerste genocide van de 20^e eeuw de deur heeft opgezet voor de daaropvolgende tragedies als de Holocaust en andere genociden;

- dat in antwoord op het desbetreffende verzoek van de Armeense organisaties, dat in 2010 is gedaan, de gemeente Den Haag heeft laten weten geen medewerking te willen verlenen aan de oprichting van een monument voor de slachtoffers van de Armeense genocide, maar wel vindt dat de gemeente Den Haag zich als internationale stad van vrede en recht zich bij uitstek leent voor een monument ter nagedachtenis aan slachtoffers van enige vorm van straffeloosheid in oorlogssituaties. Dat de burgemeester van Den Haag stelt bij de afwijzing van een monument voor de Armeense genocide, dat Den Haag “geen partij wil kiezen ten aanzien van specifieke internationale conflictsituaties” en daarom de mogelijkheden gaat onderzoeken tot oprichting van een algemeen monument ter nagedachtenis van alle slachtoffers van oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en genocide, en tevens bereid is te onderzoeken of een dergelijk algemeen monument bij of rond het terrein van het nieuw te verrijzen Internationaal Strafhof geplaatst kan worden; dat een algemeen monument uiteraard waarde heeft voor een brede en in principe oneindige hoeveelheid situaties, maar dit – zonder een expliciete vermelding van de Armeense genocide – afbreuk doet de hiervoor door ons vermelde focus van het monument; dat de gemeente Den Haag met de woorden “geen partij te willen kiezen in internationale conflictsituaties” een verbinding legt met het feit dat zij ook “gastvrouw is van vele nationaliteiten” waarmee zij slechts de deels Turkse populatie van Den Haag op het oog kan hebben; dat deze opstelling in deze zaak geheel niet passend is voor een stad voor internationaal recht en vrede; dat met deze stelling de Turkse en ook de Koerdische gemeenschap geen recht wordt gedaan, nl. alsof deze per definitie een probleem zouden hebben met een monument voor slachtoffers van de Armeense genocide; dat deze opvatting bovendien indruist tegen de noodzaak de erkenning van de Armeense genocide aan de orde te stellen, zoals door het voltallige Nederlands parlement is uitgesproken en door de regering “omarmd”; dat vanzelfsprekend een dergelijk bijna getalsmatig argument voor Armeniërs als een klap in het gezicht kan worden ervaren.; dat tenslotte het herdenken van onschuldige slachtoffers van elke genocide niet mogelijk is zonder voor hen partij te kiezen.

Verzoeken de Tweede Kamer om

- meer en openlijke steun te geven aan degenen die in Turkije en daarbuiten de Armeense genocide bespreekbaar willen maken;
- aan te dringen bij de regering op een krachtiger en zichtbaarder uitvoering van de Motie Rouvoet, zowel in de bilaterale verhouding met Turkije als in de EU, en de regering hierover verantwoording af te laten leggen; hierbij de misvatting te bestrijden dat het bij de erkenning van de genocide om een nieuw element zou gaan in de onderhandelingen over toetreding van Turkije tot de EU;
- kritischer volgen van de situatie in Turkije wat betreft de vrijheid van meningsuiting en religie, mensenrechten en rechten van minderheden in Turkije, inclusief het bespreekbaar maken van het verleden;
- de ontkenningsspolitiek van Turkije bij elke gelegenheid scherp te veroordelen en de regering op te roepen hieraan consequenties te verbinden voor wat betreft de voortgang van de toetredingsonderhandelingen met Turkije, en daarbij te verwijzen naar het gesloten houden van de grens met Armenië en het daarmee niet voldoen aan de voorwaarde inzake goed nabuurschap;
- te bevorderen dat ontkenning van de genocide in Nederland, door het OM wordt vervolgd;

- steun te geven aan het initiatief wetsvoorstel van de ChristenUnie tot strafbaarstelling van genocide-ontkenning;
- nadrukkelijk steun dan wel medewerking op welke wijze dan ook te verlenen aan een monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de Armeense genocide bij de nieuw bouw van het ICC in Den Haag.

Aldus overhandigd op 19 april 2011 in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de heer Ormel, voorzitter van de vaste Kamercommissie voor Europese Zaken van de Tweede Kamer.

Memorandum**ter beslissing**

Aan

DGRZ

Datum 23 juli 2001

Van

(10)(2e)

Kenmerk DEU-757/01

Via

C.c.

PS

Afgestemd met

Betreft

Brief van (10)(2e) over de Nederlandse erkenning van de
'Armeense genocide'**Aanleiding**

Op 12 mei jl. stuurde (10)(2e) (mede namens de 'Stichting Armenia') een brief aan MP waarin hij om een gesprek met MP verzoekt. Nederland zou twijfelen over de erkenning van de 'Armeense genocide', en hij zou zijn standpunt in deze kwestie mede daarom willen toelichten.

Op 6 juni jl. deed MP de brief aan M ter behandeling toekomen. (10)(2e) werd hiervan op de hoogte gesteld.

Gevraagd besluit

Ambtelijke afhandeling van de brief van (10)(2e) verdient de voorkeur. Een antwoordbrief van M zou teveel verwachtingen wekken.

Gaarne uw akkoord met bijgevoegde concept-brief aan (10)(2e). De brief is opgesteld met inachtneming van de volgende beleidslijnen:

- Nederland zal de 'Armeense genocide' niet erkennen. De Nederlandse visie - zoals indertijd geformuleerd in antwoord op vragen van het Kamerlid Karimi - is klip en klaar: "Dat zich in genoemd gebied tussen 1915 en 1923 tragische gebeurtenissen hebben afgespeeld, waarbij honderdduizenden mensen het leven lieten, staat vast. Ik vind het niet op mijn weg liggen om daarover een waardeoordeel uit te spreken."
- In RvE- en OVSE-kader zijn belangrijke instrumenten ontwikkeld om minderhedenkwesties, ook in Armenië en Turkije, het hoofd te bieden. Codificering van een ultiem oordeel over gebeurtenissen die zich in het verleden hebben afgespeeld, behoort daar niet toe. Een dergelijke erkenning wordt tot nu toe door de internationale gemeenschap geen functioneel instrument van buitenlands beleid geacht.

- Nederland juicht de initiatieven van de private 'Turkish and Armenian Reconciliation Commission' toe. Het doel van deze commissie, de erkenning van elkaars verschillende interpretaties van de gebeurtenissen van 1915-1923, kan een eerste stap zijn van een Armeens-Turkse toenadering.

Toelichting

(10)(2e) was initiatiefnemer van de 'Assense' gedenksteen voor Armeense slachtoffers, die op 24 april jl. (Armenian Holocaust Remembrance Day) werd onthuld. Kamerlid Van Dijke was bij deze onthulling aanwezig.

Door de 'parlementaire erkenning' van de genocide in Frankrijk is er in Turkije onlangs nog een sterke anti-Franse stemming ontstaan.

Bijlagen

1. Concept-brief aan de heer (10)(2e).
2. Brief aan MP van de heer (10)(2e)

Opgesteld door (10)(2e)

Aan zijne Excellentie de heer W. Kok
Minister-President
Plein 1813-4

2514 JN's-GRAVENHAGE.

Zeer geachte heer Kok,

Mr. 01m406975					
Min. v. A.G. Zaken KMP					
17 MEI 2001					
(10)(2e)					
✓					

Assen, 12 mei 2001

(10)(2e)

Met veel plezier denk ik nog terug aan onze korte ontmoeting in Kamp Westerbork. Tijdens de onthulling van het herdenkingsmonument voor de Joden, de Roma's en de Sinti's hebben we even kort met elkaar gesproken. Ingesloten zend ik u nog een foto van onze ontmoeting.

Ik zal me nog even weer kort voorstellen. Mijn naam is (1 (10)(2e)) en heb mede namens de stichting Armenia en Interkab het initiatief genomen om een herdenkingssteen voor de genocide op het Armeense volk op te richten. Zoals ik u heb verteld is de steen op 24 april j.l. geplaatst en ingewijd in Assen.

Tot nu toe aarzelt Nederland om de genocide op ons volk te erkennen in tegenstelling tot b.v. Zweden, Frankrijk en Italië. Als slachtoffer van deze genocide, - mijn leven is hierdoor getekend -, zou ik graag een uitnodiging van u willen ontvangen om met u hierover van gedachten te wisselen.

Ingesloten zend ik u een artikel uit Vrij Nederland, dat een goede beschrijving geeft van datgene wat er gebeurd is. Ik hoop van harte, dat de regering van ons "Nederlandse" land ons nu wil helpen om tot erkenning te komen van de genocide in 1915 op het Armeense volk.

In dit gesprek hoop ik u uit te kunnen leggen, dat wanneer destijds de internationale overheden hun verantwoordelijkheid zouden hebben genomen, als voorbeeld wil ik noemen het verdrag van Sevre, de gruwelen van de tweede wereldoorlog vermoedelijk niet waren gebeurd. De erkenning van de genocide op het Armeense volk heeft betekenis voor onze toekomst. De genocide maakt deel uit van onze geschiedenis en onze identiteit. Erkenning van ons verleden is om deze reden uiterst belangrijk, ook hier in Nederland.

Uw uitnodiging voor een gesprek zie ik gaarne tegemoet. Op basis van historisch bewijsmateriaal (in de Nederlandse taal), dat ik zal meebrengen wil ik dit gesprek met u voeren.

Hoogachtend,

Mede namens de
Stichting Armenia

(10)(2e)

Memorandum

Van (10)(2e) ^{25/03}
Aan DZO via (10)(2e) en DGRC
cc M, DPV psu
Datum 25-03-02
Kenmerk 990/M1
Betreft Ontvangst Armeens gezelschap
Referte Geen

M ontving bijgaande brief van mevrouw (10)(2e) betreffende het ontvangst onlangs van de Armeense delegatie. Tevens wordt verzocht op een aantal zaken te reageren.

Gaarne antwoordbrief t.b.v. M vóór 5 april a.s

M.i. zo plat mogelijk. M heeft op dit punt met de TK van gedachten gewisseld. Deze "route" kan daar niet van afwijken.

(10)(2e)

Bij reactie kenmerk (990/M1) duidelijk vermelden

810/02

21/2
00107 2013

166568

24 april Comité

(10)(2e)

Den Haag, 21/03/2002

Aan de Minister van Buitenlandse Zaken
De Heer J. Van Aartsen
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

betreft: ontvangst Armeense gemeenschap

Geachte Heer Van Aartsen,

Bij deze nogmaals onze dank voor het feit dat u onze delegatie hebt ontvangen voor een gesprek over de erkenning door Nederland van de genocide van 1915. We hopen dat u meer begrip en ook nadere informatie uit het gesprek hebt overgehouden en dat u wellicht toch met iets andere ogen naar de problematiek van een ontkennde genocide en de gevolgen daarvan zult gaan kijken.

We hebben vastgesteld in het gesprek dat U niet tot degenen behoort die de genocide ontkennen. In het gesprek is daarbij gewezen op de ambtsberichten over Armenië, die u hierover gepubliceerd hebt op de website van het Ministerie. De inhoud daarvan zegt wat dat betreft genoeg, in die zin dat discussie over de feiten voor u niet aan de orde is. In lijn hiermee is uw reactie op het bericht dat wellicht vertoning van de film "Ararat" problemen zal ondervinden. U gaf aan het absurd te vinden als vertoning in Nederland niet mogelijk is.

Het feit dat u de ambtsberichten van 2000, waarin wordt vastgesteld dat in 1915 een genocide heeft plaatsgehad, inmiddels van de site hebt laten verwijderen heeft ons uiteraard buitengewoon getroffen. Het feit van twee versies van ambtsberichten (2000 en 2001) was uiteraard wel vreemd, echter een aanpassing van ambtsberichten waar het de geschiedenis betreft is -helaas- niet mogelijk. Een aanpassing zal normaal gesproken uitsluitend aan de orde zijn in verband met de gewijzigde situatie in het land, waar het ambtsbericht betrekking op heeft. U hebt aangegeven met de Armeense kwestie uw besprekingen met uw Turkse ambtsgenoot niet op de proef te willen stellen en vanuit die houding hebben we een en ander dan ook opgevat. Wij hebben dringend behoefte aan een antwoord op de volgende vraag, die als zodanig in het gesprek met U niet aan de orde is geweest.

U gaf in het gesprek immers aan van uw contacten met uw Turkse ambtsgenoot Cem positieve verwachtingen te hebben voor wat betreft de ontwikkelingen naar een democratischer Turkije voor wat betreft mensenrechten en minderheden. Graag zouden we op dit punt nog de bevestiging van u hebben, dat u daarmee doelt op een Turkije, waarin ook de onverwerkte geschiedenis met betrekking tot de Armeniërs uiteindelijk binnen een nieuw Turks bestel met nieuwe verhoudingen zal worden opgelost. Of kunt u zich een EU-waardig lidmaatschap van Turkije voorstellen waarbij deze kwestie begra-
ven blijft?

Graag vernemen we ook nader hoe u denkt over de overige concrete verzoeken, die we aan het slot van onze gespreksnotitie hebben geformuleerd.

Hieronder bevindt zich ook de vraag inzake bijwoning van de jaarlijkse herdenking, waarover u zeer binnenkort een concreet verzoek zult ontvangen. De herdenking vindt plaats op 24 april a.s. in Assen.

Volledigheidshalve sturen we als bijlage de Franse wet inzake de erkenning van de Armeense genocide, over de ondertekening waarvan door de Franse president bij u onzekerheid bleek te bestaan.

(10)(2e)

Mago

[Document précédent](#) / [Retour à la liste](#)

J.O. Numéro 25 du 30 Janvier 2001 page 1590

Lois

LOI no 2001-70 du 29 janvier 2001 relative à la reconnaissance du génocide arménien de 1915 (1)

NOR : PRMX9803012L

L'Assemblée nationale et le Sénat ont adopté,
Le Président de la République promulgue la loi dont la teneur suit :

Article unique

La France reconnaît publiquement le génocide arménien de 1915.
La présente loi sera exécutée comme loi de l'Etat.

Fait à Paris, le 29 janvier 2001,

Jacques Chirac
Par le Président de la République :

Le Premier ministre,
Lionel Jospin

(1) Travaux préparatoires : loi no 2001-70.

Sénat :

Proposition de loi no 60 (2000-2001) ;

Discussion et adoption le 7 novembre 2000.

Assemblée nationale :

Proposition de loi, adoptée par le Sénat, no 2688 ;

Rapport de M. François Rochebloine, au nom de la commission des affaires étrangères, no 2855 ;

Discussion et adoption le 18 janvier 2001.

Pour consulter le fac-similé de ce document

[Document précédent](#) / [Retour à la liste](#)

Minister van Buitenlandse Zaken

Het Nederlands Armeens Comité voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad)

(10)(2e)

Den Haag, 6 augustus 2003

De petitie die u op 24 april 2003 aan twee van mijn ambtenaren overhandigde is door mij in goede orde ontvangen. Het is mij duidelijk dat u het standpunt van de Nederlandse regering ziet als "een goede basis voor Turkije voor het doorzetten van zijn ontkenningsspolitiek". Ik wil naar aanleiding hiervan de volgende opmerkingen plaatsen.

In de eerste plaats is het standpunt van de Nederlandse regering met betrekking tot de tragische gebeurtenissen van 1915-1923 helder: Dat honderdduizenden mensen het leven lieten, staat vast. Ik acht het echter niet op mijn weg liggen om daarover dat waardeoordeel uit te spreken dat wordt gesuggereerd in uw petitie. Het betreft hier geen ontkenkende (maar ook geen bevestigende) stellingname. Mijn voorganger zag het uitspreken van een waardeoordeel niet als een functioneel instrument van buitenlands beleid. De huidige Nederlandse regering ziet geen reden om dit standpunt te wijzigen.

Minister van Buitenlandse Zaken

De tweede opmerking die ik wil maken sluit nauw aan op mijn eerste. Ik hoop dat toenadering tussen Turken en Armeniërs kan bijdragen aan een meer gemeenschappelijke poging tot waarheidsvinding als basis voor verzoening. In deze context betreur ik dat de *Turkish and Armenian Reconciliation Commission* geen resultaten heeft geboekt.

Het wedelge froet,

(10)(2e)

Memorandum

Van   Ambassade Parijs / Pol. Afdeling (10)(2e)

Aan   DEU/WE

Cc: Ambassade Ankara

Datum   19-01-2001

Betreft   Frankrijk/Turkije: Armeense Genocide

De Wet inzake erkenning van de Armeense volkerenmoord, die inmiddels door de Franse Assemblée is aangenomen, doet, zoals mocht worden verwacht, de Frans-Turkse betrekkingen geen goed.

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

Commentatoren in de media vragen zich intussen af of het de taak van een volksvertegenwoordiging is te oordelen over geweldsexcessen uit het verleden van bevriende staten. Juist Frankrijk zou zich (met de ijverige participatie van het Vichy-bewind in de jodenvervolging tijdens de Duitse bezetting en de steeds weer opduikende verhalen over militaire martelpraktijken in Indochina en Algerije in gedachten) op dit punt terughoudend moeten opstellen.

(10)(2a)

N.B: Deze wet is gebaseerd op een andere wet die beoogt ontkenner van de Joodse Holocaust strafrechtelijk aan te pakken. Diegenen die beweren dat er geen massamoord op Armeniërs heeft plaatsgevonden zijn sinds januari 2001 dus ook strafbaar.

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a) 6 maart 2002

MEMORANDUM

Vorrang: -

Van: (10)(2e)

Aan: (10)(2e)

cc.: (10)(2e), PCZ

Datum: 18 april 2000

Onderwerp: Armeense gedenksteen in Assen.

Vernam heden van (10)(2e)
(10)(2e), het
volgende inzake het bovenstaande.

Gezien de commotie die het voornemen de steen te plaatsen al heeft doen ontstaan in o.a. de Turkse gemeenschap in Nederland heeft de Gemeentesecretarie het College van B&W van Assen voorgesteld een zgn. voorbereidingsprocedure krachtens de AWB te beginnen. E.e.a. houdt in dat het verzoek de gedenksteen te mogen plaatsen wordt gepubliceerd, waarna belanghebbenden hun zienswijze kunnen geven. Ook de twee Turkse organisaties - de Turkse Vereniging en het I.O.T., het (landelijke) Inspraakorgaan Turk - die zich reeds met de aangelegenheid hadden bemoeid, zullen door de gemeente waarschijnlijk als belanghebbenden kunnen worden zien. Beide organisaties hebben inmiddels een advocaat in de arm genomen.

Met het gehele proces kan dan ook nog geruime tijd gemoeid zijn.

Het betekent in elk geval dat er op 24 dezer geen steenonthulling zal zijn, wel mogelijk een door Armeniërs te organiseren herdenking op de betreffende begraafplaats, waarvoor in principe geen toestemming gevraagd hoeft te worden (tenzij de openbare orde in het geding komt bv. i.g.v. verwachte grote opkomst).

NB. (10)(2e) voegde nog toe:
Het idee van de gedenksteen is een anderhalf jaar geleden door een (10)(2e) opgebracht; het verzoek om toestemming werd destijds abusievelijk door een ambtenaar van de Gemeente Assen gegeven (de verkeerde brief werd vergezonden!). Toen na drie dagen gepoogd werd deze goedkeuring ongedaan te maken bleek met steun van de Armeense autoriteiten de steen al te zijn besteld. Daarna is o.m. besloten als plaats de binnenzijde van de begraafplaats aan te wijzen.

(10)(2e)

De Turkse federaties in Nederland hebben geprotesteerd in Assen vanwege een Armeens gedenkteken dat de zogenaamde volkerenmoord zou moeten symboliseren

'Nee' tegen het "Haat Monument"

- Het Inspraakorgaan voor Turken (IOT) dat alle Turkse federaties in Nederland vertegenwoordigt heeft een delegatie gestuurd om met de burgemeester van Assen en haar medewerkers te praten
- De burgemeester zei **"Het is geen monument, maar een grafsteen"** en probeerde de gemoederen te sussen door te zeggen **"Er zullen geen beweringen op de steen komen te staan over de volkerenmoord"**

ASSEN / DUNYA

Het Inspraakorgaan voor Turken, waarin alle Turkse federatie van Nederland vertegenwoordigd zijn, heeft een delegatie van 6 personen gestuurd om te protesteren tegen het plaatsen van het Armeense Monument dat de zogenaamde volkerenmoord zou moeten symboliseren. Het groepje Armeniers dat toestemming kreeg voor het plaatsen van dit monument, verstoort hiermee de rust in Assen.

Alle Turken in Nederland en met name de Turken in Assen zijn boos en verdrietig over het besluit van de gemeenteraad om toestemming te geven voor de plaatsing van dit monumen. De vertegenwoordigers van de Turkse Federaties die naar Assen gingen om te protesteren tegen het besluit van de gemeenteraad, hebben vergaderd met de (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

heeft aan de burgemeester en haar medewerkers gevraagd of zij zich er bewust van zijn wat voor spelletje de Armeniers in Assen willen spelen en zij hebben gezegd: **"Weet u dat u met vuur speelt omdat dit onderwerp heel gevoelig ligt?"**

De Turkse vertegenwoordigers hebben verteld dat de zoon van een Turkse ambassadeur in Den Haag is vermoord door Armeense militanten genaamd Asala en dat dezelfde organisatie een aanval heeft uitgevoerd op een consul-generaal in Rotterdam en zij hebben gezegd dat men niet in de val moet lopen van een groepje mensen die niet bij zinnen zijn waardoor de tereurorganisatie Asala beloond zal worden.

Ondanks de waarschuwingen van de Turkse Ambassade in Den Haag, het consulaat-generaal in Deventer, de Turkse media, de Turken in Assen en als laatste de afgevaardigden van de Turkse Federaties heeft (10)(2e) gezegd dat het niet mogelijk is om een genomen besluit terug te draaien en verder zei zij: **"Wij willen ook de rust in Assen niet verstoren. Het is wettelijk onmogelijk om een besluit van de gemeenteraad ongedaan te maken. De steen die geplaatst gaat worden op de begraafplaats is geen monument, maar een grafsteen. Er zal op die grafsteen geen enkele zin komen over de volkerenmoord. Wij zullen de tekst die op de steen komt eerst moeten goedkeuren. Pas na onze goedkeuring zal de steen geplaatst worden."** En met deze woorden probeerde zij de gemoederen te sussen.

De Turkse delegatie, die Assen heeft gewaarschuwd, heeft verklaard dat zij zullen uitzoeken of het wettelijk wel of niet mogelijk is om deze beslissing te vernietigen en zij hebben verder verklaard dat de Turkse gemeenschap in Nederland diep getroffen zal zijn als dit initiatief werkelijk zal worden uitgevoerd en dat het niet uitgesloten moet worden dat er grote protestakties op zullen volgen.

Memorandum

Van PS [redacted] 6
Aan TS [redacted]
cc DGPZ, DZO, DWM
Datum 24-06-2004
Kenmerk 767/M1
Betreft Turkije en Armenie / gebeurtenissen 1915 /
Petitie De Armeense genocide en Turkije /
109/T1
Referte DZO-153/04

[redacted]
(10)(2e)

M akkoord, cfm [redacted] (10)(2e)

ook ahl? - p 2
[redacted] 24/6
(10)(2e)

Bij reactie kenmerk (767/M1) duidelijk vermelden

Memorandum

ter beslissing

Aan **T via M** (10)(2e) Datum 11 juni 2004
Van **DZO en DWM** (10)(2e) Kenmerk DZO-153/04
Via **DGPZ** (10)(2e)
C.c. **TS, PS, DUC, HMA Tbilisi, HMA Ankara**
Afgestemd met **DIE**
Betreft **Turkije en Armenië / Gebeurtenissen 1915 / Petitie "De Armeense genocide en Turkije" / 109/T1**

Aanleiding

De Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON) verzocht u per brief om een gesprek over de relatie tussen de "Armeense kwestie" en de toetreding van Turkije.

Gevraagd besluit

Uw instemming met voorstel voor ontvangst op hoog ambtelijk niveau, door DGPZ, van vertegenwoordigers van de FAON.

Kern/samenvatting

De FAON heeft zich in het verleden reeds herhaaldelijk tot BZ gericht en staat ook in nauw contact met leden van de Tweede Kamer. Het Nederlandse standpunt (NL wil niet treden in een historiografische discussie over de aard van de gruwelijke gebeurtenissen van 1915, een dergelijke discussie is geen toekomstgericht instrument van buitenlands beleid) is meerdere malen uiteengezet, per brief, in gesprekken en in antwoord op kamervragen. Hieraan zijn op dit moment in een gesprek met FAON op politiek niveau geen nieuwe elementen toe te voegen.

* Wel is het verstandig de FAON in een gesprek op hoog ambtelijk niveau in te lichten over uw bezoek aan Turkije en de mogelijkheid te bieden haar standpunt nogmaals toe te lichten. Teneinde dit gesprek niet te direct te koppelen aan de toetredingskwestie, stellen DZO en DWM voor dat DGPZ de vertegenwoordigers van FAON ontvangt.

(10)(2a)

(10)(2e)

00111

(10)(2e)

166574

* M.i. het normale niveau handhaven,
d.w.z. directeur/directie. Geen
"upgrading" nu.

M 767/04

Tu/262

123

1168/04
S-1310

24/6

Toelichting

Verscheidene organisaties van Armeniërs in Nederland bepleiten bij o.m. BZ en de Tweede Kamer erkenning door Nederland van de moord op grote aantallen Armeniërs tussen 1915 en 1923 in het Ottomaanse rijk als een genocide. In dit kader bestaat er inmiddels een uitgebreide correspondentie, zowel met deze Armeense organisaties als met de Kamer.

In 2002 ontving minister Van Aartsen onder meer toenmalig Kamerlid van de ChristenUnie, Van Dijke, met een delegatie van vertegenwoordigers van de Armeense gemeenschap in Nederland, waaronder (10)(2e) van de FAON. Daarna is met regelmaat gecorrespondeerd met o.m. de FAON.

Op 29 april jl. heeft SP-kamerlid van Bommel de volgende motie ingediend:
"verzoekt de regering bij de beoordeling van Turkije en bij de besluitvorming over een datum over het begin van de toetredingsonderhandelingen met Turkije uitdrukkelijk de erkenning van de massamoord op Armeense en Assyrische bevolkingsgroepen in 1915 als voorwaarde te betrekken"

M heeft de motie ontraden, gebruik makend van de volgende argumenten:

- Voorwaarde voor kunnen beginnen van toetredingsonderhandelingen is het voldoen aan de politieke Kopenhagen criteria. Beoordeling daarvan is gericht op het heden en de toekomst. Deze motie stelt echter dat dit oordeel ook moet betreffen hoe de regeringen van een kandidaat lidstaat aankijkt tegen het verleden. Dit is een uitbreiding/invulling van de Kopenhagen criteria die de regering niet kan onderschrijven, zeker niet op dit moment, vlak voor de Commissie met een rapport zal komen waarin alle overwegingen worden betrokken
- Dat in een aantal landen standpunten/oordelen bestaan over deze vreselijke gebeurtenissen van 1915, doet daaraan niet af. Het staat ook de Kamer vrij daarover een opvatting te hebben, net als historici. De regering zal afwachten wat de Commissie in oktober in haar rapport stelt en dan de afwegingen maken die nodig zijn.

Van Bommel besloot zijn motie aan te houden (tot aan verschijning van Commissie rapport zoals hij zelf aangaf).

Opgesteld door (10)(2e) - Toestel (10)(2e)

S-4237
okt 3/6

Memorandum

Van

(10)(2e)

Aan

DZO via (10)(2e) en (10)(2e)
4/6

cc

Datum 28-05-2003

Kenmerk 2353/M1

Betreft Oproep inzake erkenning Armeense genocide
1915

Referte 455309

M ontving bijgaande brief van de (10)(2e) via het
Ministerie van Algemene Zaken betreffende Armenie.

Gaarne behandeling overnemen.

Bij reactie kenmerk (2353/M1) duidelijk vermelden

Kabinet van de Minister-President
Ministerie van Algemene Zaken

Bureau Beantwoording Burgercorrespondentie

Postadres

Postbus 20001

2500 EA Den Haag

Bezoekadres

Binnenhof 19, Den Haag

Telefoon

+31 70 308

Fax

+31 70 356

(10)(2e)

Datum

27 mei 2003

Kenmerk

455309

24 april-Comite van Federatie Armeense Organisaties
in Nederland (i.o)

(10)(2e)

Geachte (10)(2e)

Hierbij bevestig ik de ontvangst van uw brief d.d. 28 april 2003.

Gezien het onderwerp heb ik deze onder de aandacht gebracht van de Minister van
Buitenlandse Zaken, met het verzoek de behandeling over te nemen.

De MINISTER-PRESIDENT
Minister van Algemene Zaken,
voor deze,

(10)(2e)

171353

24 april-comité
van Federatie Armeense Organisaties in Nederland (i.o.)

(10)(2e)

E-mail: info@abovian.nl

Nr.: 03B455309					
Min. v. Alg. Zaken DGRVD					
- 1 MEI 2003					
BBB		PA2			

Aan: De Minister-President
De hr. J.P. Balkenende
Postbus 20001
2500 EA 's Gravenhage

Den Haag, 28 april 2003

Onderwerp: Oproep inzake erkenning Armeense genocide 1915

Zeer geachte Heer Balkenende

Bijgaand treft U de oproep aan, waarmee het 24 april-Comité de Nederlandse regering en het parlement verzoekt om tot erkenning te komen van de genocide op Armeniërs in 1915 (bijlage 1).

Deze oproep is uitgesproken aan het slot van de herdenkingsbijeenkomst op 24 april j.l. in Assen, waar als sprekers o.a. optraden

(10)(2e)

een

(10)(2e)

aanwezig was en

zich vanuit Turks gezichtspunt beijvert voor de erkenning van Armeense genocide (zie het persbericht, bijlage 2). Van de bijeenkomst zal een publikatie vervaardigd worden.

De discussie over erkenning is in ons buurland België volop in gang. Een resolutie (bijlage 3) tot erkenning, die al enkele jaren geleden door de Senaat is aanvaard, is op 8 april behandeld in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Graag zouden we zien dat ook in de Nederlandse regering de discussie in gang wordt gezet. Een verzoek daartoe is op 4 maart tevens gericht aan de informateurs.

Dit is een noodzakelijke stap, omdat de actieve ontkenningpolitiek van de Turkse regering en diens gevolg ook de houding van een deel van de Turkse gemeenschap in Nederland, steun ondervindt in het ontbreken van een helder standpunt van de Nederlandse overheid.

Graag ontvangen we Uw reactie met betrekking tot bedoelde oproep.

Namens het 24 april-comité,

Hoogachtend,

(10)(2e)

OPROEP

Inzake de erkenning Armeense genocide van 1915

De Armeense organisaties in Nederland, samenwerkend in het 24 april comité van de Federatie van Armeense Organisaties in Nederland (i.o.), bijeen in Assen op 24 april 2003 voor de 88e herdenking van de Armeense genocide van 1915,

Overwegende:

- dat elk volk recht heeft op zijn eigen geschiedenis, hetgeen ook geldt voor het Armeense volk en ook voor het Turkse volk;
- dat openheid over en erkenning van gebeurtenissen uit het verleden een essentiële voorwaarde vormen voor verzoening tussen volkeren;
- dat omtrent de feiten van deze "vergeten" genocide mede op grond van recente bronnen, geen twijfel mogelijk is;
- dat de Poolse wetenschapper Dr. Raphael Lemkin naar aanleiding van diepgaande studie van de systematische vernietiging juist de term "genocide" heeft geïntroduceerd ter aanduiding van dergelijke misdaden;
- dat toetreding van Turkije tot de Europese Unie een democratische samenleving vereist met respect voor mensenrechten en rechten van minderheden;
- dat er steeds meer landen en instanties gezien het bovenstaande alsnog tot expliciete erkenning van de Armeense genocide overgaan;
- dat in toenemende mate het Nederlandse publiek blijk geeft terzake geïnformeerd te zijn en zich bewust is van het onrecht dat de Armeniërs door de genocide, maar ook door de ontkenning daarvan wordt aangedaan, waarbij de Nederlandse positie in deze voor velen onbegrijpelijk is;
- dat de opstelling van Nederland zodanig is, dat bij de demonstratie op 24 april 2002 om van de gemeente Assen toestemming te vragen de oorspronkelijk tekst op de gedenksteen aan te brengen, de politie (in strijd met de artikelen 7 en 9 van de Grondwet) meende preventief in te moeten ingrijpen tegen het voorkomen van het woord "Turkije" op een spandoek (zie antwoorden op kamervragen van Dijke, d.d. 2 mei resp. 5 juli 2002, nr. 2010209890 en nr. 2010212350);
- dat in de Tweede Kamer de afgelopen periode door verschillende kamerleden uitdrukkelijk de regering is gevraagd om een standpunt met betrekking tot de ontkenning van de Armeense genocide;

Vaststellende:

- dat het uitblijven van erkenning en veroordeling van deze genocide voor de internationale gemeenschap van invloed is geweest op de in de Tweede Wereldoorlog toegepaste uitroeingspolitiek van het nazi-regime;
- dat Nederland en ook andere landen en met name ook Turkije de genocide op het Armeense volk tot op de dag van vandaag niet hebben erkend;

- dat Turkije daarbij een actieve ontkenningpolitiek voert en zelfs tot omkering van feiten overgaat en daarmee voeding geeft aan rechts-nationalistische gevoelens van in Nederland woonachtige Turken; dat genoemd Turkse standpunt recent tijdens een werkbezoek van leden van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken door woordvoerder Yahnici desgevraagd nog is verwoord (Tweede Kamer 2001-2002, 28 340, nr. 1)

- dat door de ontkenningpolitiek van de Turkse regering, die zich zichtbaar in Nederland doet gelden, aan een groot deel van de Turkse gemeenschap in Nederland geen andere keuze wordt gelaten dan zich achter deze ontkenning te scharen;

- dat de desbetreffende uitspraken van dit deel van de Turkse gemeenschap een groter wordende kloof veroorzaken tussen verschillende bevolkingsgroepen en integratie van in Nederland wonende Turken daardoor wordt belemmerd;

- dat de uitspraken van de voormalige Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, van Aartsen, zowel gedaan in de Tweede Kamer als in een bespreking met de Armeense gemeenschap op 25 februari 2002, dat hij zich van een waardeoordeel over de tragische gebeurtenissen in 1915 onthoudt, in dit verband geen positieve bijdrage leveren aan de oplossing van de kwestie; dat dit standpunt van de regering blijkens een schrijven van het ministerie d.d. 26 september 2002 met de kabinetswisseling niet is gewijzigd;

- dat in het licht van toenemende openheid van diverse regeringen over de daden van voorgaande regimes, Turkije niet achter kan blijven;

- dat ook vanuit delen van de Turkse samenleving in Turkije en uit de Turkse gemeenschap in en buiten Nederland, de behoefte wordt gevoeld aan en gehuiden te horen zijn ter ondersteuning van een objectieve beoordeling van de geschiedenis;

- dat inmiddels in een aantal EU-landen, zoals Frankrijk, België, Zweden, Italië en Griekenland, maar ook in vele andere landen ter wereld erkenning van de Armeense genocide door de regering en/of het parlement heeft plaatsgevonden of momenteel wordt behandeld; dat in België nadat eerder de Senaat met een resolutie (nr. 2321) tot erkenning had ingestemd, deze resolutie recent in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een meerderheid heeft gekregen;

- dat vanuit het Europees Parlement deze voorwaarde voor toetreding van Turkije tot de Europese Unie bij diverse gelegenheden aan de orde is geweest;

- dat het uitblijven van erkenning van de Armeense genocide mede de oplossing van andere problemen in de instabiele regio Kaukasus in de weg staat en als conflictbron een extra risico betekent voor de vrede;

Verzoeken de Nederlandse regering om:

- de genocide op de Armeniërs te erkennen en elke poging tot ontkenning of verdraaiing van deze historische waarheid te veroordelen;

- dit standpunt over te brengen aan de Turkse regering.

Assen, 24 april 2004

PERSBERICHT

**24 april comité van de
Federatie van Armeense Organisaties in Nederland**

(10)(2e)

Den Haag, 29 april 2003

Turkse delegatie buigt hoofd voor slachtoffers Armeense genocide van 1915

Heden is de oproep tot erkenning van de Armeense genocide gedaan tijdens de 24-april herdenking overgebracht aan de Nederlandse regering en aan het Nederlandse parlement. Met name door het optreden van (10)(2e) was de herdenking dit jaar bijzonder indrukwekkend. Een impressie.

"Ik buig met respect mijn hoofd voor de slachtoffers van de volkerenmoord die gepleegd is op het Armeense volk". Met deze woorden begon (10)(2e)

(10)(2e) zijn toespraak tijdens de herdenkingsbijeenkomst die het 24 april comité van de Federatie van Armeense Organisaties in Nederland op 24 april in Assen organiseerde. In zijn toespraak, die diepe indruk maakte op velen van de 300 a 400 aanwezigen, riep hij op tot recht en gerechtigheid voor de Armeniërs en hekelde hij nadrukkelijk de ontkenningpolitiek van Turkije. Daarbij zette hij uiteen dat zonder erkenning van het verleden zullen geweld en onderdrukking in Turkije blijven bestaan en toenemen. Het was voor het eerst dat bij de 24 april herdenking in Nederland een Turk aanwezig was en het woord voerde.

Voorafgaand aan de herdenkingbijeenkomst, waar o.a. ook (10)(2e) spraken, vond een plechtige tocht plaats naar het Armeense gedenkteken, dat 2 jaar geleden na veel tumult van Turkse zijde, op de begraafplaats van Assen werd ingewijd. Daar werden kransen en bloemen gelegd en vond er een herdenkingsdienst plaats.

Na opening van de herdenkingbijeenkomst van de kant van de organisatie, leidde (10)(2e) (10)(2e)

verder de bijeenkomst. In zijn toespraak zette hij uiteen, waarom herdenken nog zin heeft, waarbij hij onder meer wees op de vele reacties van Nederlanders op de TV uitzending (Een Armeense Zeeuw) over zijn bijdrage aan de herdenking van 2002. Het zou volgens (10)(2e) de gemeente Assen, die vorig jaar tijdens een demonstratie in strijd met de wet teksten van spandoeken verbod, gesierd hebben zich dit jaar positief op te stellen. Daarbij riep hij (10)(2e) op om komend jaar de 24 april bijeenkomst bij te wonen.

Vervolgens sprak

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

Van een "vergeten" genocide is in feite geen sprake, aldus (10)(2e) nu wij en velen anderen op de wereld deze niet vergeten zijn en ter nagedachtenis aan de slachtoffers bijeen zijn. Hij wees op de belangrijke vooruitgang van de afgelopen jaren in de wetenschappelijke erkenning, mede dankzij een aantal Armeense en niet-Armeense geleerden en een groeiend aantal jonge Turkse historici. Onder bonafide intellectuelen is deze genocide wel degelijk bekend en erkend. Voor de toekomst en een volwassen democratie in Turkije, noodzakelijk ook in het kader van eventuele toelating van Turkije tot de EU, is het nodig dat Turkije zijn houding in deze aanpast.

(10)(2e)

(10)(2e)

trok in zijn betoog parallellen met de verschillende wegen, zoals "waarheidsvinding", waarmee in verschillende andere landen met gewelddadige periodes uit de geschiedenis is omgegaan. Het onder ogen zien van wat in het verleden binnen een natie en tussen naties aan tragedies heeft plaatsgevonden, wordt steeds meer erkend als een sterke en moderne methode van conflictpreventie in het heden. Vanuit het Europees parlement wordt de democratische situatie in Turkije van jaar tot jaar in een rapport beschreven, waarbij ook de houding van Turkije ten opzichte van het verleden kritisch wordt gevolgd. Het huidige rapport van (10)(2e) (10)(2e) wordt komende weken in het Parlement behandeld.

Tevens trad op

(10)(2e)

De

(10)(2e)

woonde dit jaar de bijeenkomst in Brussel bij. (10)(2e) liet zich wegens dringende werkzaamheden in de Tweede Kamer verontschuldigen. Voorts was zang, voordracht en doudouk-muziek te beluisteren, van o.a. (10)(2e)

(10)(2e)

Aan het slot werd een oproep voorgelezen, waarmee het 24 april comité zich (opnieuw) tot regering en parlement van Nederland zal wenden met het verzoek de Armeense genocide te erkennen en dit standpunt over te brengen aan de Turkse regering. Hierin wordt o.a. verwezen naar de recente ontwikkelingen rond de erkenningsresolutie in het parlement van buurland België.

2029

S-4902.

Memorandum

ter beslissing

Aan

(10)(2e)

Datum 24 juni 2003

Van

Kenmerk DZO-116/03

Via

(10)(2e)

C.c.

AZ, HMA Tbilisi, HMA Ankara en TF OVSE

Afgestemd met DWM

Betreft

Petitie en brieven met betrekking tot de Armeense kwestie (2353/M1 en 2570/M1)

Aanleidingen

1. Op 24 april 2003 overhandigde *Het Nederlands Armeens Comité voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad)* een petitie bij BZ (DZO/OE nam in ontvangst). De aanbieding ging gepaard met een demonstratie van naar schatting 500 mensen.
2. Op 28 april 2003 ontving MP een brief over de Armeense kwestie van het 24 april Comité van Federatie Armeense Organisaties. Deze brief werd op 27 mei naar BZ ter beantwoording doorgestuurd (AZ kenmerk 03B455309 en 455309).
3. Op 15 mei 2003 ontving MP een brief van (10)(2e). In zijn brief geeft (10)(2e) aan dat "the Turkish nation (...) shall never hesitate to manifest the perfect respond (...)" jegens landen wiens parlementen de 'Armeense genocide' erkennen (AZ kenmerk 03B456103).

Gevraagde besluiten

1. Gaarne uw akkoord met bijgevoegde conceptbrief (DZO-115/03) door u te ondertekenen aan (10)(2e) die de petitie namens het *Hay Tad* comité tekende.
2. Gaarne uw akkoord met bijgevoegde conceptbrief (DZO-164/03) aan (10)(2e) van het 24 april Comité van Federatie Armeense Organisaties te ondertekenen door chef DZO. (10)(2e) ontving reeds eerder een brief van chef DZO naar aanleiding van een brief over de Armeense kwestie die zij u had laten toekomen. Naar deze brief wordt in DZO-164/03 verwezen.
3. Stel voor om de brief van de heer (10)(2e) niet beantwoorden. Het betreft hier een dreigement waar niet serieus op gereageerd dient te worden. Een en ander zal richting AZ worden aangegeven.

Kern/samenvatting

De conceptbrieven aan (10)(2e) en aan (10)(2e) zijn opgesteld met inachtneming van de volgende beleidslijnen:

- Nederland zal de 'Armeense genocide' niet erkennen. De Nederlandse visie – zoals indertijd door uw ambtsvoorganger geformuleerd in antwoord op vragen van het Kamerlid Karimi (bijgevoegd) – blijft ongewijzigd en luidt: "Dat zich in genoemd gebied tussen 1915 en 1923 tragische gebeurtenissen hebben afgespeeld, waarbij honderdduizenden mensen het leven lieten, staat vast. Ik vind het niet op mijn weg liggen om daarover een waardeoordeel uit te spreken" (Karimi sprak over een opzettelijke en systematische vernietiging van een volk). Dit standpunt is *noch een bevestiging noch een erkenning* van de 'Armeense genocide'. Ter toelichting stelde uw voorganger in een gesprek met een aantal vertegenwoordigers van de Armeense gemeenschap in Nederland dan ook, dat de Nederlandse regering het niet zinvol acht om op de stoel van de historicus plaats te nemen. Bovendien is het twijfelachtig om het volkenrechtelijke begrip 'genocide' achteraf in de gegeven historische context alsnog van toepassing te verklaren.
- U hoopt dat een toenadering tussen Turken en Armeniërs bij kan dragen aan de erkenning van de verschillende interpretaties van de gebeurtenissen van 1915-1923. In deze context is het jammer dat de *Turkish and Armenian Reconciliation Commission* uit elkaar is gevallen.
- Ondanks het feit dat de 'Armeense genocide' door sommige landen erkend wordt (onder andere door de Franse senaat) ziet het merendeel van de internationale gemeenschap (waaronder de Verenigde Staten) erkenning niet als een functioneel instrument van buitenlands beleid.

Toelichting

Op 24 april 1915 werden honderden Armeense intellectuelen in Constantinopel (Istanboel) gearresteerd. Ze werden korte tijd later vermoord. Deze gebeurtenis was het begin van een georganiseerde campagne tegen de ruim twee miljoen etnische Armeniërs in het Ottomaanse Rijk. In totaal kwamen naar schatting tussen de zeshonderdduizend en anderhalf miljoen etnische Armeniërs om het leven. De honderdduizenden die wisten te ontkomen, kwamen in de diaspora terecht.

De achtergrond van de gebeurtenissen lag in het feit dat veel Armeense mannen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog in het Russische leger meestreden tegen (onder andere) de Ottomanen. Daarnaast speelde het feit dat de Armeniërs in het begin van de vorige eeuw in Constantinopel belangrijke delen van het commerciële en financiële leven domineerde een niet onbelangrijke rol.

De bondgenoten van Constantinopel in de Eerste Wereldoorlog, Duitsland en Oostenrijk-Hongarije, wilden de slachtingen eerst stilhouden. Dit bleek door de schaal

van de deportaties en de massamoorden echter onmogelijk. De Geallieerden veroordeelden de gebeurtenissen al in mei 1915.

Turkije ontkent dat het Ottomaanse Rijk zijn Armeense onderdanen voor het grootste deel om het leven heeft gebracht. Volgens de Turkse lezing zijn er als gevolg van guerrillagevechten zowel aan Ottomaanse als Armeense zijde veel doden te betreuren. De Turken houden het op tweehonderdvijftig- tot vijfhonderdduizend doden.

Turkije is er thans zeer sterk op gebrand dat de gebeurtenissen niet steeds worden opgerakeld. De sterke Turkse terechtwijzing jegens het Amerikaanse Congres dat in 2000 onder invloed van een krachtige Armeense lobby, overwoog officiële erkenning te geven aan de volkerenmoord, getuigd hiervan. Het Franse parlement erkende de Armeense genocide op 29 mei 1998.

Nederland vertegenwoordigt Armenië bij de Bretton Woods Instellingen en is in die zin een Nederlandse partner.

Bijlagen

1. Petitie *Hay Tad* comité
2. Brieven van mevrouw (10)(2e) en de heer (10)(2e)
3. Conceptbrieven DZO-115/03 en DZO-164/03
4. Kamervragen van het lid Karimi d.d. 13 december 2000

Opgesteld door (10)(2e)

Memorandum

Van PS
Aan DEU via DG (10)(2e)
cc M
Datum 15/03/2000
Kenmerk 906/M1
Betreft Monument genocide Turkse Armeniërs
Referte Geen

TER BEHANDELING

M ontving bijgaande brief van (10)(2e)
(10)(2e) inzake de plaatsing van een monument ter
herinnering aan de genocide op Turkse Armeniërs
gedurende de periode van de Eerste Wereldoorlog.

Moge u verzoeken om ambtelijke afhandeling.

Bijgaande dezelfde brief van (10)(2e)
(10)(2e) maar dan gericht aan MP Kok.
Moge u verzoeken om een kopie van uw antwoordbrief te
sturen naar het kabinet van de MP.

Bij reactie kenmerk (906/M1) duidelijk vermelden

MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN
Kabinet van de Minister-President

Minister van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061
2500 EB DEN HAAG

's-Gravenhage, 16 maart 2000

Hierbij doe ik u toekomen brieven van:

- De heer/mevrouw [redacted] (10)(2e), kenmerk 00M380760;
- De [redacted] (10)(2e) kenmerk 00M380765.

Zoudt u de behandeling hiervan willen overnemen?

De briefschrijvers heb ik van deze doorzending in kennis gesteld.

De MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

namens deze

[redacted]
(10)(2e)

(10)(2e)

Nr.: 00m380765	
Min. v. Alg. Zaken / MP	
14 MRT 2000	
(10)(2e)	

Aan de Minister President, Minister van Algemene Zaken
de heer W. Kok
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Betreft: monument genocide Turkse Armeniërs

(10)(2e) 9 maart 2000

Excellentie,

Uit diverse kranten konden we opmaken dat de Turkse autoriteiten meende te moeten stellen dat het de betrekkingen tussen Turkije en Nederland zou schaden als in Assen een monument zou worden opgericht ter herinnering aan de genocide op Turkse Armeniërs gedurende de periode van de Eerste Wereldoorlog.

Dat deze genocide daadwerkelijk en bewust vooropgezet heeft plaatsgevonden is voldoende bewezen; hooguit wordt door de Turkse autoriteiten de omvang (geen 2 maar 1 miljoen) gebagatelliseerd en het vooropgezette karakter ontkend, ondanks militaire correspondentie uit die tijd als bewijs van het planmatig karakter.

Op dit moment zijn over de hele wereld kleine Armeense gemeenschappen als nazaten van diegenen die op tijd hebben kunnen vluchten uit Turkije. Een vergelijking met de holocaust is geheel op zijn plaats.

Daarom is het onvoorstelbaar schrijnend en moreel onbestaanbaar dat de Turkse autoriteiten de genocide ontkennen, herinneringen in Turkije zelf strafbaar stellen, en zelfs zich menen te kunnen veroorloven een ander land (i.c. Nederland) te kunnen dreigen de nabestaanden een herinnering te onthouden.

Moet u zich eens voorstellen als de Duitse autoriteiten zich zo zouden opstellen inzake de holocaust.

Dit tart ook zelfs elke vergelijking met het optreden van de heer Haider; en daar was wel een terechte ferme verontwaardiging van de Nederlandse autoriteiten en werd dit in Europees verband getrokken.

In december 1999 is Turkije toegelaten als kandidaat-lid van de Europese Unie. Premier Ecevit heeft daarbij toegezegd dat zijn land er alles aan zal

doen om de mensenrechtensituatie in zijn land in overeenstemming te brengen met de Europese normen.

Wij willen u vragen de Turkse autoriteiten te informeren dat de Europese morele normen inzake erkennen en herdenken van genocides de waardigheid van een land niet kleineert maar juist aangeeft lessen te hebben geleerd van het verleden. Als een land aangeeft dat niet te kunnen opbrengen dan geeft zij aan geen spijt van het gebeurde te hebben. (Ongeacht of dit nu onder het huidige regiem plaatsvond of niet).

Wij willen u verder vragen niet te buigen voor de dreiging van de Turkse autoriteiten.

Als laatste willen wij u in het licht van het bovenstaande met klem vragen om in Europees verband te bewerkstelligen dat de Turkse houding ten opzichte van de Armeense genocide één van de criteria zal zijn bij de afweging inzake het daadwerkelijk toetreden van Turkije tot de EU.

Hoogachtend,

(10)(2e)

(10)(2e)

Memorandum

Van

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

Aan

DGPZ/ en S

cc

(10)(2e)

Datum

26-06-2001

Kenmerk

1963/M1

Betreft

herdenkingssteen voor het Armeense volk

Referte

406975

M ontving via de Minister-President bijgevoegde brief van (10)(2e) (10)(2e) waarin deze pleit voor een financiële bijdrage van de Nederlandse overheid voor het plaatsen van een steen ter herdenking aan de genocide op het Armeense volk.

// Wee

Graag een door M te ondertekenen antwoordbrief aanleveren.

+ ambtelijk
alternatief

Bij reactie kenmerk (1963/M1) duidelijk vermelden

MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN
Kabinet van de Minister-President

De minister van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Kenmerk : 01M406975

's-Gravenhage, 6 juni 2001

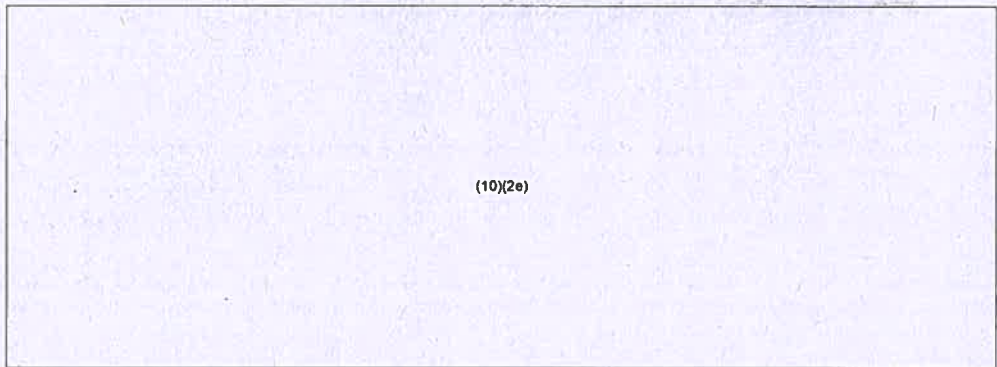
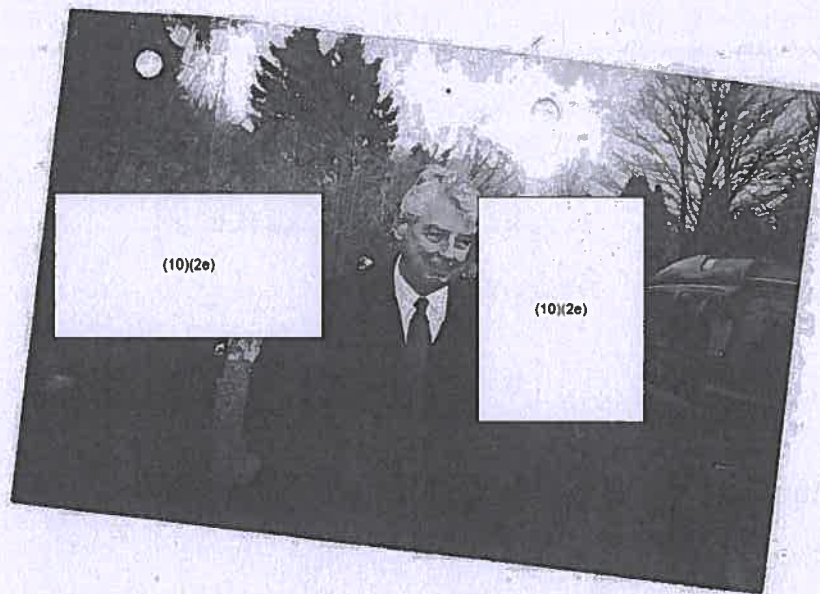
Hierbij zend ik u ter verdere behandeling een brief van (10)(2e) namens de
Stichting Armenia te Assen, d.d. 12 mei 2001.

De briefschrijver heb ik van deze doorzending in kennis gesteld.

De MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

W. Kok

M 1963

Memorandum

Van

PS (10)(2e)

7/7/2011

Aan

DZO via DGPZ, DGES en SG

cc

Datum

07-07-2011

Kenmerk

2861/M1

Betreft

TK: verzoek vaste commissie BZ Tweede Kamer
inzake Armeense kwestie

Referte

DZO/OE-150/2011

Reactie Minister:

"Sportdiplomatie.

Dus kwestie, niet "genocidekwestie".

aan post: elkh. → (SOP11)
verander,
bijgevoegd Quercus.

(10)(2e)

8/7

Bij reactie kenmerk (2861/M1) duidelijk vermelden

Aan de Minister
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

(10)(2e)

DWM

TER BESLISSING

Datum
30 juni 2011

Onze Referentie
DZO/OE-150/2011

Opgesteld door
(10)(2e)

T

memo

Verzoek vaste commissie BZ Tweede Kamer
inzake Armeense kwestie

Sportdiplomati

Aanleiding

Verzoek van de vaste commissie voor BZ van 16 juni 2011.

Gevraagd besluit

Uw akkoord met en ondertekening van bijgaand antwoord.

Toelichting

- Naar aanleiding van een petitie van Armeense belangenorganisaties in NL met betrekking tot erkenning Armeense genocide, heeft u in mei jl. aangegeven begaan te zijn met de slachtoffers van de gebeurtenissen van 1915 en bij Turkije herhaaldelijk aan te dringen deze gebeurtenissen bespreekbaar te maken.
- De vaste commissie verzoekt u nu aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan de motie Rouvoet (aan orde stellen van de Armeense genocide) en waarom u genocide niet als zodanig benoemt. Aanvullend vraagt de commissie naar uw reactie op verzoek om steun voor een Armeens genocide monument bij het toekomstig gebouw van het ICC.
- In nu voorliggend antwoord herhaalt u dat het kabinet vindt dat er verschrikkelijk gebeurtenissen hebben plaatsgevonden en beide landen een dialoog over de genocidekwestie dienen aan te gaan. NL stellingname over de genocidekwestie is daarbij niet behulpzaam. Ook geeft u aan conform motie Rouvoet regelmatig dit onderwerp via EU als ook bilateraal bij de Turkse regering aan te orde te hebben gesteld. Steun voor Armeense genocide monument bij ICC wijst u af omdat dit niet past bij NL als neutraal gastland en omdat besluitvorming allereerst bij de gemeente Den Haag ligt.

6.7 8
DW Kwestie,
niet
"Genocidekwestie"

Bijlagen

1. Concept antwoord
2. Uw brief aan TK mei 2011
3. Motie Kamerlid Rouvoet 21 december 2004

AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
SƏFİRLİYİ

BOTSCHAFT DER
ASERBAIDSCHANISCHEN
REPUBLIK

(d)

Armeense
Afwijzing van de Genocide Erkenning door Zwitsers Parlement
ONTVANGEN 15.01.04 (14)
G/NL/01/4/04

(10)(2e)

16/1/04

VERBALNOTE

Die Botschaft der Aserbaidsschanischen Republik begrüsst das Aussenministerium des Königreichs Niederlande und beehrt sich, die Pressemitteilungen der Botschaft bezüglich „Erklärung des Milli Mejlis der Aserbaidsschanischen Republik“ und „Erklärung des Parlaments der Autonomen Republik Nachitschewan der Aserbaidsschanischen Republik“ zu übersenden

Die Botschaft benutzt diesen Anlass, das Aussenministerium des Königreichs Niederlande erneut ihrer ausgezeichneten Hochachtung zu versichern.

Anlage,

Berlin, den 08. Januar 2004

An
das Aussenministerium
des Königreichs Niederlande
Protokoll

den Haag

Axel-Springer-Straße 54A
10117 Berlin

Telefon +49 30 219 161 3
Telefax +49 30 219 161 52
E-Mail: AzerbembGermany@aol.com

→ JGPZ

(10)(2e)
(10)(2e)

From: (10)(2e)
Sent: Friday, 26 October 2001 4:29 PM
To: (10)(2e)
Cc:
Subject: FW: genocide verhaal

Follow Up Flag: Follow up
Flag Status: Flagged

URGENT

Beste (10)(2e)

Bijgaand het onderzoeksresultaat van (10)(2e) dat neigt naar een andere opstelling dan onze oorspronkelijke gedachte. Hij noemt een aantal punten, dat hout snijdt.

Op grond hiervan denken wij dat een bezoek aan het monument verantwoord is. Minister Zalm moet vanzelfsprekend goed gebrieft worden.

(10)(2e) belt je nu.

Mvg

(10)(2e)

-----Original Message-----

From: (10)(2e)
Sent: Friday, October 26, 2001 5:48 PM
To: (10)(2e)
Cc: (10)(2e)
Subject: genocide verhaal

(10)(2e)

(10)(2a)

Ik heb wel te horen gekregen dat je maar beter erg goede argumenten in handen moet hebben om er niet naar toe te gaan. Het schijnt dus wel redelijk normaal te zijn voor ministers er naar toe te gaan. Ze zullen zeker vragen waarom wij niet en alle andere ministers en staatsbezoeken wel.

Er naar toegaan betekent niet erkenning van de genocide. Misschien dan toch maar wel doen en een hoop ellende voorkomen met uitleggen waarom? Wel kun je de pers er verwachten en ze zullen zeker vragen wat de nederlandse overheid er van vindt.

(10)(2a)

Ten behoeve van
beoordeling
dus memo
023/01 van heden.
Wanneer we kunnen
voorkomen dat
een bezoek wordt
uitgesteld als
erkenning
genocide,
dan toch
maakt doen?
Belangrijkste
probleem echter
Van Dijke die
hier later in de
rolen punt kan maken.

FAON - Federatie Armeense
Organisaties in NL

(10)(2e)

Van: Abovian Cultural Centre [info@abovian.nl]
Verzonden: woensdag 27 september 2006 10:32
Aan: Armenian News Team
Onderwerp: Armenian Genocide denialist candidates removed

Removal of 3 candidates of Turkish decent from draft lists for Dutch Parliament elections

A Press Release of the Federation of Armenian Organisations in the Netherlands (FAON) featuring the candidates of Turkish origin for parliamentary elections in the Netherlands in November 2006, these candidates denying the Armenian Genocide. The Armenian Genocide was unanimously recognised by Dutch Parliament in December 2004.

See English text below, after Dutch text.

More news on this topic mostly in Dutch at <http://www.24april.nl>

You can also see (in English and Dutch) and discuss this topic at **Holandahay Forum** at:
<http://forum.nedarm.nl/index.php?showtopic=629>

Federatie Armeense Organisaties in Nederland (FAON)

24 april Comité voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

E-mail: armfed@gmail.com
website: www.24april.nl

PERSBERICHT

Armeense Federatie: stellingname Albayrak van Turkse komaf nog twijfelachtig

Den Haag, 26 september - De Federatie Armeense Organisaties in Nederland (FAON) is verheugd over het schrappen van drie kandidaten van Turkse origine van de ontwerp-kandidatenlijsten voor de Tweede Kamer van CDA en PvdA, wegens het ontkennen van de Armeense genocide. De Armeense genocide werd in december 2004 unaniem door het Nederlandse parlement erkend. De partijen hebben op tijd hun verantwoordelijkheid genomen wat betreft deze kandidaten. De Heer Sacan (PvdA) en Tonca en Elmaci (CDA) zijn niet langer kandidaat voor de verkiezingen.

De Armeense Federatie had eerder via een brief (zie www.24april.nl) het CDA om opheldering gevraagd over de posities van een aantal kandidaten van Turkse afkomst, die de Armeense genocide ontkennen. Ook deed zij via een persbericht een zelfde verzoek aan andere partijen met kandidaten van Turkse afkomst.

Na een uitzending in TV programma NOVA op 20 september, met deelname van o.a. mw. Huizinga Heringa van de ChristenUnie en van de voorzitter van het 24 april comité van de FAON, ontstond opschudding, waarna de kandidaten blijkens partijverklaringen aangaven zich achter de standpunten van de partijen (inhoudende erkenning van de Armeense genocide) te zullen opstellen.

Later echter gaven de kandidaten Sacan, Tonca en Elmaci, alsnog aan dat zij het fractiestandpunt van hun partij niet deelden. Deze opvattingen van Tonca en Elmaci bleken uit hun uitspraken in de Turkse krant Sabah. Daarop heeft de Armeense Federatie CDA en PvdA opnieuw opgeroepen deze kandidaten te laten vallen, hetgeen op 26 september is gebeurd.

Grote bedenkingen heeft de Armeense Federatie echter nog ten aanzien van de uitspraken die mw. Albayrak (nr. 2 op de PvdA-lijst) op 26 september in Dagblad Trouw heeft gedaan en een sterke gelijkenis vertonen met het officiële Turkse ontkenningsstandpunt. De FAON vraagt van de PvdA meer duidelijkheid over de precieze stellingname van mw. Albayrak, alvorens de kandidatenlijst van de PvdA wordt vastgesteld.

Ook ten aanzien van andere zittende kamerleden van Turkse origine, Curus en Eski (CDA), Orgu (VVD, niet herkiesbaar), Ozutok (GL) en Koser Kaya (D66) wil de Armeense Federatie van de verschillende partijen nu graag zo snel mogelijk uitsluitel wat betreft hun standpunt over de Armeense genocide. Dit geldt uiteraard eveneens ten aanzien van andere kandidaat-Kamerleden van Turkse origine.

Federation of Armenian Organisations in the Netherlands (FAON)
24 April Committee for recognition and commemoration of the
Armenian Genocide of 1915

E-mail: armfed@gmail.com
Website: www.24april.nl

PRESS RELEASE

FAON: position of candidate Albayrak of Turkish origin is still questionable

The Hague 26 September - The Federation of Armenian Organisations in the Netherlands (FAON) welcomes the removal of 3 candidates from draft lists of Dutch Christian Democrats Party (CDA) and of Dutch Labor Party (PvdA) for the coming Dutch parliamentary elections, since they deny the Armenian Genocide. The Armenian Genocide was unanimously recognised by Dutch Parliament in December 2004. The Dutch parties have taken their responsibility on time concerning these candidates. Mr. Sacan (PvdA), Mr. Tonca and Mr. Elmaci (CDA) are no longer candidates for the elections.

In an earlier letter the Armenian Federation asked the Christian Democratic Party (CDA) for clarification on the positions of a number of candidates of Turkish origin who deny the Armenian Genocide (see www.24april.nl). The same question was addressed to other parties with candidates from Turkish origine.

The Dutch TV programme NOVA on 20 September, with participation of MP Mrs Huizinga Heringa (Christian Union Faction) and the chairman of 24 April Committee of FAON caused commotion, following which the candidates, according to declarations of the parties, indicated to share the viewpoint of their party on the recognition of the Armenian Genocide.

Later, however, the candidates Sacan, Tonca and Elmaci indicated to not share the viewpoint of their party. This opinion of Tonca and Elmaci became apparent from their remarks in the Turkish newspaper Sabah. The Armenian Federation therefore called once more upon the CDA and PvdA to remove Tonca, Elmaci and Sacan from their lists, which they did on September 26th.

The Armenian Federation, however, has still major objections with some of the remarks that PvdA candidate of Turkish origin Mrs. Albayrak (nr. 2 on PvdA list) made in the Dutch daily newspaper Trouw on 26 September. These remarks appear to be quite similar to the official denial policy of Turkey. The Armenian Federation urges the PvdA to give more clarity over Mrs. Albayrak's precise position, before the PvdA candidacy list is finalized.

The Armenian Federation also requests a decisive answer from the political parties regarding the viewpoint on the Armenian Genocide of a few more members of parliament of Turkish origin: Curus and Eski (CDA), Orgu from People's Party for Freedom and Democracy (VVD), who is not on the draft list for the coming elections, Ozutok (Greens Left - GL) and Koser Kaya (Social-Liberal Democrats - D66). The same question is also valid for other candidates of Turkish descent for parliament elections.

This mail comes to you within the framework of activities by Abovian Armenian Cultural Association (Armeense Culturele Vereniging Abovian) in The Hague. If you are not interested in receiving our mail please let us know and you will be removed from our list. If you know other people who might be interested in receiving our mail, please send us their e-mail address. Please send your reactions to: info@abovian.nl.

FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES IN NEDERLAND

8 vragen over de FAON

1. Wat is de FAON?	In de FAON werken Armeense Sociaal Culturele Organisaties uit verschillende plaatsen en regio's in Nederland samen (Den Haag, Assen, Rotterdam, Amersfoort, Almelo). Daarnaast wordt met andere Armeense organisaties samengewerkt.
2. Hoe werkt de FAON?	Behalve de Federatieraad en het Federatiebestuur, wordt vooral gewerkt met commissies voor bepaalde onderwerpen. Hierin werken leden van de organisaties en anderen, Armeniërs en Nederlanders, samen om een goed resultaat te bereiken.
3. Maakt het 24 april Comité ook deel uit van de FAON?	Ja, één van de commissies van de FAON is het 24 april comité. In dit comité wordt gewerkt voor de erkenning en herdenking van de Armeense genocide. Het bestond al voor de FAON werd opgericht, en is sindsdien statutair onderdeel van de FAON. Zie website www.24april.nl
4. Welke commissies heeft de FAON?	Naast het 24 april comité, zijn er o.a. : <ul style="list-style-type: none"> - Commissies Relaties met Armenië - Commissie Taal en Cultuur - Commissie Documentatiecentrum - Commissie Muziek
5. Hoe kan ik de Federatie bereiken?	Het beste kunt u een e-mail sturen naar : armfed@gmail.com . ; U kunt ook bellen naar 0704490209 (zodanig boodschap achterlaten, u wordt dezelfde dag teruggebeld)
6. Kan ik meewerken aan de FAON en zijn commissies	Graag, wij kunnen heel veel hulp gebruiken! Zo zijn we op zoek naar een handige IT'er die een website maakt en/of kan beheren, financiële mensen, die kunnen helpen bij opzetten van documentatie en informatiecentrum, en mensen met PR-ervaring, die zich willen inzetten voor de FAON, en administratieve hulp. Maar ook andere hulp is welkom.
7. Waar kan ik informatie vinden over de activiteiten in Nederland?	De activiteiten van de FAON zijn op dit moment te vinden op de website van één van de organisaties, de Vereniging Abovian in Den Haag. www.abovian.nl . De activiteiten van het 24 april comité staan op www.24april.nl De FAON beschikt op dit moment niet over een eigen website (zie 6)
8. Ik wil de activiteiten graag per mail ontvangen, kan dat?	Dat kan, stuur een e-mail met uw gegevens naar info@abovian.nl en u wordt op de mailinglijst geplaatst.

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209 of 06 [ ] (10)(2e)

Website: www.24april.nl

E-mail: april24committee@wanadoo.nl

K.v.K. 27264382

Aan: de Staatssecretaris voor Europese Zaken

Mr. Drs. A. Nicolaï

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Postbus 20061 ; 2500 EB Den Haag

Den Haag, 21 juni 2006

Betreft: Europa debat, onjuiste informatie over Armenië-Turkije

Bijlage: 1

Zeer geachte heer Nicolai,

Tijdens het Europa debat van 20 juni j.l. vroeg kamerlid Rouvoet naar de relaties van Turkije met Armenië. In het kader van de Kopenhagencriteria behoort een kandidaat-lidstaat goede relaties met buurlanden te hebben, maar Turkije weigert diplomatieke betrekkingen met Armenië aan te gaan, en houdt de grens gesloten. Desondanks zijn de onderhandelingen met de EU aangegaan.

In het antwoord op deze vraag meldde U de Kamer dat Turkije in dit kader een stap heeft gezet door een brief van premier Erdogan aan de President van Armenië. te schrijven en dat nu het wachten is op antwoord van Armenië. Dit is onjuist, immers Armenië heeft wel degelijk de brief (van april 2005) beantwoord en wel op 25 april 2005 (!). Deze informatie is langs diverse kanalen bij uw departement bekendgemaakt.

Overigens ging de brief van Turkije niet over de relaties als buurlanden maar over historisch onderzoek naar de Armeense genocide (die uiteraard in die brief niet als zodanig werd gekenschetst) . Het antwoord van Armenië beoogt wel een en ander in de bredere kontekst van de normale onderlinge relaties te plaatsen.

Dat de brief van Armenië niet beantwoord is, lijkt logisch, daar Turkije -ook blijkens de officiële Turkse toelichting- destijds werd opgesteld in een campagne om de aandacht af te leiden van de wereldwijde herdenking van de Armeense genocide, op 24 april 2005 en niet om daadwerkelijk iets aan de onderlinge relaties te verbeteren.

Volledigheidshalve voeg ik deze brief van de Armeense president Kocharian d.d. 27 april 2005 bij, waarop sindsdien het wachten is op een reactie uit Turkije. Wij vinden het belangrijk dat U de Kamer van de inhoud van de brief op de hoogte stelt. Ook willen we graag met u spreken over de situatie in EU-kader tussen beide landen. een onderwerp dat op uw departement drie directies raakt.

[ ]
(10)(2e)

Namens het 24 april Comité

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209 of 06 [ ] (10)(2e)

Website: www.24april.nl

E-mail: april24committee@wanadoo.nl

K.v.K. 27264382

Aan: Voorzitter van de Tweede Kamer
Drs. F. W. Weisglas
Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag

Den Haag, 21 juni 2006

Betreft: Europa debat, onjuiste informatie over Armenië-Turkije
Bijlage: 1

Zeer geachte heer Weisglas,

Tijdens het Europa debat van 20 juni j.l. vroeg kamerlid Rouvoet naar de relaties van Turkije met Armenië. In het kader van de Kopenhagencriteria behoort een kandidaat-lidstaat goede relaties met buurlanden te hebben, maar Turkije weigert diplomatieke betrekkingen met Armenië aan te gaan, en houdt de grens gesloten. Desondanks zijn de onderhandelingen met de EU aangegaan.

In het antwoord op deze vraag meldde Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Nicolaï dat Turkije in dit kader een stap heeft gezet door een brief van premier Erdogan aan de President van Armenië te schrijven en dat nu het wachten is op antwoord van Armenië. Dit is onjuist, immers Armenië heeft wel degelijk de brief (van april 2005) beantwoord en wel op 25 april 2005 (!). Deze informatie is langs diverse kanalen bij departement van Buitenlandse Zaken bekendgemaakt.

Overigens ging de brief van Turkije niet over de relaties als buurlanden maar over historisch onderzoek naar de Armeense genocide (die uiteraard in die brief niet als zodanig werd gekenschetst) . Het antwoord van Armenië beoogt een en ander wel in de bredere kontekst van de normale onderlinge relaties te plaatsen.

Dat de brief van Armenië niet beantwoord is, lijkt logisch, daar Turkije -ook blijkens de officiële Turkse toelichting- destijds slechts werd opgesteld in een campagne om de aandacht af te leiden van de wereldwijde herdenking van de Armeense genocide, op 24 april 2005 en niet om daadwerkelijk iets aan de onderlinge relaties te verbeteren.

Volledigheidshalve voeg ik deze brief van de Armeense president Kocharian d.d. 27 april 2005 bij, waarop sindsdien het wachten is op een reactie uit Turkije.

[ ]
(10)(2e)

Namens het 24 april Comité
Van de FAON

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209

Website: <http://24aprilcomite.ontheweb.nl>

E-mail: april24committee@wanadoo.nl

K.v.K. 27264382

Aan: De Minister van Buitenlandse Zaken
Mr. dr. B.R. Bot
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Den Haag, 22 juni 2006

Onderwerp: Turkije en Armenië op Europadebat
bijlage: 2

Zeer geachte heer Bot,

Bijgaand treft u ons schrijven aan Staatssecretaris Nicolai aan naar aanleiding van de misinformatie, die door hem verstrekt is in de Tweede Kamer, en waardoor ten onrechte het beeld is geschapen dat Armenië in de zaak van opening van de grenzen met Turkije een afwachtende houding zou aanemen. Niets is minder waar. Uiteraard gaan wij er volledig van uit, dat dit te goede trouw is gebeurd en dat rectificatie zal volgen.

In het algemeen hopen we wel dat informatie, ook als het gaat om kleinere landen als Armenie, binnen uw ministerie voldoende gedeeld wordt tussen alle betrokken directies van uw ministerie om dergelijke pijnlijke misvattingen te voorkomen.

Ook zien wij in de woorden en daden van uw ministerie graag weerspiegeld, dat positie en belangen van Armenië met zijn moeilijke geschiedenis, serieus meewegen in het beleid en Armenië de volwaardige positie inneemt die het verdient, mede gelet op de kwetsbare positie in deze instabiele regio van de Kaukasus. Wij blijven daarom ook aandringen op overleg met u resp. met staatssecretaris Nicolai.

Hoogachtend,

Namens de FAON

Namens het 24 april Comité

(10)(2e)

Kabinet van de Minister-President
Ministerie van Algemene Zaken

Secretaris-Generaal

Kriven

Fax

Aan

(10)(2e)

Faxnummer

348 (10)(2e)

Van

(10)(2e)

Postadres

Postbus 20001

2500 EA Den Haag

Bezoekadres

Binnenhof 20, Den Haag

Telefoon

070 - 356

Fax

070 - 363

(10)(2e)

Datum

6 juni 2002

Kenmerk

02M429450

Betreft

Brief van de Burgemeester v. Assen

Totaal aantal pagina's

4 incl. deze

Geachte mevrouw/heer

(10)(2e)

Vemeen gaarne zsm stand van zaken omtrent beantwoording van bijgaande brief.

(10)(2e)

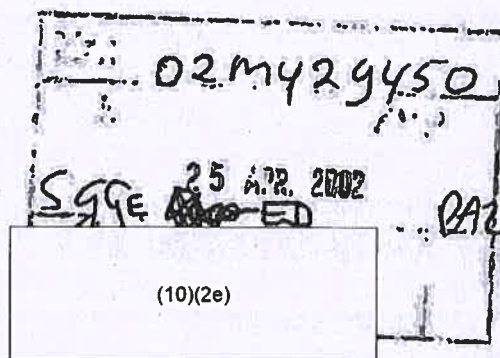

BURGEMEESTER
VAN ASSEN

9401 JW ASSEN, 24 april 2002
Noordersingel 33
tel. 0592 - 366911

Briefnr. : CS/2002-852
Onderwerp : petitie

AAN
de Minister President,
Postbus 20001,
2500 EA 's GRAVENHAGE,

Excellentie,

Hierbij doe ik u toekomen een petitie, zoals ik die hedenochtend in ontvangst heb genomen van het 24 april comité. Dit comité heeft als doelstelling het gezamenlijk herdenken van de Armeense geschiedenis op 24 april van ieder jaar en erkenning door de Nederlandse overheid van genocide van 1.500.000 Armeniërs tussen 1914 en 1923.

Ik meen, dat de inhoud van de petitie rijks- c.q. regeringsverantwoordelijkheden regardeert. Derhalve heb ik het 24 april comité toegezegd, de petitie naar u door te geleiden.

Hoogachtend

(10)(2e)

24 APRIL COMITÉ
P/a ACVA
Weesperstraat 91
2574 VS Den Haag

PETITIE TE OVERHANDIGEN AAN DE BURGEMEESTER VAN DE GEMEENTE ASSEN OP 24 APRIL 2002

Geacht College,

De Nederlands-Armeense gemeenschap wil vandaag het volgende nogmaals onder uw aandacht brengen:

DE FEITEN:

Het is alom bekend en ook niet door de Nederlandse overheid ontkend

- Dat er in de periode 1914-1923 een grote slachting heeft plaats gevonden onder het Armeense volk in West Armenië (tegenwoordig Oost Turkije);
- Dat deze slachting door de toenmalige Jong-Turkse regering is gepland en stelselmatig uitgevoerd;
- Dat deze slachting alle kenmerken vertoont van een volkerenmoord hetgeen bekend staat als de ergste misdaad tegen menselijkheid;
- Dat daarbij 1.500.000 onschuldige Armeniërs op een afschuwelijke wijze van hun leven zijn beroofd;

DE ERKENNING:

- Dat de internationale organisaties als VN-Mensenrechten Comité, het Permanente Volken Tribunaal, het Europese Parlement en de Wereld Raad van Kerken deze Armeense Genocide ondubbelzinnig hebben erkend en veroordeeld;
- Dat de laatste jaren steeds meer nationale regeringen van verschillende landen deze genocide officieel hebben erkend;
- Dat ook verschillende staten, kantons en gemeenten los van hun nationale overheden deze stap hebben ondernomen;

DE GEMEENTE ASSEN:

- Dat de gemeente Assen, naar onze mening, haar verantwoordelijkheid ter zake deze grootste misdaad tegen menselijkheid niet heeft genomen door bij de plaatsing van de gedenksteen in 2001 er op te dringen dat er geheel geen opschrift op deze gedenksteen werd geplaatst dan wel een geheel nietszeggende tekst als "voor onze voorouders van de periode 1910-1923"
- Dat dit besluit is tot stand gekomen onder druk van de Turkse zijde, die al ruim 80 jaar bezig is om de feiten te verdraaien en geschiedvervalsing te plegen;

DE ARMEENSE GEMEENSCHAP:

De Armeense gemeenschap in Nederland voelt zich zeer gekwetst door dit besluit en zich niet kan voorstellen dat hen, in Nederland waar vrijheid en democratie hoog in het vaandel wordt gehouden, de vrijheid wordt ontnomen zich te uiten over de volkerenmoord waarbij ruim 1,5 miljoen Armeniërs werden omgebracht;

REDEN WAAROM:

Wij, de Armeense Organisaties in Nederland, samenwerkend in het 24 April Comité hierbij protest aantekenen tegen deze ongewenste en kwetsende situatie en met klem verzoeken om wijziging van het opschrift op de gedenksteen in de begraafplaats de Boskamp in: **"Ter nagedachtenis van 1.5 miljoen onschuldige Armeense slachtoffers van de genocide van 1915 in het Ottomaanse Rijk."**

Uw reactie zien we met belangstelling tegemoet,

Hoogachtend,

24 APRIL COMITÉ

**Nederlands Armeens Comité voor
Rechtvaardigheid en Democratie
(Hay Tad)**

Adres: postbus 16303, 2500 BH Den Haag
Website: www.haytad.nl, E-mail: info@haytad.nl

(10)(2e)

(8 D 12)

Aan: Het ministerie van Buitenlandse Zaken

*ter info
lijst 1ste of 2de week mei
overleg. van komende
kamerzittingen*

PETITIE

(10)(2e)

Het Nederlands Armeens Comité voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad) roept namens duizenden Nederlandse Armeniërs de Nederlandse overheid op om de Armeense genocide van 1915 officieel te erkennen.

OVERWEGINGEN

Uit het antwoord van het Ministerie van Buitenlandse Zaken op ons verzoek van 24 april 2003, blijkt dat de regering op de hoogte is van de afschuwelijke gebeurtenissen die het Armeense volk troffen in het begin 20^e eeuw. Desondanks wil de huidige regering niet officieel erkennen dat hier sprake was van genocide. Dat zou de vriendschappelijke relatie tussen twee volken niet bevorderen. De Nederlandse overheid pleit voor een verzoening tussen volkeren door middel van een dialoog, om zodoende de historische problemen te verduidelijken.

De houding van de Nederlandse overheid kan er toe leiden dat er getwijfeld gaat worden aan feiten waarvoor geen verder bewijs nodig is. Alle internationale bronnen bevestigen dat de Armeense genocide heeft plaatsgevonden. De Europese landen die dit gegeven inmiddels wel erkend hebben, doen dat vanuit het besef van historische rechtvaardigheid. Deze landen begrijpen dat vriendschap alleen gebaseerd kan zijn op eerlijkheid en openheid. Door het ontkennen van de realiteit en het vervalsen van de geschiedenis kan Turkije geen partner zijn voor een dialoog.

Momenteel steunt Nederland Turkije in zijn ontkenningpolitiek. Nederland zal er medeverantwoordelijk voor zijn als Turkije kan toetreding tot de EU zonder dat het tot erkenning van de Armeense genocide is overgegaan. Onder het Nederlandse voorzitterschap van de EU dient de erkenning van de Armeense genocide als voorwaarde gesteld te worden voor toetreding van Turkije tot de EU.

De huidige politiek van Turkije verschilt nauwelijks van die van het begin van 20^e eeuw. Er is sprake van discriminatie van de Armeense minderheid. Turkije kiest openlijk de kant van de

tegenpartij van Armenië in het conflict rondom Nagorno Karabagh. Er is sprake van een economische blokkade van Armenië. Deze en andere argumenten bewijzen de vijandelijke houding van Turkije. Dit toont aan dat Turkije is nog niet rijp is voor de acceptatie van Europese waarden. Nederland kan de juiste weg tonen voor democratie en gerechtigheid, in de eerste instantie door zelf het voorbeeld te geven voor de erkenning van de genocide.

CONCLUSIE

Namens duizenden Nederlandse Armeniërs veroordelen wij het uitblijven van de officiële erkenning van de Armeense genocide door de Nederlandse overheid. Wij roepen de Nederlandse regering op om het huidige standpunt te wijzigen en alsnog tot gerechtigheid te komen door middel van een officiële erkenning van de Armeense genocide.

Hierbij volgen handtekeningen van de mensen die dit standpunt delen.

In afwachting van uw reactie, verblijven we,

Hoogachtend,

namens het Comité

(10)(2e)

Petitie

Onderteken onze on-line petitie, veroordeel daarmee de Armeense genocide en help ons om de officiële erkenning van deze genocide door de Nederlandse overheid te bereiken.

Hier ondertekenen of download en print het formulier en verzamel handtekeningen.

We willen door middel van deze online petitie zoveel mogelijk handtekeningen verzamelen. Vervolgens willen wij deze op 23 april 2004 aanbieden aan de Nederlandse overheid. Let u er op dat u het formulier volledig invult, anders is het niet mogelijk deze te gebruiken.

Aan.	Naam	Woonplaats	Datum
1	(10)(2e)	's-Gravenhage	11 juni 2003
2		Bunschoten	12 juni 2003
3		Gouda	13 juni 2003
4		Almelo	15 juni 2003
5		Oldenzaal	15 juni 2003
6		Oldenzaal	16 juni 2003
7		Arnhem	16 juni 2003
8		Almelo	16 juni 2003
9		Almelo	16 juni 2003
10		Almelo	16 juni 2003
11		Almelo	16 juni 2003
12		Almelo	20 juni 2003
13		Almelo	20 juni 2003
14		Dieren	20 juni 2003
15		Almelo	20 juni 2003
16		Almelo	21 juni 2003
17		Almelo	23 juni 2003
18		Hoogeveen	27 juni 2003
19		Hoogeveen	27 juni 2003
20		Almelo	28 juni 2003
21		Almelo	28 juni 2003
22		Almelo	28 juni 2003
23		Almelo	28 juni 2003
24		Hengelo(Ov)	8 juli 2003
25		Haps	12 juli 2003

[1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20]
 [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37]
 [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55]
 [56] [57] [58] [59] [60] [61]

*Totaal
 1380 handtekeningen
 overhandigd.*

Nederlandse Armeense Comité Voor Rechtvaardigheid en Democratie (Hay Tad)

PETITIE

Hay Tad Nederland (Nederlands Armeens Comité voor Rechtvaardigheid en Democratie) namens duizenden Nederlandse Armeniërs roept Minister Bot om zijn uitspraken in december 2004 over Armeense Genocide na te komen.

OVERWEGINGEN

1. Op 21 december 2004 heeft Tweede Kamer een petitie aangenomen over de Armeense genocide. Deze motie was ingediend door 8 gedeputeerden die vrijwel alle politieke partijen vertegenwoordigen. De motie is unaniem aangenomen en is geregistreerd onder het nummer 270(21501-20). In feite is het aannemen van deze motie officiële erkenning van Armeense Genocide. Voor het eerst de afschuwelijke gebeurtenissen van 1915 hebben hun juiste oordeel gekregen door de Nederlandse wetgevers en zijn genoemd als genocide. Eerder werd dit altijd genegeerd.
2. Uitspraken van Minister Bot over de Armeense genocide duidt ook aan dat er geen twijfel meer bestaat over het feit van Armeense genocide. Alle internationale en nationale bronnen bevestigen plaatsvinden van de Armeense genocide. Europese landen die op verschillende manieren erkenning geven aan de Armeense genocide doen dat niet voor sympathie voor onze volk maar met het besef van herstel van historische gerechtigheid. Deze landen begrijpen dat een echte vriendschap kan alleen maar gebaseerd zijn op eerlijkheid en openheid. Met steeds ontkennen van realiteit en vervalsen van geschiedenis Turkije kan geen partner zijn voor een dialoog.
3. Tijdens zijn voorzitterschap van EU en daarna ook in Luxemburg in oktober 2005, heeft Nederland alles gedaan voor het beginnen van onderhandelingen met Turkije over zijn lidmaatschap. Wij betreuren het feit dat erkenning van Armeense genocide is toen niet als een van de belangrijkste voorwaarden voor de toetreding genoemd.
4. Huidige politiek van Turkije verschilt nauwelijks van die van het begin van 20-ste eeuw. Discriminatie van de Armeense minderheid in Turkije, openlijk kant van de tegenpartij van Armenië in het conflict rondom Nagorno Karabagh kiezen, economische blokkade van Armenië, en heel veel andere argumenten bewijzen vijandelijke houding van Turkije. Dit duidt aan dat Turkije is nog altijd niet rijp geworden voor de acceptatie van Europese waarden. Landen zoals Nederland moeten de juiste weg voor democratie en gerechtigheid aan Turkije aanwijzen.

CONCLUSIE

1. Als uitvoerende orgaan van buitenlandse politiek van Nederland roepen wij u en uw regering op om Armeense Genocide officieel te erkennen en aan de motie van 21 december kracht van een wet geven.
2. Nederland moet er naar streven dat erkenning van Armeense genocide een van de belangrijkste voorwaarden voor de toetreding van Turkije in EU wordt.
3. Wij eisen van uw departement dat motie van 21 december 2004 daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Niet alleen tijdens de onderhandelingen over zijn lidmaatschap, maar ook in allerlei betrekkingen moet Nederlandse overheid Turkije onder druk zetten om Armeense genocide te erkennen.

(10)(2e)

Hay Tad Holland

Adres: Postbus 16303, 2500 BH Den Haag
Website: www.haytad.nl, E-mail: info@haytad.nl

20 FEB 2001
S P O E D Memorandum

Attentie
commentaar R p.3

d) co OE

b) visie DEU/WE, S/1038
DEU

c) Armeense genocide

voorkeuze reeds naar PS

ter informatie

Aan

M via

(10)(2e)

Datum 19 februari 2001

Van

Kenmerk DEU-162/01

Via

(10)(2e)

C.c.

DGES

R, T

Afgestemd met

Betreft

Armenië – Uw ontmoeting met de heer Van Dijke (ChristenUnie)

Aanleiding

Op dinsdag 20 februari aanstaande zal u de heer Van Dijke (voorzitter RPF-fractie Tweede Kamer) ontmoeten. De heer Van Dijke heeft aangeven met u van gedachte te willen wisselen over de bilaterale relatie Nederland – Armenië en de 'Armeense genocide'.

Kern/samenvatting

- De Armeense president Kocharian wil eind juni een bezoek aan Nederland brengen. U kunt aangeven dat u in beginsel positief staat tegenover een bezoek.
- De Nederlandse regering zal de 'Armeense genocide' niet erkennen. De internationaal-politieke schade die daarmee wordt aangericht is groot, terwijl de politieke doelen ervan kwetsbaar zijn (politici zijn zomin rechters als historici). Belangrijk is bovendien dat e.e.a. nodeloos de tegenstellingen onder allochtonen in Nederland aanwakkert. 'Parlementaire erkenning' is evenzeer gevaarlijk.
- Nederland betreurt de slechte bilaterale relatie van kandidaat EU-lid Turkije met buurland Armenië. Nederland vertegenwoordigt Armenië bij de Internationale Financiële Instellingen (IFI's) en Armenië is in die zin een Nederlandse partner. Turkije heeft in de afgelopen weken contact gezocht met Armenië om de samenwerking op een constructievere wijze vorm te geven. Nederland onderhoudt zeer vriendelijke betrekkingen met Turkije als kandidaat-lidstaat van de EU.

Toelichting

Bilaterale relatie

De bilaterale relatie tussen Nederland en Armenië is goed. Nederland vertegenwoordigt Armenië bij de IFI's en bij de Armeense autoriteiten is veel waardering voor de Nederlandse bilaterale hulpinspanningen (2001: circa NLG 12 miljoen).

Nederland heeft zich begin dit jaar kritisch opgesteld ten aanzien van Armeense toetreding tot de Raad van Europa. Het land is uiteindelijk lid geworden onder voorwaarde dat de implementatie van RvE-standaarden nauwlettend gemonitord zal worden.

(10)(2a)

(10)(2a)

De heer Van Dijke maakte zomer 2000 een studiereis naar Armenië.

(10)(2e)

(10)(2e)

Binnenlandse politieke ontwikkelingen

(10)(2a)

aanslag op het Armeense parlement van oktober 1999 waarbij premier Sarkisian en parlamentsvoorzitter Demirchian omkwamen gonst nog steeds na.

Nagorno-Karabach

De op gezette tijden plaatsvindende gesprekken tussen president Kocharian en de Azeri president Aliyev met betrekking tot Nagorno-Karabach leveren weinig tastbaar resultaat op. Het OVSE-Minsk vredesproces lijkt dood. Een toekomstig Nederlands OVSE-voorzitterschap zal een additionele inspanning moeten leveren. //

'Armeense genocide'

Het streven naar internationale erkenning van de 'Armeense genocide' is volgens president Kocharian het primaire onderwerp van het Armeense buitenlandse beleid.

Bij de reactie hierop is het van belang twee zaken te scheiden. Ten eerste staat buiten kijf dat in de aanloop naar, en tijdens de Eerste Wereldoorlog vele honderdduizenden Armeniërs op gewelddadige wijze zijn omgebracht, waarbij het gezag van het uiteenvallende Ottomaanse rijk een belangrijke sturende rol had.

Ten tweede, en los daarvan, is het de vraag of een *formele kwalificatie* van die gebeurtenissen zinvol is. Dat is niet het geval:

- In RvE- en OVSE-kader zijn belangrijke instrumenten ontwikkeld om minderhedenkwesties, ook in Armenië en Turkije, het hoofd te bieden. Codificering van een 'ultiem oordeel' over gebeurtenissen die zich in het verleden hebben afgespeeld, behoort daar niet toe. Een dergelijke erkenning wordt tot nu toe door de internationale gemeenschap geen functioneel instrument van buitenlands beleid geacht.
- Door de 'parlementaire erkenning' van de genocide in Frankrijk is er in Turkije een sterke anti-Franse stemming ontstaan.

(10)(2a)

(10)(2a)

Historische context

Het Ottomaanse Rijk is in een langdurige vervalperiode door de grote Europese machten kunstmatig in stand gehouden omdat zij elkaar de 'buit' (delen van Zuid-Oost-Europa, de Kaukasus, Anatolië, het gehele Midden-Oosten) niet gunden. In de Eerste Wereldoorlog koos het wegwijnende rijk de kant van de Centralen, waarop uiteindelijk een einde moest komen aan het bestaan ervan. In de Kaukasus was een onafhankelijk Armenië ontstaan. De zeer grote Armeense bevolking in het Noord-Oosten van het huidige Turkije zocht meer en meer aansluiting daarbij (Groot-Armeense gedachte). Veel Armeniërs kozen ervoor aan Russische zijde tegen de Ottomanen te strijden.

Ter beteugeling van deze bedreiging vonden reeds aan het eind van de 19de eeuw massamoorden op Armeniërs plaats. Over en weer werden Armeense en Turkse dorpen verbrand en uitgeroeid. Het brute optreden van de Ottomaanse autoriteiten - waarvoor al dan niet Koerdische eenheden werden ingezet - kwam in de jaren na 1910 in een stroomversnelling, en kreeg meer het karakter van een georganiseerde campagne tegen de ruim twee miljoen etnische Armeniërs in het Ottomaanse Rijk. In 1915 werden honderden Armeense intellectuelen in Constantinopel (Istanboel) gearresteerd. Ze werden korte tijd later gedeporteerd en vermoord. In totaal kwamen er als gevolg van het Ottomaanse optreden naar schatting tussen de zeshonderdduizend en anderhalf miljoen etnische Armeniërs om het leven. De honderdduizenden die wisten te ontkomen, kwamen in de Armeense diaspora (ca. 100.000 in Frankrijk, velen ook in de VS) terecht. De Geallieerden veroordeelden de gebeurtenissen in mei 1915.

(11)(1)

Turkije ontkent dat het Ottomaanse Rijk zijn Armeense onderdanen voor het grootste deel om het leven heeft gebracht. Volgens Turkse lezing zijn er als gevolg van guerrillagevechten zowel aan Ottomaanse als Armeense zijde vele doden te betreuren. De Turken houden het op hooguit tweehonderdvijftig- tot vijfhonderdduizend slachtoffers. (Voor de discussie over 'erkenning' doen naar dzz. oordeel de aantallen slachtoffers overigens niet zozeer terzake.)

Thans zoekt Turkije voorzichtig toenadering tot Armenië om te voorkomen dat de 'Armeense genocide' steeds wordt opgerakeld.

Bijlagen

1. Brief van de heer Van Dijke.

Opgesteld door

(10)(2e)

Fracties RPF en GPV Tweede Kamer

Ons kenmerk:

01-0228

31

Bijlage(n): div

De Minister van Buitenlandse Zaken

De heer J.J. van Aartsen

Postbus 20061

2500 EB DEN HAAG

's-Gravenhage, 15 februari 2001

Beste Jansz,

Wij zullen elkaar, als een en ander volgens afspraak kan verlopen, aanstaande dinsdag ontmoeten. Ik vind het prettig dat je daarvoor ruimte in je agenda maakt. Je weet dat ik graag met jou over Armenië wil spreken. De punten daarover hangen samen met de betrekkingen tussen Armenië en Nederland, het bezoek dat de Armeense president aan Nederland wil brengen enz.

Inzake één punt dat ik met je wil bespreken leek het mij goed je vooraf te informeren, namelijk de Armeense genocide. Dat dit niet alleen een kwestie is waarover historici zich (behoren te) buigen mag blijken uit het feit dat veel landen tot officiële erkenning van deze genocide zijn overgegaan; zeer onlangs nog de Nationale Vergadering in Parijs. Graag zou ik een vorm vinden om ook in Nederland tot een officiële erkenning te komen; hetzij door de regering, hetzij door (de fractievoorzitters in) het parlement. De eerste optie verdient in mijn ogen de voorkeur. Met het oog op ons gesprek doe ik je een paar relevante artikelen toekomen. Graag tot dinsdag.

met vriendelijke groet

(10)(2e)

(L.O. van Dijk)
Voorzitter RPF-fractie Tweede Kamer)

M415

2

Onderwerp:	Frankrijk - Bilateraal - Buitenlandse politiek - Armenië Staatsbezoek - strafbaarstelling genocide-ontkenning
Van:	PAR-PA

Aan: DZO; DWM; PAR-ARCH;
Datum: 13-10-2006 17:50:15
Kenmerk: par-pa/2006/0203
Opsteller: (10)(2e)

Afgestemd met: GM
Berichttype: Beleidsbericht
Prioriteit: Routine
Rubricering: BZ-Intern
Categorie: Verslag / Info

Samenvatting:

Frankrijk koestert betrekkingen met Armenië, o.a. d.m.v. het eerste Staatsbezoek ooit van een Franse President aan Armenië. Assemblee nationale aanvaardt initiatiefwet die ontkenning van de genocide op Armeniërs (1915) strafbaar stelt. Vele commentatoren, Europese Commissie, Turkse regering en Franse regering zijn er niet blij mee - (10)(2a)

(10)(2a)

Bericht:
Algemeen

Van 29 september tot 1 oktober legde President Chirac een Staatsbezoek af aan Armenië. Op 12 oktober werd in de Franse Assemblee nationale een initiatiefwet aangenomen die het ontkennen van de genocide op Armeniërs in 1915 strafbaar stelt.

(10)(2a)

buiten verzoek

buiten verzoek

(10)(2a)

(10)(2a)

Strafbaarstelling genocide-ontkenning

Initiatiefwetsvoorstel door AN aangenomen

Op 12 oktober heeft de Franse Assemblée nationale een initiatiefwetsvoorstel (van Socialistische zijde) aangenomen, met 106 stemmen voor en 19 tegen. De rest van de 577 AN-leden was afwezig tijdens de stemming. Het voorstel strekt ertoe de wet van 29 januari 2001, welke de Armeense genocide van 1915 als zodanig erkent, aan te vullen met een strafbaarstelling van het ontkennen ervan. De strafmaat belooft 1 jaar gevangenisstraf en € 45.000,- boete.

Achtergrond

Bij (Initiatief)wet van 29 januari 2001 heeft de Assemblée de genocide van 1915 op Armeniërs erkend. De wet luidt: « La France reconnaît publiquement le génocide arménien de 1915 ».

(10)(2a)

Maar voorlopig niet van kracht

Alvorens de nieuwe wet van kracht wordt moet de Senaat zich er nog over uitspreken en moet de President de wet tekenen. De tijd die daarmee is gemoeid is onvoorspelbaar. (10)(2a)

(10)(2a) niet alleen volgde op de aanname door de AN direct een scherpe veroordeling door Turkije, ook diverse commentatoren, variërend van Franse politici tot Eurocommissaris Rehn, hebben zich negatief uitgelaten over de gevolgen van de initiatiefwet. De daarbij gehanteerde argumenten zijn tweeledig: enerzijds zou de wet desastreuze effecten hebben op het interne proces in Turkije - alwaar men juist begonnen is naar de historische feiten te kijken aangaande de 'genocide' (10)(2e) Anderzijds stellen met name geschiedkundigen dat het Parlement onterecht bezig is geschiedenis te (her)schrijven. AN-voorzitter Debré behoort tot deze school: hij weigerde de stemming over het wetsvoorstel voor te zitten.

(10)(2a)

De regering had zich bij monde van verscheidene woordvoerders reeds diverse malen uitgesproken tegen (de opportuniteit van) de nieuwe wet. (10)(2a)

(10)(2a)

Armeense diaspora fervent voorstander

Ook de media hebben zich bijkans alle tegen het wetsvoorstel gekeerd. Desalniettemin liep de stemming door de partijen heen. (10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

Commentaar:

(10)(2a)

ZENDBRIEF

(10)(2e)

(10)(2e)

Datum : 2 mei 2000

Kenmerk : 020500/(10)(2e)

Onderwerp : Brief (10)(2e)

Bijlage(n) : Brief van (10)(2e) Armenian Diocesan Council inzake plaatsing monument in Assen

Aangeboden aan : DAMIGO

Cc : DEU (10)(2e)

- ☒ X ter kennisneming
- ☐ 0 ter doorgeleiding aan
- ☒ X ter afdoening
- ☐ 0

De bijlage(n) word(en)t niet terugverwacht.

H.M. Ambassade TEHERAN

(10)(2e)

01 MEI 2000

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՊՈՂՈՏԱՅ ՕՍԹԱԴ ՆԵՋԱԹՈՒԼԱՀԻ, ԹԻԻ 311

Հեռ. 891634-35

ARMENIAN DIOCESAN COUNCIL-TEHRAN

AVE. OSTAD NEJATOLLAHI NO. 311

TEHRAN 15988-IRAN

TEL. 89 (10)(2e)

(10)(2e)

DATE 22.04.2000

NO 39-828

Թիակաճ

Համար

His Excellency (10)(2e)

The Ambassador of the Netherlands
Tehran,

Mr. Ambassador.

At the beginning of the new millennium punishing crimes committed against humanity seem to be at the top of the international agenda. And so it should be. But it is by remembering the victims of past atrocities of human history would it be possible to prevent the repetition of similar events in future.

It is for this reason that the decision of the municipal authorities of Assen to place a monument in commemoration of the Armenian Genocide of 1915, perpetrated by the Ottoman Government of Turkey, was valued as a most honorable act. As such, it is unacceptable to us as members of the Armenian Diaspora, and it should also be unacceptable to the noble people of the Netherlands, that the threats of violence by an extremist Turkish organization should hinder the municipal authorities of Assen in constructing the monument as planned.

Turkey should not be assisted in its policy of denial of the Armenian Genocide but should be persuaded or forced to face its past as only thus would it be possible to cure the wounds of history and work towards a conflict-free future in the 21st Century.

(10)(2e)

(10)(2e)

THE ARMENIAN DIOCESAN COUNCIL

(10)(2e)

Armenian Remembrance Monument Blessed

Armenian News Network / Groong
April 24, 2000

Translated from Dutch for the Armenian News Network / Groong
by (10)(2e)

24 April 2000

ALMELO, The NETHERLANDS

During the 85th anniversary of the Armenian genocide of 1915 in Almelo, the stone remembrance monument in memory of the Armenian dead was blessed by the local Armenian priest. The monument has been brought over from Armenia and will be placed in a Christian cemetery called Boskamp in Assen, as soon as the Municipality of Assen validates a permit.

The blessing took place in the presence of a number of representatives from Armenia, including an Archbishop from the seat of the Armenian Church in Etchmiadzin and Armenia's ambassador to the Benelux. There were also representatives from various Armenian communities from NW Europe.

As it is known, the Mayor and Alderman of the Municipality of Assen, who had previously agreed to the placement, decided to issue a four week suspension in the last minute, thus preventing the placement of the monument at the intended location on April 24. As has been announced previously, the Assen Municipality came under pressure from Turkey to deny a permit for the placement of the monument.

The Armenian Genocide, during which 1.5 million Armenians were killed, was perpetrated by the Turkish government (during Ottoman empire era) of 1915, has never been acknowledged by Turkey. Even though many countries have recognized the Armenian genocide, the Netherlands has not taken this step yet.

During the ceremony, there were a number of speakers and a program of cultural activities was implemented.

At the end of the event, two calls were made. In the first call, the Dutch authorities were asked to acknowledge the Armenian Genocide. (See Appendix 1.)

The second call was for the right to public remembrance. The Dutch authorities are asked to acknowledge this right, and to distance

itself from the position taken up by the municipality of Assen. The authorities are asked to henceforth bestow attention to the annual remembrance on April 24 of the victims of the Armenian Genocide, by supporting the placement of remembrance monuments. See appendix 2.

TELEFOONBERICHT

Oproep d.d.:

om

uur

Ontvangen van Dhr/Mevr.:

Bestemd voor Dhr/Mevr.:

- ☐ heeft geen bericht doorgegeven
- ☐ vraagt terug te bellen naar
- ☐ heeft het volgende medegedeeld

(10)(2e)

A. mine

gewone

(10)(2a)

(10)(2a)

5 par. subpp

(10)(2a)

instru

min pp 9 pp 8 pp 10

op 6 op 8 op 9 + 10

Wat resulteert per wde in de. n70hVME)

Onderwerp: Turkije - -n.v.t.- - Buitenlandse politiek - Turks debat
Armeense kwestie

Van: ANK-PA

Afgestemd met:	CdP en Ist
Berichttype:	Beleidsbericht
Prioriteit:	Routine
Rubricering:	BZ-Vertrouwelijk
Categorie:	Verslag / Info

Verdeeldheid onder opiniemakers over de weg vooruit richting oplossing van het Armeense vraagstuk. Meningingen lopen uiteen van een oplossing via een VN tribunaal, een juridisch oordeel, naar een oplossing via een gezamenlijke historische onderzoekscommissie en voortzetting van het debat via wetenschappelijke publicaties, i.e. de-politisering.

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2e) (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e) (10)(2e) Aan de orde kwamen o.m. de stand van het onderzoek, de waarde van de archieven en de mogelijke oplossing van de kwestie. (10)(2e)

buiten verzoek buiten verzoek

Historici zijn toegerust om felten vast te stellen, maar juristen moeten een oordeel vellen. (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(26) kernpunt is dat het voorstel van de Turkse regering een commissie van historici te formeren tot
 (10)(26) niet leidt. Historici kunnen feiten aandragen en de authenticiteit van documenten bevestigen, maar een
 dergelijk beladen onderwerp moet behandeld worden door juristen, bij voorkeur in een tribunaal.

(10)(2e) noemt twee recente ontwikkelingen die de Armeense claim op genocide bemoeilijken. De Darfur commissie, opgezet onder de VN genocide conventie, heeft begin 2005 onderzocht of er in Zuid-Soedan sprake is geweest van genocide. In de uitspraak wordt ook ingegaan op het begrip deportatie. De Darfur commissie heeft bepaald dat deportatie op zichzelf niet voldoende grond biedt voor het begrip genocide. Er wordt voorts toegelicht dat tot deportatie kan worden besloten uit veiligheidsgronden. Een andere belangrijke ontwikkeling is dat het ICTY, het Joegoslavië tribunaal, onlangs een uitspraak heeft gedaan over misdaden begaan door de voorzitter van het parlement van de Republika Srpska. De man kreeg 29 jaar gevangenisstraf maar kon voor zijn rol inzake het Srebrenica drama op een punt niet veroordeeld worden, namelijk voor genocide. Het bleek voor het ICTY te moeilijk om de expliciete *intent to destroy* aan te tonen. (10)(2e) voegde daar aan toe dat volgens de definitie genocide alleen ten laste kan worden gelegd aan individuen en niet aan staten.

In beginsel staan, voor zover (10)(2e) weet, alle archieven open voor onderzoek; het Turkse staatsarchief in Ankara; maar ook buitenlandse, zoals Britse en Amerikaanse archieven. De Russische en Franse archieven zijn volgens (10)(2e) interessant omdat daarin correspondentie bewaard wordt over Ottomaanse Armeniërs die met Franse en Russische troepen, in uniform, mee hebben gevochten. Helaas zijn de Armeense staatsarchieven niet open, zo bleek vorig jaar toen een Turks-Armeense historicus een poging had gewaagd om in Jerevan onderzoek te doen. Nog voor enig document ter tafel kwam, werd hij uitgewezen. (10)(2e) vermoedt dat de in 1915 machtige Armeense Dashnak partij veel informatie onder zich heeft. Deze nationalistische groepering formeerde immers comité's om de Ottomanen te bestrijden en moet haar geschiedenis geboekstaafd hebben.

In 2004 organiseerde de universiteit van Wenen een bijeenkomst voor Turkse en Armeense historici waar beide partijen ieder 50 documenten inbrachten en uitwisselden. Men beloofde dat er meer papieren zouden volgen, maar zo ver is het nooit gekomen. Over de waarde van die documenten weet (10)(2e) niets.

(10)(2e)

(10)(2e)

In 2005 organiseerde de Bilkent universiteit een seminar waaraan twee Armeense historici deelnamen.

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

Turkije en Armenië zullen het hier nimmer over eens worden. Volgens (10)(2e) houdt Armenië iedere oplossing tegen. Genocide is een vaststaand feit en heeft zich ontwikkeld als een *unifying element* voor de diaspora. (10)(2e)

(10)(2e)

Premier Özal zou in het verleden hebben overwogen de genocide te erkennen. (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(gesprek op 7/11,

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

In 2004 heeft een bijeenkomst van het Armeens-Turkse platform in Wenen plaatsgevonden, gesteund door de Oostenrijkse regering, met het doel Armeense en Turkse wetenschappers bij elkaar te brengen. Er waren van Turkse zijde 100 documenten (uit Duitse, Franse, Britse, Oostenrijkse e.a. archieven) gedeeld met de Armeniërs en van Armeense zijde 80 documenten (uit Duitse archieven) met de Turkse wetenschappers. Armenië was waarschijnlijk door een aantal Europese landen onder druk gezet deel te nemen aan het platform. Eenmaal aan het project begonnen had de Armeense regering zich vermoedelijk bedacht, aldus (10)(2e) en zich teruggetrokken met de argumentatie dat Turkije voorafgaand aan gezamenlijk historisch onderzoek de vermeende genocide moest erkennen en de Armeense wetenschappers geen Ottomaanse documenten konden lezen. (10)(2e) dacht dat de reden gezocht moest worden in de inhoudelijke kracht van de Turkse documentatie. (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

Het initiatief van de Turkse regering om een gezamenlijke commissie op te richten voor historisch onderzoek was volgens (10)(2e) een doorbraak. Het was een feit dat veel Armeniërs de dood hadden gevonden, maar vanuit het perspectief van het VN Verdrag voor Genocide was het nooit de intentie van de regering geweest genocide te plegen.

Turkije had nu de archieven geopend en verwachtte van Armenië hetzelfde, in het bijzonder het Armeense archief in Boston, in Jerevan en die van het Patriarchaat in Jerusaleem. Het archief in Boston bevatte belangrijke documenten over de activiteiten van de Daschnak partij, maar had geen middelen om de documenten te classificeren. (10)(2e) (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e) De Turkse archieven bevonden zich in Istanbul - de Ottomaanse archieven - en in Ankara - de archieven vanaf de stichting van de Republiek in 1923 - en de militaire archieven, die ook open waren voor onderzoek. Het persoonlijke archief van de familie Talat was eveneens geopend, maar bevatte geen interessante documentatie. De documenten van de militaire rechtbanken uit de Ottomaanse archieven over de veroordeling van personen die Armeniërs hadden vermoord en hun eigendom hadden gestolen, waren zeer bruikbaar. Er waren 1673 mensen berecht. Dit waren vooral gouverneurs, ambtenaren en soldaten geweest. Daarvan waren 67 geëxecuteerd en 524 veroordeeld tot gevangenisstraf. Het feit dat de militaire rechtbanken voor de Britse invasie van Istanbul waren opgericht, was een ander argument dat er voor pleitte dat het geen regeringsbeleid was geweest om de Armeniërs te vernietigen, aldus (10)(2e) Dit werd voorts ondersteund door het feit dat in de betreffende regio's vele buitenlandse missies aanwezig waren die een eventuele opgezette genocide in voorkomend geval zouden rapporteren. In de Ottomaanse archieven was ook veel beschreven over bijv. Koerdische groeperingen die Armeniërs hadden aangevallen, maar was niets te vinden geweest over concrete opdrachten van de regering om

Armeniërs aan te vallen. Het VK had ter zake de beste dossierkennis omdat het bij de invasie van Istanbul alle documenten uit de archieven had gekonfiscieerd. In de Russische archieven waren veel documenten te vinden over de relatie met de Daschnak partij.

Desgevraagd gaf (10)(2e) aan dat historisch onderzoek in een gezamenlijke commissie vooral van de zijde van de Armeense regering problematisch zou worden. De documenten die zouden worden besproken toonden namelijk het ongelijk van Armenië aan. Een ander probleem was de Armeense eis de Turks-Armeense grens te openen. (10)(2e)

(10)(2e) Armenië heeft het oude grensverdrag tussen de voormalige Sovjet-Unie (SU) en Armenië na het uiteenvallen van de SU niet opnieuw geratificeerd en erkent de huidige grens met Turkije derhalve niet. Turkije is echter van mening dat erkenning van een grens vooraf moet gaan aan opening van een grens.

Indien een internationale juridische procedure zou worden gevolgd, zou ook Armenië documenten aan het Hof moeten overleggen, hetgeen ze nooit zouden doen. Verwijzend naar het aannemen van het Wetsvoorstel in het Franse parlement stelde (10)(2e) dat Europese landen oprechter zouden moeten zijn over de Armeense kwestie. De politisering en respect voor beide kanten van het verhaal was een must. (10)(2e) (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e) Hiervoor was immers een uitspraak van het Hof nodig. Het zogenaamde "Blue Book" in verband met de Armeense genocide was een Britse parlementaire publicatie uit 1916 die de professoren als WWI propaganda van de Britse inlichtingendienst bestempelden. Het boek was door de Britse regering tot op heden nooit als (bewijs)materiaal in de Armeense kwestie aangevoerd. De memores van de voormalige Amerikaanse ambassadeur Morgenthau uit 1919 gaven slechts de Armeense kant van het verhaal weer en waren naar verluidt geschreven door Armeense klerken van Morgenthau.

Ik gaf aan dat Turkije niet alleen defensief zou moeten reageren op de Armeense kwestie, maar zijn verleden onder ogen zou moeten zien door middel van zelfkritiek. Deze zelfkritiek moest aan het Europese publiek worden getoond. Dat dit niet gebeurde was een fout van de politiek, aldus (10)(2e) De huidige binnenlandse ontwikkelingen – een aantal conferenties over de vermeende Armeense genocide – waren een positieve ontwikkeling.

Commentaar

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

De oorzaak van het probleem wordt bij de Armeense regering gelegd die moeilijkteert en geen gehoor geeft aan oproepen van Ankara voor gezamenlijk historisch onderzoek en het openen van alle archieven. (10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(2e)

is kritisch maar verwijst tegelijkertijd naar de Armeense obstructie. Al met al duidt het voorgaande op een interne dialoog, weliswaar grotendeels indirect, via wetenschappelijke activiteiten, zoals conferenties. Dat is een positieve ontwikkeling. Een intern debat is nodig voor het opstarten van een internationaal debat dat van Turkse zijde niet slechts defensief van karakter kan zijn. Om de kwestie toegankelijker te maken voor discussie met Armenië, de VS en de EU is het van belang dat Turkije interne kritische geluiden ook de ruimte geeft en serieus neemt.

Memorandum

Van

PS (10)(2e)

Aan

DZ

DEPC en

(10)(2e)

cc

(10)(2e)

(10)(2e)

Datum

20-4-2006

Kenmerk

1257/M1

Betreft

Turkse acties mbt ontkenning Armeense
genocide

Referte

Geen

Ter informatie

M ontving bijgaande brief van de Federatie Armeense
Organisatie Nederland betreffende Turkse acties m.b.t.
ontkenning Armeense genocide.

*FAON vraagt concreet: of M zich sterker dan
voorheen zou kunnen opstellen richting
kandidaat LS Turkije - in het licht van motie
Rouvoet.*

Brief derhalve ter kennisgeving

(10)(2e)

3/5 '06

09/6

Bij reactie kenmerk (1257/M1) duidelijk vermelden

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209

Website: www.24april.nl

E-mail: armfed@gmail.com

K.v.K. 27264382

Aan: De Minister van Buitenlandse Zaken
Mr. Dr. B.R. Bot
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Den Haag, 17 april 2006

Onderwerp: Turkse acties m.b.t. ontkenning Armeense genocide

Bijlagen: div.

Zeer geachte heer Bot,

Bijgaand zenden wij in afschrift enkele brieven aan uw collega-ministers Donner, Remkes en Verdonk, waarin wij als Armeense gemeenschap in Nederland onze verontrusting uitspreken over de recente golf van Turks extreem nationalisme, met name zoals die zich in Nederland voordoet, en waarbij steeds vaker Armeniërs in Nederland worden geïntimideerd door agressief optreden van Turkse zijde. Voor wat Nederland betreft, zij verwezen naar bijgaande brieven met bijlagen.

Er is uiteraard een internationale context, zowel in Europa waar nu een Talaat Pascha Beweging actief is geworden, en speciaal vanuit Turkije. Daar wordt enige openheid door de EU per geval bevochten, maar heerst bij de regering nog steeds een klimaat van volharding en agressiviteit bij de ontkenning van de Armeense genocide. Daarom wenden we ons bij deze eveneens tot u, om bij u aan te dringen de nodige "sense of urgency" over te brengen, en stellen hierbij voor om zoals ook elders gebruikelijke, de dag van herdenking 24 april hiervoor aan te wenden om een verklaring daarover te doen uitgeven. Dit mede in het kader van de door u verwelkomde motie Rouvout van december 2004.

Het is u ongetwijfeld niet ontgaan, dat in het standpunt van de Turkse overheid inzake de erkenning van de Armeense genocide nog geen enkele vooruitgang is te bespeuren, zie (aangehecht) recente uitspraken van Minister Gül waarbij hij acties aankondigt tegen landen waarvan parlementen uitspraken hebben gedaan over de genocide. Bij de bekende aanklachten, o.a. van Pamuk, wordt vanuit Europa met wisselend succes alleen de noodzakelijke vrijheid van meningsuiting ingebracht, een groot goed natuurlijk, echter over de kern van dat probleem – ontkenning van de genocide door de overheid – wordt vanuit Europa blijkens de berichten althans – daarbij geen punt gemaakt. Ter vergelijking: als de Iraanse president dergelijke opmerkingen over de Holocaust maakt, wordt de ambassadeur op het matje geroepen, maar uitspraken als van Minister Gül over de Armeense genocide worden schijnbaar voor lief genomen of althans met begrip tegemoet getreden. Dit betreuren wij. Het feit dat de buitenwereld deze uitspraken "wel gewend" is, maken deze o.i. namelijk nog niet minder kwalijk. Wij vragen u (al dan niet binnen de Europese context) deze ontkenning zelf evenzeer en veel frequenter als kritiekpunt op te voeren. Dit temeer daar – zoals u op 31 augustus 2005 in het parlement gezegd hebt – op Europees niveau de opvatting geldt dat de

erkenning van de Armeense genocide door Turkije tot het onderhandelingspakket behoort, als onderdeel van de voorwaarden over de relaties met buurlanden. Turkije hoort te merken dat het Europa ernst is hiermee.

Met de jaarlijkse 24 april herdenking voor de deur en de provocaties en intimidaties waarmee dat elk jaar weer gepaard gaat, vragen we u dringend internationaal, mede in het licht van de Motie Rouvoet van 21 december 2004, zich sterker dan voorheen op te stellen, zodat de bron van deze uitingen van haat, te weten, de vervalsing van de geschiedenis zoals die nog dagelijks plaatsvindt in Turkije, nu eindelijk een halt wordt toegeroepen. De houding van Turkije is een kandidaat-lidstaat volstrekt onwaardig en maakt voor velen het onderhandelingsproces ongeloofwaardig en de "tolerantie" op dit punt van Europa is voor de Europese Armeense gemeenschap kwetsend en beledigend.

Om het ongenoegen over aangehechte en andere Turkse uitspraken, die ongetwijfeld rond 24 april zullen volgen, duidelijk te uiten, stellen wij voor als signaal een verklaring ter gelegenheid van 24 april uit te geven, op Nederlands dan wel Europees niveau, waarbij Turkije wordt opgeroepen zijn ontkenningspolitiek op te geven. Zo wordt de Armeense gemeenschap bij hun herdenking een hart onder de riem wordt gestoken. Zo'n verklaring is ook elders, zoals in USA, gebruikelijk op 24 april. Uiteraard beseffen wij, dat in Turkije dezer dagen meer problemen dan de Armeense genocide spelen, maar wij doen een beroep op u zich voor te stellen, dat het voor Armeniërs, erg moeilijk valt te begrijpen, als de boodschap na 91 jaar aan ons nog steeds is dat wij nog een aantal jaren geduld moeten hebben alvorens een einde aan deze onaanvaardbare en onmenselijke houding van Turkije kan komen. De Armeense genocide is vele tientallen jaren onder invloed van geopolitieke omstandigheden veronachtzaamd en Turkije heeft – zo blijkt telkens weer – de Europese druk hard nodig om de nodige "sense of urgency" te krijgen: bedacht moet worden dat er zich nooit een ideaal moment zal voordoen om Turkije "om" te krijgen met betrekking tot de Armeense genocide.

De dialoog tussen Turkije en Armenië tenslotte ligt ook stil, nu premier Erdogan niet heeft gereageerd op het antwoord van president Kocharian van Armenië op zijn voorstel van april 2005 aan Armenië om samen een commissie te vormen om het verleden te bespreken. Hoewel het voorstel o.i. niet erg serieus overkwam, omdat het gepaard ging met veel vertoon in het Turkse parlement over trots op het Turkse verleden en blijkens Turkse bronnen bedoeld was om de aandacht af te leiden van de 90 jaar herdenking, is Armenië hier zeer serieus op ingegaan. In dit antwoord is – zonder het voorstel van Turkije af te wijzen – verwoord dat zodanige commissie past in een situatie waarin parallel tevens normale betrekkingen tot stand worden gebracht alsmede opening van de grenzen. Armenië, dat aan een en ander geen enkele voorwaarde verbindt, heeft voorgesteld hiertoe over te gaan. Immers, meerdere landen in de regio en elders hebben grote verschillen van mening met elkaar, maar diplomatieke betrekkingen worden wel onderhouden en grenzen zijn open, ook zonder dat het verschil van mening (eerst) wordt opgelost. Een extra aansporing aan Turkije om op dit pad verder te gaan is thans wenselijk in het kader van de Europese nabuurschapspolitiek.

Hoogachtend,

namens het 24 april Comité.

Namens de Armeense Federatie (FAON)

(10)(2e)

cc Voorzitters Tweede en Eerste Kamer, Staatssecretaris van Europese Zaken, mr. A Rouvoet.

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209

Website: www.24april.nl

E-mail: armfed@gmail.com

K.v.K. 27264382

Aan: De Minister van Justitie
Mr. J.H. Donner
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Den Haag, 10 april 2006

Onderwerp: Armeense genocide en Turkse Grijze Wolven
Bijlagen: Diverse

Zeer geachte heer Donner

Als Armeense gemeenschap in Nederland zijn wij zeer verontrust over de recente golf van Turks extreem nationalisme, die bij Turken zowel in Nederland als in Turkije en andere Europese landen is opgetreden en zich richt op de ontkenning respectievelijk goedkeuring van de Armeense genocide van 1915. Steeds vaker worden Armeniërs in Nederland geïntimideerd door agressief optreden van Turkse zijde.

Hierna geven wij enkele praktijkvoorbeelden en vragen we nadrukkelijk uw aandacht en optreden, zowel met betrekking tot dit negationisme zelf als in het kader van de veiligheid, dit laatste met name met het oog op de veiligheid tijdens onze herdenking op 23 april in Amsterdam en 24 april in Assen (punt 3).

Drijfveer van het agressieve Turkse optreden lijkt te zijn het niet accepteren dat voor de ontkenning van de Armeense genocide als door deze groeperingen, maar ook vanuit Turkije en de Turkse ambassade nog steeds actief wordt beoefend, in Nederland resp. in Europa geen ingang meer wordt gevonden. Wij wijzen erop de Turkse bevolkingsgroep in Nederland ook via internet, TV en een aantal Turkse "voormannen" in Nederland, als (10)(2e) een valse voorstelling van het verleden blijft ontvangen (zie onze brief aan Mw. Verdonk). In dit kader zouden we ook graag vernemen of het OM hier tegen gaat optreden op basis van de huidige wetgeving en wat de voornemens zijn m.b.t. het medio 2005 aangekondigde wetsvoorstel, waarin o.m. ontkenning van genociden expliciet strafbaar wordt gesteld, nu de adviezen daarover binnen zijn.

1. Op 16 maart jl. vond in Rotterdam een door de Erasmus Universiteit (Studium Generale) georganiseerd debat over de Armeense genocide plaats. Zoals tevoren op Turkse sites was opgeroepen waren groepen Grijsen Wolven tijdens dit debat aanwezig om het debat te verstoren en om hun standpunt over het onderwerp duidelijk te maken (evenals dat al bij het debat op 14 februari in de Rode Hoed in Amsterdam het geval was). Nederlandse sprekers over de genocide, zoals (10)(2e) van het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies uit Amsterdam werden gekleineerd en geïntimideerd. Ook leden van de Armeense gemeenschap werden geïntimideerd o.a. doordat onbekenden van nabij steeds foto's en filmopnamen van hen maakten. Agressief werd met Turkse vlaggen gezwaaid, werd er in het Turks gescreend en het teken van de Grijsen Wolven getoond. De organisatoren moesten na afloop onder politiebegeleiding weggebracht worden. Gelukkig wisten de Armeense aanwezigen ondanks alles het hoofd koel te houden en gingen zij niet op de provocaties in, mede dankzij welk feit er geen slachtoffers zijn gevallen, maar de meesten zagen wel af van het woord en waren ook angstig. Graag vragen wij met nadruk uw alertheid, ook voor komende gelegenheden. Wij nemen overigens aan dat u over de gebeurtenissen in Rotterdam ook uit andere bronnen geïnformeerd bent. In bijlage 1 treft u twee verslagen aan van deze bijeenkomst, een uit het AD/Rotterdams Dagblad en een uit het Universiteitsblad "Erasmus Magazine".

2. In de tweede plaats verwijzen we naar de recente geplande acties van Turkse extreem nationalist, die op zaterdag 18 maart hun eerst demonstratie in Berlijn hebben gehouden. Het betreft de zogeheten "Talaat Pascha Beweging" onder leiding van (10)(2e) De beweging heeft tot doel de daden van Talaat, de hoofdarchitect van de deportatie en afslachting van meer dan 1 miljoen Armeniërs in de jaren 1915-1916 te verheerlijken. Na een aanvankelijk verbod op de demonstratie, is deze uiteindelijk toch door de Duitse rechter toegestaan, maar met een verbod van leuzen en scandering van negationistische aard. Een Duits wetsartikel over respect voor slachtoffers, gaf de basis voor dit verbod. Verwacht wordt dat deze groepering ook in andere landen actie gaat voeren, met name demonstreren. Over de gebeurtenissen staan relevante documenten op de website van van de groepering "Die Arbeitsgruppe Anerkennung - gegen Genozid, für Völkerverständigung e.V. (aga)" www.aga-online.org door wiens alertheid de demonstratie niet zo kon plaatsvinden als de organisatoren voor ogen hadden.

Wij vragen U te zorgen dat justitie en politie voorbereid zijn op (aanvragen voor) dergelijke demonstraties. Met name zou in dat kader bij uw ministerie nagegaan kunnen en moeten worden wat er op basis van de Nederlandse wetgeving mogelijk is om te voorkomen dat Nederland de demonstranten - door het toestaan van demonstraties en/of het voeren van beledigende, provocerende en negationistische leuzen, podium biedt voor openlijke goedkeuring van de Armeense genocide. In de Armeense gemeenschap wordt, begrijpelijkerwijs, een en ander als kwetsend, beledigend en discriminerend ervaren. In bijlage 2 treft u berichten over de "Talaat Pascha Beweging" aan.

3. De herdenking van de Armeense genocide op 23 april in Amsterdam zal voorzien moeten worden van de nodige politiebescherming om de veiligheid van sprekers, met name van (10)(2e) maar ook van andere sprekers en bezoekers te kunnen waarborgen. De (10)(2e) is van Turkse zijde benaderd om van zijn voornemen om tijdens onze herdenking te spreken af te zien en heeft ons gevraagd om goede beveiliging van de herdenking. Zie bijgaand de aankondiging en gegevens van de herdenking (bijlage 3).

4. De studieavond in Enschede op 27 april naar aanleiding van de herdenking van de genocide op Armeniërs en Assyriërs, in de synagoge aldaar. Uit betrouwbare bron hebben we vernomen dat Turken het de Joodse gemeenschap/synagoge uiterst kwalijk nemen dat zij zich met de Armeense (en Assyrische) zaak bezighoudt en dat zij ook deze avond zouden willen verstoren.

Wij zijn van mening dat er nu snel een einde gemaakt moet worden aan deze in veel gevallen strafbare vormen van discriminatie, belediging en haatzaaien. Nederland heeft zich hier te lang van een tolerante kant laten zien. De rol van de staat Turkije, dat de genocide ook nog altijd openlijk ontkent en die van de Turkse ambassade in Nederland, zijn niet te onderschatten.

Graag vernemen we van u welke maatregelen u op korte termijn kunt nemen, zowel met betrekking tot het negationisme zelf, als wel in het kader van onze veiligheid. Ook wisselen we hierover graag met u van gedachten.

Hoogachtend,

Namens het 24 april Comité

Namens de Armeense Federatie (FAON)

(10)(2e)

cc Ministers Remkes, Verdonk, Bot en Voorzitters Tweede en Eerste Kamer

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209

Website: <http://www.24april.nl>

E-mail: armfed@gmail.com

K.v.K. 27264382

Aan: De Minister van BZK
De Hr.J.M. Remkes
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Den Haag, 10 april 2006

Onderwerp: Armeense genocide en Turkse Grijze Wolven

Bijlage: Diverse

Zeer geachte heer Remkes,

Als Armeense gemeenschap in Nederland zijn wij zeer verontrust over de recente golf van Turks extreem nationalisme, die bij Turken zowel in Nederland als in Turkije en andere Europese landen is opgetreden en zich richt op de ontkenning respectievelijk goedkeuring van de Armeense genocide van 1915. Steeds vaker worden Armeniërs in Nederland geïntimideerd door agressief optreden van Turkse zijde.

Hierna geven wij enkele praktijkvoorbeelden en vragen we nadrukkelijk uw aandacht en optreden, zowel met betrekking tot dit negationisme zelf als in het kader van de veiligheid, dit laatste met name met het oog op de veiligheid tijdens onze herdenking op 23 april in Amsterdam en 24 april in Assen (punt 3).

Drijfveer van het agressieve Turkse optreden lijkt te zijn het niet accepteren dat voor de ontkenning van de Armeense genocide als door deze groeperingen, maar ook vanuit Turkije en de Turkse ambassade nog steeds actief wordt beoefend, in Nederland resp. in Europa geen ingang meer wordt gevonden. Wij wijzen erop de Turkse bevolkingsgroep in Nederland ook via internet, TV en een aantal Turkse "voormannen" in Nederland, als (10)(2e) en valse voorstelling van het verleden blijft ontvangen (zie onze brief aan Mw. Verdonk). In dit kader zouden we ook graag vernemen of het OM hier tegen gaat optreden op basis van de huidige wetgeving en wat de voornemens zijn m.b.t. het medio 2005 aangekondigde wetsvoorstel, waarin o.m. ontkenning van genociden expliciet strafbaar wordt gesteld, nu de adviezen daarover binnen zijn.

1. Op 16 maart jl. vond in Rotterdam een door de Erasmus Universiteit (Studium Generale) georganiseerd debat over de Armeense genocide plaats. Zoals tevoren op Turkse sites was opgeroepen waren groepen Grijsen Wolven tijdens dit debat aanwezig om het debat te verstoren en om hun standpunt over het onderwerp duidelijk te maken (evenals dat al bij het debat op 14 februari in de Rode Hoed in Amsterdam het geval was). Nederlandse sprekers over de genocide, zoals de (10)(2e) aan het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies uit Amsterdam werden gekleineerd en geïntimideerd. Ook leden van de Armeense gemeenschap werden geïntimideerd o.a. doordat onbekenden van nabij steeds foto's en filmopnamen van hen maakten. Agressief werd met Turkse vlaggen gezwaaid, werd er in het Turks gescreend en het teken van de Grijsen Wolven getoond. De organisatoren moesten na afloop onder politiebegeleiding weggebracht worden. Gelukkig wisten de Armeense aanwezigen ondanks alles het hoofd koel te houden en gingen zij niet op de provocaties in, mede dankzij welk feit er geen slachtoffers zijn gevallen, maar de meesten zagen wel af van het woord en waren ook angstig. Graag vragen wij met nadruk uw alertheid, ook voor komende gelegenheden. Wij nemen overigens aan dat u over de gebeurtenissen in Rotterdam ook uit andere bronnen geïnformeerd bent. In bijlage 1 treft u twee verslagen aan van deze bijeenkomst, een uit het AD/Rotterdams Dagblad en een uit het Universiteitsblad "Erasmus Magazine".

2. In de tweede plaats verwijzen we naar de recente geplande acties van Turkse extreem nationalist, die op zaterdag 18 maart hun eerst demonstratie in Berlijn hebben gehouden. Het betreft de zogeheten "Talaat Pascha Beweging" onder leiding van o.i. (10)(2e). De beweging heeft tot doel de daden van Talaat, de hoofdarchitect van de deportatie en afslachting van meer dan 1 miljoen Armeniërs in de jaren 1915-1916 te verheerlijken. Na een aanvankelijk verbod op de demonstratie, is deze uiteindelijk toch door de Duitse rechter toegestaan, maar met een verbod van leuzen en scandering van negationistische aard. Een Duits wetsartikel over respect voor slachtoffers, gaf de basis voor dit verbod. Verwacht wordt dat deze groepering ook in andere landen actie gaat voeren, met name demonstreren. Over de gebeurtenissen staan relevante documenten op de website van van de groepering "Die Arbeitsgruppe Anerkennung - gegen Genozid, für Völkerverständigung e.V. (aga)" www.aga-online.org door wiens alertheid de demonstratie niet zo kon plaatsvinden als de organisatoren voor ogen hadden.

Wij vragen U te zorgen dat justitie en politie voorbereid zijn op (aanvragen voor) dergelijke demonstraties. Met name zou in dat kader bij uw ministerie nagegaan kunnen en moeten worden wat er op basis van de Nederlandse wetgeving mogelijk is om te voorkomen dat Nederland de demonstranten - door het toestaan van demonstraties en/of het voeren van beledigende, provocerende en negationistische leuzen, podium biedt voor openlijke goedkeuring van de Armeense genocide. In de Armeense gemeenschap wordt, begrijpelijkerwijs, een en ander als kwetsend, beledigend en discriminerend ervaren. In bijlage 2 treft u berichten over de "Talaat Pascha Beweging" aan.

3. De herdenking van de Armeense genocide op 23 april in Amsterdam zal voorzien moeten worden van de nodige politiebescherming om de veiligheid van sprekers, met name van de (10)(2e) maar ook van andere sprekers en bezoekers te kunnen waarborgen. De (10)(2e) s van Turkse zijde benaderd om van zijn voornemen om tijdens onze herdenking te spreken af te zien en heeft ons gevraagd om goede beveiliging van de herdenking. Zie bijgaand de aankondiging en gegevens van de herdenking (bijlage 3).

4. De studieavond in Enschede op 27 april naar aanleiding van de herdenking van de genocide op Armeniërs en Assyriërs, in de synagoge aldaar. Uit betrouwbare bron hebben we vernomen dat Turken het de Joodse gemeenschap/synagoge uiterst kwalijk nemen dat zij zich met de Armeense (en Assyrische) zaak bezighoudt en dat zij ook deze avond zouden willen verstoren.

Voor de Armeense gemeenschap is zoals u zult begrijpen een en ander kwetsend, beledigend en discriminerend. Wij verzoeken u gemeenten te informeren, voorbereid te zijn op (aanvragen voor) ontkenning-demonstraties, en ons van aanvragen daarvoor op de hoogte te stellen. Voorkomen moet worden dat Nederland, centrum van internationale rechtspraak, een podium biedt voor openlijke ontkenning van de Armeense genocide. Graag vernemen we gezien bovenstaande op korte termijn van u welke maatregelen u kunt nemen, zowel met betrekking tot het negationisme zelf, als wel in het kader van onze veiligheid. Ook wisselen we hierover graag met u van gedachten.

Hoogachtend,

Namens het 24 april Comité,

Namens de Armeense Federatie (FAON)

(10)(2e)

cc Ministers Donner, Verdonk, Bot en Voorzitters Tweede en Eerste Kamer

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 070 4490209

Website: www.24april.nl

E-mail: armfed@gmail.com

K.v.K. 27264382

Aan: De Minister voor Vreemdelingenzaken
en Integratie
Mw. drs. M.C.F. Verdonk
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Den Haag, 10 april 2006

Onderwerp: Armeense genocide en Turkse Grijsz Wölfen
Bijlage: Diverse

Zeef geachte Mevrouw Verdonk,

Hierbij stellen we u op de hoogte van recente spanningen, veroorzaakt door Turks nationalisme gericht tegen de Armeense gemeenschap in Nederland. Graag willen we met u van gedachten wisselen hierover in de hoop dat er een eind komt aan de tolerantie van Nederland ten opzichte van deze groeperingen, die bovendien vanuit de Turkse staat en ambassade worden gestimuleerd. Wij voelen ons als kleine minderheid, die niet bij u "aan tafel" zit (waarover u een separaat schrijven ontvangt), zeer beperkt in ons mogelijkheden uw aandacht te vragen voor onze problematiek, die veel te maken heeft met het gebrek aan integratie van enkele toonzettende Turkse bewegingen in Nederland. Wij vinden het bovendien te gek voor woorden dat wij politiebescherming moeten vragen voor sprekers bij de komende herdenking van de Armeense genocide, zoals voor de heer (10)(2e) die van Turkse zijde "adviezen" ontvangt zijn deelname aan de herdenking te heroverwegen.

Als Armeense gemeenschap in Nederland zijn wij zeer verontrust over de recente golf van Turks extreem nationalisme, die bij Turken zowel in Nederland als in Turkije en andere Europese landen is opgetreden en zich richt op de ontkenning respectievelijk goedkeuring van de Armeense genocide van 1915. Steeds vaker worden Armeniërs in Nederland geïntimideerd door agressief optreden van Turkse zijde.

Hierna geven wij enkele praktijkvoorbeelden en vragen we nadrukkelijk uw aandacht en optreden, zowel met betrekking tot dit negationisme zelf als in het kader van de veiligheid, dit laatste met name met het oog op de veiligheid tijdens onze herdenking op 23 april in Amsterdam en 24 april in Assen (punt 3).

Drijfveer van het agressieve Turkse optreden lijkt te zijn het niet accepteren dat voor de ontkenning van de Armeense genocide als door deze groeperingen, maar ook vanuit Turkije en de Turkse ambassade nog steeds actief wordt beoefend, in Nederland resp. in Europa geen ingang meer wordt gevonden. Wij wijzen erop de Turkse bevolkingsgroep in Nederland ook via internet, TV en een aantal Turkse "voormannen" in Nederland, als (10)(2e) een valse voorstelling van het verleden blijft ontvangen (zie hierna). In dit kader zouden we ook graag vernemen of het OM hiertegen gaat optreden op basis van de huidige wetgeving en wat de voornemens zijn m.b.t. het medio 2005 aangekondigde wetsvoorstel, waarin o.m. ontkenning van genociden expliciet strafbaar wordt gesteld, nu de adviezen daarover binnen zijn.

1. Op 16 maart jl. vond in Rotterdam een door de Erasmus Universiteit (Studium Generale) georganiseerd debat over de Armeense genocide plaats. Zoals tevoren op Turkse sites was opgeroepen waren groepen Grijzen Wolven tijdens dit debat aanwezig om het debat te verstoren en om hun standpunt over het onderwerp duidelijk te maken (evenals dat al bij het debat op 14 februari in de Rode Hoed in Amsterdam het geval was). Nederlandse sprekers over de genocide, zoals de (10)(2e) van het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies uit Amsterdam werden gekleineerd en geïntimideerd. Ook leden van de Armeense gemeenschap werden geïntimideerd o.a. doordat onbekenden van nabij steeds foto's en filmopnamen van hen maakten. Agressief werd met Turkse vlaggen gezwaaid, werd er in het Turks gescreemd en het teken van de Grijsse Wolven getoond. De organisatoren moesten na afloop onder politiebegeleiding weggebracht worden. Gelukkig wisten de Armeense aanwezigen ondanks alles het hoofd koel te houden en gingen zij niet op de provocaties in, mede dankzij welk feit er geen slachtoffers zijn gevallen, maar de meesten zagen wel af van het woord en waren ook angstig. Graag vragen wij met nadruk uw alertheid, ook voor komende gelegenheden. Wij nemen overigens aan dat u over de gebeurtenissen in Rotterdam ook uit andere bronnen geïnformeerd bent. In bijlage 1 treft u twee verslagen aan van deze bijeenkomst, een uit het AD/Rotterdams Dagblad en een uit het Universiteitsblad "Erasmus Magazine".

2. In de tweede plaats verwijzen we naar de recente geplande acties van Turkse extreem nationalist, die op zaterdag 18 maart hun eerst demonstratie in Berlijn hebben gehouden. Het betreft de zogeheten "Talaat Pascha Beweging" onder leiding van o.m. (10)(2e). De beweging heeft tot doel de daden van Talaat, de hoofdarchitect van de deportatie en afslachting van meer dan 1 miljoen Armeniërs in de jaren 1915-1916 te verheerlijken. Na een aanvankelijk verbod op de demonstratie, is deze uiteindelijk toch door de Duitse rechter toegestaan, maar met een verbod van leuzen en scanderende van negationistische aard. Een Duits wetsartikel over respect voor slachtoffers, gaf de basis voor dit verbod. Verwacht wordt dat deze groepering ook in andere landen actie gaat voeren, met name demonstreren. Over de gebeurtenissen staan relevante documenten op de website van van de groepering "Die Arbeitsgruppe Anerkennung - gegen Genozid, für Völkerverständigung e.V. (aga)" www.aga-online.org door wiens alertheid de demonstratie niet zo kon plaatsvinden als de organisatoren voor ogen hadden.

Wij vragen de Ministers van Justitie en BZK te zorgen dat justitie en politie voorbereid zijn op (aanvragen voor) dergelijke demonstraties. Met name zou in dat kader bij het ministerie van Justitie nagegaan kunnen en moeten worden wat er op basis van de Nederlandse wetgeving mogelijk is om te voorkomen dat Nederland de demonstranten - door het toestaan van demonstraties en/of het voeren van beledigende, provocerende en negationistische leuzen, podium biedt voor openlijke goedkeuring van de Armeense genocide. In de Armeense gemeenschap wordt, begrijpelijkerwijs, een en ander als kwetsend, beledigend en discriminerend ervaren. In bijlage 2 treft u berichten over de "Talaat Pascha Beweging" aan.

3. De herdenking van de Armeense genocide op 23 april in Amsterdam zal voorzien moeten worden van de nodige politiebescherming om de veiligheid van sprekers, met name van de heer (10)(2e) maar ook van andere sprekers en bezoekers te kunnen waarborgen. De heer (10)(2e) is van Turkse zijde benaderd om van zijn voornemen om tijdens onze herdenking te spreken af te zien en heeft ons gevraagd om goede beveiliging van de herdenking. Zie bijgaand de aankondiging en gegevens van de herdenking (bijlage 3).

4. De studieavond in Enschede op 27 april naar aanleiding van de herdenking van de genocide op Armeniërs en Assyriërs, in de synagoge aldaar. Uit betrouwbare bron hebben we vernomen dat Turken het de Joodse gemeenschap/synagoge uiterst kwalijk nemen dat zij zich met de Armeense (en Assyrische) zaak bezighoudt en dat zij ook deze avond zouden willen verstoren.

Tenslotte willen we erop wijzen dat veel Turkse organisaties en hun vertegenwoordigers, waar u mee aan tafel zit, zich eveneens schuldig maken aan ontkenning c.q. bagatellisering van de Armeense genocide. Zo trekt (10)(2e) de genocide in twijfel en beweerde hij dat de deportatie van de Armeniërs "ook was om ze te beschermen". In een interview in de VPRO gids van 12 februari jl. zegt hij "Er is nooit een genocide geweest, dat weten we zeker". De heer (10)(2e) meldt zowel in genoemd interview in de VPRO gids als in de uitzending van Andere Tijden van 12 februari 2006, dat er voor de "beschuldigingen" van genocide (nog) geen bewijs is. Ik vind het te gemakkelijk om nu al (!) van volkerenmoord te spreken." aldus (10)(2e). Een (10)(2e)

(10)(2e) sprak m.b.t. de Armeense genocide openlijk over "een sprookje" (een zeer dubbelzinnige ontkenning.). (10)(2e) betreurde in een brief aan ons deze uitspraken, maar het CDA Almelo zette vervolgens de heer (10)(2e) weer op de lijst en hij is met voorkeurstemmen herkozen. Wij vinden dit alles onacceptabel in de Nederlandse samenleving. Wij verwachten dat onze regering hier via de getuigende wegen op reageert. Het zou in dit kader beter zijn, als wij als Armeense gemeenschap op landelijk niveau bij enige overlegvorm op uw ministerie zouden zijn betrokken. Hierop komen wij in een separaat schrijven terug.

Over deze spanningen tussen Turken en Armeniërs willen we graag op korte termijn met u van gedachten wisselen. Gaarne uw reactie.

Hoogachtend,

namens het 24 april Comité,

Namens de Armeense Federatie (FAON)

(10)(2e)

cc Ministers Donner, Remkes en Bot en Voorzitters Tweede en Eerste Kamer

Grijze Wolven zaaien onrust

Turkse knokploeg verstoort EUR-debat over genocide op Armeniërs

STIJN HUSTINX
ROTTERDAM

Een groep nationalistische Turken heeft vorige week een debat aan de Erasmus Universiteit Rotterdam over de Armeense genocide ernstig verstoord. Agenten in kogelvrije vesten maakten een eind aan het rumoer.

De onruststokers zijn lid van de extreem-rechtse organisatie Grijze Wolven, zegt debatorganisator Nicoline Lodeweges. Ze deelden pamfletten uit en maakten met hun vuisten

het Grijze Wolven-teken (gebalde vuist, wijsvinger en pink omhoog). Ook waren hun hoofden kaalgeschoren, hadden ze lange snorren en waren ze gekleed in zwarte jassen.

Doel van het debat was de Armeense volkerenmoord op een wetenschappelijke manier aan de kaak te stellen. Turkije wordt ervan beschuldigd begin vorige eeuw, ten tijde van het Ottomaanse Rijk, honderdduizenden Armeniërs te hebben vermoord. Nationalistische Turken bestrijden dat.

Al voor het debat ontving Lodeweges e-mails en telefoontjes waarin haar vooringenomenheid werd verteld.

Hoewel het debat redelijk rustig begon, zorgde een twaalftal Turken achterin de zaal voor onrust. Het begon met roepen en schreeuwen. „Maar de sfeer werd steeds grimmer, agressiever,” zegt Lodeweges.

„Mensen konden niet meer zeggen wat ze wilden. Maar juist als wetenschapper wil je je niet door zoiets laten ringeloren.”

Uiteindelijk werd de politie erbij

gehaald, omdat de onruststokers zich in de hal bij de debatzaal hadden verzameld. Andere bezoekers werden uitgescholden en spandoeken ontrolde.

Bovendien zouden twee Grijze Wolven vuurwapens bij zich hebben gehad, meldden getuigen. Lodeweges en de politie kunnen dat niet bevestigen.

Gistermiddag kwam tijdens een debat op de universiteit de Armeense kwestie opnieuw aan de orde. Politie was aanwezig, maar Grijze Wolven werden niet gesignaleerd.

TURKEN NOG VERRE VAN ERKENNING ARMEENSE GENOCIDE

Een discussiebijeenkomst over de Armeense genocide georganiseerd door Studium Generale, donderdagavond 16 maart op de campus, liep tumultueus af. Hiermee werd nog maar eens bevestigd hoe gevoelig deze periode (met name de jaren 1915-1916) nog steeds ligt bij vooral Turken. Ondanks de omzichtigheid waarmee de inleidende sprekers hun verhaal hielden, kregen de emoties bij het publiek al snel de overhand.

Zo'n vierhonderd man publiek was deze donderdagavond naar de campus van Woudestein getrokken voor een debat over de Armeense genocide. Drie inleidende sprekers stonden op het programma: dr. Ton Zwaan (centrum voor genocide Studies en UvA), Fred Grünfeld (hoogleraar Oorzaken Mensenrechtenschendingen) en Guido van Leemput (Tweede kamerlid voor de SP). Te elfder ure was een soort coreferent aan het trio toegevoegd in de persoon van Timur Erogluer (docent aan de Hogeschool Utrecht). Dit onder Turkse druk, omdat op voorhand al gevreesd werd dat het debat niet objectief zou verlopen. Michaël Zeeman was gecharterd om als avondvoorzitter de zaken in goede banen te laten verlopen.

Alvorens de drie heren hun inleidende betoog afstaken, was er een beeldpresentatie over de Armeense genocide te zien, gemaakt door kunstenaar Stephanie Benzaquen. Onder toezicht van een doodstille zaal trokken tekeningen, cartoons, foto's over deze zwarte bladzijde in de Ottomaanse geschiedenis minutenlang voorbij.

Aan Ton Zwaan de eer om van acquit te gaan. Drie vragen met drie antwoorden wil hij aan de orde stellen. Allereerst: 'Wat is er precies gebeurd met de Armeense bevolkingsgroep?' Volgens Zwaan heeft er een massale en gewelddadige deportatie van Armenen plaatsgevonden. Dit had een systematisch karakter en geschiedde op last van het dictatoriale, militaristische regime. Zwaan benadrukt direct dat de deelname aan de deportaties door de gewone man slechts beperkt was en dat sommige burgers zelfs Armenen hielpen onderduiken.

Armenen waren al eerder de klos geweest in het Ottomaanse rijk, maar zo systematisch als dat in de jaren 1915-1916 gebeurde, was niet eerder vertoond. Op last van het ministerie van Binnenlandse zaken werden in de nacht van 24 en 25 april 1915 in Istanbul en een aantal andere steden honderden prominente Armenen gearresteerd en per trein afgevoerd om vervolgens te worden vermoord. De ruggengraat van de Armeense gemeenschap werd op die manier gebroken, aldus Zwaan.

In de erop volgende zomer werden Armenen en masse opgepakt en gedeporteerd naar de woestijn in wat nu Irak en Syrië is. Dat is een grote meerderheid van hen noodlottig geworden. Schattingen gaan uit van 0,8 tot 1,2 miljoen slachtoffers.

'Hoe kunnen we die geschiedenis beschouwen, begrijpen en verklaren?' Zwaan stelt dat dit soort processen altijd het resultaat zijn van besluiten van politieke en militaire elites. De cruciale vraag in het onderhavige geval is waarom? Volgens Zwaan zijn er twee belangrijke redenen. Enerzijds het verval van het Ottomaanse rijk, zowel door druk van buitenaf als door opstanden van minderheden binnen het rijk zelf (overigens ook vaak met hulp van buitenaf). De twee grote christelijke minderheden, Grieken en Armenen, werden daardoor door het regime als bedreiging ervaren.

De tweede reden was het feit dat de Eerste Wereldoorlog woedde. Daardoor had het regime teveel macht, die vervolgens kon worden ingezet tegen de Armenen. "Dit is een noodzakelijke en vaak voldoende conditie", aldus Zwaan. "Dit is hoe ik denk dat het was, maar daarover kan worden gediscussieerd."

Tenslotte gaat Zwaan in op de vraag waarom dit ook wel de 'vergeten genocide' wordt genoemd. In 1920 was het algemeen bekend, maar tussen 1925 en 1970 ebt de belangstelling weg. Pas de laatste tijd is er weer een toename van het aantal studies over de massaslachting onder Armenen en groeit de politieke erkenning.

De Turkse bevolking is slecht geïnformeerd, aldus Zwaan, dat veel te maken heeft met het ontkenningsbeleid van de Turkse regering. "Ik hecht er belang aan onderscheid te maken tussen het Turkse establishment. De Turken zijn de moordenaars van de Armeniërs, is een onzinnige bewering."

Vervolgens mag Guido van Leemput uitleggen wat een politicus op deze avond hier doet. Dat is, volgens de SP'er puur omdat de discussie een rol speelt in de politiek. Van Leemput zou het fijn vinden als de Turkse regering de gebeurtenissen zou erkennen. Iets wat er tijdens het kemalistische nationalisme nooit inzat. "Waarom dus niet gewoon erkennen, als alles duidelijk is?", vraagt hij zich af. "Waarschijnlijk uit angst voor schadeclaims; Amerikaanse advocaten lopen zich nu al warm."

Desalniettemin zou het in de optiek van Van Leemput geen kwaad kunnen om, eventueel onder internationale begeleiding, tot erkenning over te gaan. Er wordt verkrampd mee omgegaan en de gebeurtenissen rond de Turkse schrijver Pamuk tonen nog maar eens welk een taboe er op de zaak rust in Turkije. "De staat is bang voor verlies van macht van het kemalisme", vermoedt Van Leemput.

"Het moet in Turkije zelf gebeuren. Uitdrukkingsvormen als monumenten zijn een democratisch recht. Zoek daarom naar partners van de andere kant. Verklaar openlijk dat gerechtigheid moet gebeuren; richt u niet alleen op bestuurders, maar juist ook op uw naasten. Geef het goede voorbeeld", raadt hij beide partijen aan.

Hoogleraar Fred Grünfeld gaat in op zaken als waarheidsvinding, berechting, compensatie en rehabilitatie. "Dat is belangrijk voor een samenleving waar dit soort zaken zijn gebeurd." Zonder waarheidsvinding is er geen berouw mogelijk, aldus Grünfeld, terwijl juist "excuses kunnen leiden tot reparatie en vervolgens tot restitutie, compensatie en rehabilitatie." Met name dat laatste is voor slachtoffers erg belangrijk, betoogt hij. Alleen dan kan de omzetting plaatsvinden van 'slachtoffer' naar 'overlevende'. Een belangrijk verschil, omdat de laatstet categorie publieke erkenning inhoudt.

Spiegel

Türkische Nationalisten demonstrieren gegen Völkermord-Vorwurf

In Berlin haben sich heute etwa 1700 Türken auf einer Demonstration gegen den Vorwurf verwahrt, das Osmanische Reich habe einen Völkermord an Armeniern begangen. Der Marsch durfte nur unter Auflagen stattfinden.

Berlin - In der deutschen Hauptstadt haben heute nach Polizeiangaben rund 1.700 türkische Nationalisten gegen den Vorwurf des Völkermordes an den Armeniern demonstriert. Die Demonstration sei weitgehend friedlich verlaufen, sagte ein Polizeisprecher. Am Freitag hatte das Berliner Oberverwaltungsgericht die ursprünglich von der Polizei verbotene Demonstration unter strengen Auflagen zugelassen. So durfte weder auf Transparenten noch in Reden die Völkermord-Vorwürfe als Lüge bezeichnet werden. Der Polizeisprecher sagte, die meisten Demonstrationsteilnehmer hätten sich an die Auflagen gehalten. Am Mittwoch gab es in Berlin bereits eine ähnliche Demonstration. Die Demonstranten kritisierten eine Resolution des Bundestages und forderten deren Rücknahme. Der Bundestag hatte am 16. Juni 2005 mit den Stimmen aller Fraktionen eine Entschließung zum Gedenken an die türkischen Massaker an den Armeniern verabschiedet. In der Resolution selbst ist nicht von "Völkermord" die Rede, wohl aber in der Antragsbegründung. Die türkische Regierung hatte den Beschluss scharf kritisiert.

Der Bund der Vertriebenen (BdV) kritisierte die Demonstration. "Mit der Erfahrung des eigenen Leides können wir mitempfinden, was es für die Opfer bedeuten muss, wenn dem eigenen Schicksal keine Empathie und keine Wahrhaftigkeit entgegengebracht wird", hieß es in einer Mitteilung des BdV.

1915/1916 wurden im untergehenden osmanischen Reich tausende Armenier massakriert. Armenien wirft den Türken vor, 1,5 Millionen Armenier bei Vertreibungen gezielt ermordet zu haben und fordert die Anerkennung als Völkermord. Die Türkei hat bisher lediglich eingeräumt, dass damals mindestens 300.000 Armenier ermordet wurden. Den Vorwurf des Völkermords weisen die Türken aber strikt zurück.

Talat Pasha Movement angers Germany

The New Anatolian / Ankara

Perincek and Denktas to lead protest in Berlin on March 18 to denounce Armenian genocide claims. Announcement for demonstration says, 'If Western capitals don't want to be burnt like Paris, unjust treatment towards Turkey should be ended,' which angers Germany

A demonstration aimed at denouncing the Armenian genocide claims, to be held in Berlin on March 18 under the slogan "Take your flag and come to Berlin," is sowing tension between Turkey and Germany.

The announcement for the demonstration read, "If Western capitals don't want to be burnt like Paris, unjust treatment towards Turkey should be ended" and has angered Germany and German Embassy officials in Ankara held talks with Turkish officials over the issue this week.

Workers' Party (IP) leader Dogu Perincek and former Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) President Rauf Denktas will lead the planned demonstration with the participation of many representatives from Turkish political parties. The main aim of the group is to put pressure on the German Parliament to null or void recognition of the Armenian genocide claims. The initiative of the group, also known as the "Talat Pasha Movement," also aims to attract some 5 million supporters, including some 1,000 from Turkey. The slogans for the demonstration are "Take your flag and come to Berlin" and "End the Armenian 'genocide' lies."

One of the leaders of the group, Denktas, is expected to lay flowers where Talat Pasha was assassinated on March 15, 1921 in Berlin by an Armenian and a general assembly to commemorate Talat Pasha is scheduled to be held in Berlin on March 19.

The same group last year also held a demonstration to mark the 82nd anniversary of the Treaty of Lausanne. At that demonstration Perincek lashed out at a decision by Switzerland to punish those who deny the Armenian genocide claims, saying, "The Armenian 'genocide' is an international lie," after which the prosecutor from Winterthur opened an investigation into Perincek and the incident turned into a diplomatic crisis between Turkey and Switzerland.

WERELDMUZIEKKOOR
UTRECHT

SOPHIE'S VOICE

o.l.v. Ines Leijen

zingt met begeleiding van orkest *

het **ORATORIUM**

van Khachatur Avedissian

Ter gelegenheid van

HERDENKING ARMEENSE GENOCIDE 1915

Spreekers o.m. :

Ed van Thijn
Dirk Roodzant
Lilit Arakelian

23 april 14.00 uur
AMSTERDAM Hofkerk
Linnaeushof 94

Informatie:

www.24april.nl
070 - 4490209
armfed@gmail.com

Organisatie: 24 april Comité
v/d Federatie Armeense Organisaties in Nederland

* Mede mogelijk gemaakt door VSBfonds

Herdenkingsprogramma in Nederland

Georganiseerd door het 24 april Comité van de Armeense Federatie (FAON)

Herdenking op 23 april in Amsterdam

Datum: Zondag, 23 april 2006

Tijd: 14.00 uur

Plaats: Hofkerk (www.hofkerk.nl)
Linnaeushof 94 - 1098 KT Amsterdam

Programma: Oratorium van Khachatur Avetisian uitgevoerd door het Nederlandse koor **Sophie's Voice**, andere artistieke uitvoeringen en met sprekers waaronder

(10)(2e)

(10)(2e)

van Centrum voor Holocaust en Genocide Studies
nens de Armeense Studentenvereniging Gladzor

Toegang: Gratis

Herdenking op 24 april in Assen

Datum: Maandag, 24 april 2006

Tijd: 14.00 uur

Plaats: Begraafplaats de Boskamp in Assen (www.boskamp.nl)
Boskamp 5 - Assen

Programma: Kranslegging bij het Armeense monument, herdenkingsplechtigheid

Comité van aanbeveling:

(10)(2e)

Turkish foreign minister: Armenians created 450,000 sites on Armenian Genocide
Regnum News Agency 12 april

The Turkish Foreign Ministry has taken measures "to fully inform the international community" via internet "about the historic truth that denies statements on the alleged Armenian Genocide." In these words, reports the Azerbaijani State Television, Turkish Deputy Prime Minister, head of the foreign ministry Abdullah Gul has started his answer to an inquiry by members of the Turkish National Assembly.

Gul announced that Armenians created more than 450,000 sites on the issue. These sites, mostly in English, French, German, Italian and Spanish, according to him, propagate "far-fetched genocide." The Turkish foreign ministry has prepared, from its part, an appropriate action plan.

According to the minister, parliaments of 18 countries adopted resolutions in support of the Armenian statements, and ambassadors of those countries in Ankara were invited to the ministry and handed over protest notes. The Turkish government has taken other measures as well. Bilateral ties with those states are subjected to revision, some visits of top officials postponed, joint projects frozen, concluded the Turkish minister.

BZ-Vertrouwelijk

Onderwerp:	Turkije - Bilateraal - -n.v.t.- - Turkse reactie op Franse genocidewet Armenie (2)
Van:	ANK-CDP

Aan: DGPZ; DGES; DWM; DIE; DPZ; DZO; PAR; BSG;
Datum: 16-10-2006 11:45:37
Kenmerk: Ankara 192
Opsteller: (10)(2e)

Berichttype: Beleidsbericht
Prioriteit: Routine
Rubricering: BZ-Vertrouwelijk
Categorie: Verslag / Info

Samenvatting:

Samenvallende Nobel prijs voor Pamuk en Franse parlementaire goedkeuring van wetsvoorstel Armeense genocide hebben de discussie over vrijheid van meningsuiting in Turkije (art. 301) in Turkse ogen verlegd naar dezelfde vraag over wat in Europa is geoorloofd. Daarbij richt zich het focus ook op Nederland. Frankrijk wordt echter aangemerkt als het epicentrum van Europese 'Turcofobie'. Verwachting dat Frankrijk wordt uitgesloten van bouw kerncentrales, spoorwegen en andere grote contracten.

Bericht:

De Turkse media werden de afgelopen week gedomineerd door het vrijwel samenvallende nieuws van de Nobel prijs voor literatuur voor Orhan Pamuk en de aanvaarding van het wetsvoorstel inzake de Armeense genocide door het Franse parlement. Uit de hoek van sommige collega schrijvers en publicisten kwamen de onvermijdelijke zure geluiden als zou Pamuk de prijs vooral te danken hebben aan zijn geruchtmakende uitspraak over de slachtingen onder Armeniërs (en de duizenden slachtoffers van de strijd in de Koerdische gebieden). De overwegende teneur van commentaren was er echter een van nationale trots met deze eerste Turkse Nobel prijs voor literatuur, versterkt door de reactie van Pamuk zelf die de prijs aan Turkije opdroeg.

De publieke opinie voelde zich hierdoor gesterkt en getroost tegen wat wordt gezien als de anti-Turkse campagne in Frankrijk, en elders in Europa. Veel aandacht in dit verband voor de uitspraken en artikelen van twee andere bekende schrijvers, Elif Safak en Hrant Dink, die het afgelopen jaar net als Pamuk door de rabiaat nationalistische aanklager Kemal Kerincsiz voor het gerecht zijn gedaagd op grond van art. 301. Elif, en de vooraanstaande Turks-Armeense intellectuelen Hrant Dink en Etyen Mahcupian hebben zich in niet mis te verstande bewoordingen uitgelaten over de actie van het Franse parlement. Evenals de Europese Commissie hebben zij gewezen op de negatieve effecten van deze resolutie op het proces in Turkije in de richting van meer openheid, debat en dialoog, en een meer ontspannen omgang met het verleden en de republikeinse 'Atatürk beginselen'. Immers, dat debat is juist dankzij de aanloop naar en het begin van het Europese accessieproces in beweging gekomen en de huidige praktijk van de vrijheid van meningsuiting is indrukwekkend verruimd vergeleken met voorgaande jaren. De stemming die in Europa de kop opsteekt, en waarvan het Franse Armenië wetsvoorstel als exponent wordt gezien, versterkt per saldo de krachten in Turkije die deze ontwikkeling willen blokkeren, aldus de visie van deze internationaal bekende voorvechters van vrijheid van meningsuiting in Turkije.

Welke tegenacties Turkije dient te nemen is volop in discussie. Buiten kijf staat dat de positie van

Frankrijk, nota bene het land dat met zijn *laïcité* model heeft gestaan voor de Turkse *laiklik*, in Turkije forse averij heeft opgelopen. Het feit dat de Senaat en de President zich nog moeten uitspreken spelen daarin geen grote rol. Formele tegenmaatregelen lijken niet aan de orde. Maar algemeen wordt aangenomen dat Frankrijk buitenspel zal staan bij de opdrachten voor de bouw van kernreactoren ter waarde van 4 miljard dollar, de grote aanbestedingsprojecten voor modernisering en uitbouw van het Turkse spoorwegennet met o.m. hogesnelheidslijnen, en andere grote contracten met veel zichtbaarheid.

De Turkse Unie van Kamers van Koophandel, TOBB, heeft overigens gewaarschuwd tegen een brede consumentenboycot van Franse produkten vanwege de gevolgen die dit kan hebben voor de Turkse economie.

De aandacht richt zich plotseling ook sterker op het buurland Armenië en de 70 duizend Armeniërs die illegaal emplooi vinden in Istanbul. De overwegende teneur is dat het niet verstandig is om op dit vlak te zoeken naar mogelijke vergeldingsmaatregelen. De furie is echter groot en algemeen, maar vooralsnog bedwongen door het besef in politieke kringen en het denkende deel van de natie dat Turkije met koele berekening zijn volgende zetten moet voorbereiden. buiten verzoek

buiten verzoek zijn enkele dagen van de perspagina's verdreven door de Armeense kwestie, maar zullen op zeer korte termijn hun plaats weer opeisen, realiseert men zich.

De naargeestige wind in het Frans-Turkse klimaat zal voorlopig aanhouden, daarbij heeft men zich neergelegd. De overtuiging van het eigen gelijk daarin is aan Turkse kant als gevolg van deze affaire echter fors toegenomen. Tevredenheid is er ook over het sluiten van de gelederen aan Turkse kant (de steun van de art. 301 aangeklaagden) en de afkeurende commentaren op de Franse parlementaire actie van diverse Europese kanten.

Zoals Frankrijk bereid leek Turkije in het verdomhoekje te zetten, zijn nu aan Turkse kant ook remmingen weggenomen om hetzelfde te doen t.a.v. Frankrijk. Economisch en vermoedelijk ook cultureel zal het tussen beide landen wat op een lager pitje gaan. buiten verzoek

buiten verzoek

De kwestie van de Nederlandse CDA en PvdA kandidaat-kamerleden van Turkse afkomst is eveneens door het nieuws uit Frankrijk overschaduwd, maar niet geëclipseerd. De schrijfster Elif Safak die eerder al een column aan de Nederlandse kwestie wijdde, besteedt in haar column van 15 oktober zo mogelijk nog meer aandacht aan de discussie in Nederland dan aan die in Frankrijk. Ik zelf en medewerkers worden er in sociale contacten en werkcontacten regelmatig op aangesproken, weliswaar meer in droefheid (wegens de al met al stevige reputatie van Nederland als bondgenoot en bevriende natie, al blijven de verschuivingen niet onopgemerkt) dan in de uitgesproken vijandige toon die nu in Turkije tegenover Frankrijk wordt aangeslagen. Maar, afhankelijk van verdere ontwikkelingen, kan dat nog veranderen.

Commentaar:

De aanvaarding van het wetsvoorstel inzake de Armeense genocide door het Franse parlement, met de discussie in Nederland in een bijrol, heeft tot gevolg dat het land zich heeft verenigd in verontwaardiging over zoveel Franse (en in het verlengde daarvan, Europese) schijnheiligheid. Waarom art. 301 afschaffen, zonder dat er al een definitieve veroordeling heeft plaatsgevonden, terwijl de vrijheid van meningsuiting in Frankrijk over toedracht en beoordeling van de verschrikkelijke gebeurtenissen in de nadagen van het Ottomaanse Rijk met strafmaatregelen aan banden wordt gelegd, is de algemene redenering. Een ferme maar niet heetgebakerde reactie kan de AKP voordeel opleveren, op een moment dat de partij in de peilingen in een dip terecht is gekomen. Europa is in de publieke opinie weer iets verder van zijn voetstuk gevallen en het Turkse zelfvertrouwen gestegen, paradoxaalwijze. Tussen de EU en Turkije gaat het pas weer goed als de communicerende vaten in deze psychologie worden

hersteld.

DZO-
ONTVANGEN 17.04.07

(10)(2e)

Memorandum

Van

(10)(2e)

Aan

DZO via DGPZ en

(10)(2e)

cc

DMV, Dk (10)(2e)

Datum

12-04-2007

Kenmerk

1475/M1

Betreft

Uitnodiging herdenking Armeense genocide

Referte

Geen

Ter informatie.

M ontving van de Federatie Armeense Organisaties Nederland bijgaand uitnodiging om op 24 april aanwezig te zijn bij de herdenkingsbijeenkomst in Assen.

M is verhinderd.

Bij reactie kenmerk (1475/M1) duidelijk vermelden

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 0704490209 of (10)(2e)

Website: www.24april.nl

E-mail: info@faon.nl

K.v.K. 27264382

Telefonisch
afgered 13/4

Aan: De Minister van Buitenlandse Zaken
Drs. Maxime Verhagen
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Den Haag, 9 april 2007

Betreft: Uitnodiging herdenking Armeense genocide
Bijlage: 1

Zeer geachte heer Verhagen,

Hierbij nodigt het 24 april Comité van de Armeense Federatie u van harte uit tot het bijwonen van de herdenkingsbijeenkomst van de Armeense genocide van 1915 op dinsdag 24 april a.s. in Assen. Deze vindt plaats bij het Armeense monument (de khatchkar) op Begraafplaats de Boskamp in Assen. De herdenking vangt om 13.00 uur aan.

Het programma voor de herdenkingsbijeenkomst begint met een stille tocht naar het monument, alwaar kransen gelegd worden en een herdenkingsdienst gehouden wordt.

Het programma dat volgt in de aula van de begraafplaats omvat zowel sprekers als muziek. Als sprekers zal o.a. optreden dhr. Joël Voordewind, lid van de Tweede Kamer van de Staten Generaal voor de ChristenUnie en als Europa-woordvoerder opvolger van André Rouvoet. Voorts zal (10)(2e)

(10)(2e) spreken, (10)(2e)
(10)(2e) alsmede de Ambassadeur van de Republiek Armenië in de Benelux, (10)(2e)

Uw heldere opstelling met betrekking tot de Armeense genocide hebben wij steeds zeer gewaardeerd. Mede daarom zouden wij u graag bij de herdenkingsplechtigheden begroeten. Wij stellen het op prijs als u ons, bij voorkeur voor 20 april kunt informeren (e-mail: info@faon.nl of telefonisch via (10)(2e) of uzelf dan wel - indien uzelf niet in de gelegenheid bent - een vertegenwoordiger van uw departement aan de herdenking zal deelnemen. Informatie over onze activiteiten is te vinden op onze website www.24april.nl.

Hoogachtend,

(10)(2e)

Voorzitter Armeense Federatie

Namens het 24 april Comité

1915 – 2007

**ՄԵԾ ԵՂԵՈՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
HERDENKING ARMEENSE GENOCIDE**

HERDENKING 92 JAAR ARMEENSE GENOCIDE

*georganiseerd door het 24 april Comité
van de Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON)*

Datum: Dinsdag, 24 april 2007

Tijd: 13.00 uur

Plaats: Begraafplaats de Boskamp in Assen
Boskamp 5 – Assen

Programma: Kranslegging bij het Armeense monument, Herdenkingsplechtigheid gevolgd door een bijeenkomst in de aula van de Boskamp met artistieke uitvoeringen en met sprekers waaronder Tweede Kamerlid van de ChristenUnie Joël Voordewind en Prof. Jan van der Dussen, schrijver van vele publicaties over de Armeense genocide.

Comité van aanbeveling: (10)(2e)

(10)(2e)

Memorandum

020-72/2011
ONTVANGEN 15.04.11

ME
EE

S2120
11/13/0

Van [redacted] (10)(2e)
Aan DZO vi [redacted] (10)(2e) [redacted] (10)(2e) *13/*
cc [redacted]
Datum 12-04-2011 [redacted] (10)(2e)
Kenmerk 1530/M1
Betreft Uitnodiging concert Armeense genocide
Referte Geen

Minister ontving bijgaande uitnodiging voor een concert ter gelegenheid van de herdenking van de Armeense genocide. Graag aan organisatie doorgeven dat de Minister verhinderd is vanwege parlementaire verplichtingen.

Bij reactie kenmerk (1530/M1) duidelijk vermelden

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱՐՏԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԵԴԵՐԱՑԻԱ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 0704490209 of (10)(2e)

Website: www.faon.nl en www.24april.nl

E-mail: info@faon.nl

K.v.K. 27264382

Aan: Mr. Dr. U. Rosenthal
Minister van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Den Haag, 7 april 2011

Betreft: Uitnodiging concert Armeense genocide
Bijlagen: 2

Zeer geachte heer Rosenthal,

Met verwijzing naar bijgaande uitnodigingsbrief aan de heer Rutte en uitnodigingskaart, willen we ook u graag uitnodigen voor het herdenkingsconcert ter gelegenheid van de herdenking van de Armeense genocide. Dit vindt plaats op 19 april vanaf 16.15 tot 18.00 uur in de Duitse kerk in het centrum van Den Haag in aanwezigheid van de Ambassadeur van de Republiek Armenië in Nederland.

Wij hopen dat u in de gelegenheid bent aanwezig te zijn.

Aan de heer Rutte hebben wij aangegeven het zeer op prijs te stellen als namens de regering een kort woord tot de aanwezigen zou worden gericht.

Voor vragen of voor uw reactie kunt u contact opnemen met (10)(2e) van het 24 april Comité van de Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON), telefoon (10)(2e), e-mail info@faon.nl.

Hoogachtend

Namens de FAON

Namens het 24 april Comité

(10)(2e)

ՀՈԼԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԵԴԵՐԱՑԻԱ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND

24 april comité

voor erkenning en herdenking van de Armeense genocide 1915

Adres: Weesperstraat 91 - 2574 VS Den Haag

Tel. 0704490209 of 06 (10)(2e)

Website: www.faon.nl en www.24april.nl

E-mail: info@faon.nl

K.v.K. 27264382

Aan: Minister President
Dhr. Mark Rutte
Binnenhof 19
2513 AA Den Haag

Den Haag, 6 april 2011

Betreft: Uitnodiging herdenkingsconcert Armeense genocide

Bijlage: 1

Zeer geachte heer Rutte,

Met een herdenkingsconcert in de Duitse kerk aan het Bleijenburg te Den Haag, onder auspiciën van de ambassade van de Republiek Armenië in Nederland, op 19 april, om 16.15 uur besteedt het 24 april Comité van de Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON), in samenwerking met een aantal andere Armeense organisaties van Nederland aandacht aan het feit dat 96 jaar geleden de Armeense genocide plaatsvond.

Wij nodigen u van harte uit hierbij aanwezig te zijn.

Elk jaar herdenken wij het lot van onze voorouders. De erkenning, gelegen in de met algemene stemmen door de Tweede Kamer aangenomen en door de toenmalige Minister van Buitenlandse Zaken omarmde, motie Rouvoet, is belangrijk voor de in Nederland wonende Armeniërs. Dit is temeer relevant daar Turkije erin slaagt, het ontkenningsstandpunt te handhaven.

Wij zouden het mede daarom – naast uw aanwezigheid – zeer op prijs stellen als bij dit herdenkingsconcert namens de regering een kort woord tot de aanwezigen zou worden gericht.

Voor de goede orde zij nog vermeld, dat de in Nederland wonende Armeniërs eerder op die dag aandacht vragen van politiek en maatschappij door een gezamenlijke demonstratie op het Plein, met petitieaanbieding aan de Tweede Kamer. Op 24 april a.s vindt er tenslotte een kranslegging plaats bij het genocidemonument in Assen.

Hoogachtend,

(10)(2e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
AMBASSADE VAN DE REPUBLIEK ARMENIE

April 11, 2011

Dear (10)(2e)

I have the honor to invite you to a concert organized by the Federation of Armenian Organizations in the Netherlands under the auspices of the Armenian Embassy in the Kingdom of the Netherlands in Commemoration of the 96th Anniversary of the Armenian Genocide, that will take place at 16:15 on April 19, 2011, at Deutsce Evangelische Kirche, Bleijenburg 5, 2511 VC Den Haag. Famous Dutch-Armenian singers and musicians will be performing world-renowned pieces from Komitas, Babadjanian, Bach, Chopin and others.

I look forward to seeing you at the concert and take this opportunity to extend to you the assurances of my highest consideration.

(10)(2e)

(10)(2e)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

(10)(2e)

Ministry of Foreign Affairs

The Hague

*DBA
helpers verbruikt*

ԼԱԱՆ ՎԱՆ ՄԻԴԵՐԴՎՈՐՏ 90, 2517 AP, ՀԱԱԳԱ, ՆԻԴԵՐԼԱՆԴՆԵՐ, ՀԵՌ: +3170 3311002, ԷԼՓՈՍ armembnl@mfa.am
LAAN VAN MEERDERVOORT 90, 2517 AP, THE HAGUE, THE NETHERLANDS, TEL: +31703311002, E-MAIL armembnl@mfa.am

SPOED

32103
antw 2/3

Memorandum

Van

E
L
N
(10)(2e)

13

(10)(2e)

en AGRC

(10)(2e)

26/3

Aan

a D

via S

cc

N
1 020.

Datum

25-03-02

Kenmerk

998/M1

Betreft

Ambtsbericht

Referte

Geen

M ontving bijgaande brief van de heer Van Dijke, Tweede Kamerlid ChristenUnie, betreffende verwijdering van een ambtsbericht.

Gaarne vóór 28 maart a.s. antwoordbrief t.b.v. M.

?

27/3

15.00

(10)(2e)

020/02

813/02

Bij reactie kenmerk (998/M1) duidelijk vermelden

37/3
00132

166611

Ons kenmerk:
02-I-0311

Aan de Minister van Buitenlandse Zaken
De heer J.J. van Aartsen
Postbus 20081
2500 EB DEN HAAG

*Vraag antwoord - brief
t.b.v. 07.
PS*

's-Gravenhage, 20 maart 2002

Beste Jans,

Vorige week merkte ik - min of meer bij toeval - dat het ambtsbericht waaraan we tijdens het gesprek met de Armeense gemeenschap refereerden - omdat in dat bericht het woord genocide (zonder aanhalingstekens) onbekommerd werd genoemd - van de site is gehaald. De nieuwere versie van 23 augustus jl. staat er nog wel op.

Nu kan dit gemakkelijk afgedaan worden in de trant van 'ja, het was een oud ambtsbericht en het nieuwe staat er toch nog op'; maar ik vind dit té toevallig en zeker niet fraai. Het stelt me ook wel teleur; dit had ik niet verwacht. Ik kan me ook voorstellen dat dit in de Armeense gemeenschap niet goed valt en vraag me echt af waarom dit nú - net na dit gesprek - zo nodig moest. Het moet toch duidelijk zijn dat dit - juist op zo'n gevoelig punt - allerlei gevoelens en gedachten voedt. Waarom toch?

Wellicht dat je wilt reageren op mijn vraag of je van het verwijderen van de site afweet en of je iets kunt voorstellen bij mijn gevoel van teleurstelling.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Leen van Dijke
Fractievoorzitter ChristenUnie Tweede Kamer

BZ VERTROUWELIJK

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Centraal adresseer en distributiepunt
Bezuidenhoutseweg 67 2594 AC 's-Gravenhage
Telefoon 070 - 3434824/3471166

Filenaam / Referentienummer : BENI020 / P4245
Datum/tijd verwerking : 22/03/01 - 09.43

Dir	
Visie	
Ag no	
Dossier	

GS M R T S PLVS PS DGPZ MRA AMAD AMADOS DPZ PLVDGPZ DGRB PLVDGRB
DGES DGIS BSG DVL DCO DES DMV DPC DIE DVF ABEE DEU DJZ IOB

BAR MIL

S: ANK ATH BDP BKR BLN BRU BRN BTL DUB HEL HSR IST KOP LIS LON LUX
MAD
OSL PAO PAR PRA RIG ROM SOF STO STR TIR WAR WEN ZAG

@#/
BZ-Vertrouwelijk

Van Ambassade Bern

Aan DEU

C.c. DPZ, EU-distr. Ankara

Datum 21 maart 2001

(10)(2e)

Betreft Armeense genocide motie verworpen door Zwitsers parlement

De Zwitserse Nationalrat (Tweede Kamer) heeft dezer dagen op het nippertje een motie over de Armeense genocide verworpen. De motie werd ingediend door het communistische partijlid Zisyadis en behelsde het verzoek aan de Bondsregering om te bevestigen dat feitelijk sprake was van volkerenmoord op de Armeniers. Met 73 tegen 70 stemmen werd de motie verworpen. Hiermee kwam de Nationalrat tegemoet aan het dringende verzoek van de Min van BZ Deiss om de motie af te wijzen. Deiss wees erop dat de aanname van de motie de betrekkingen met Turkije zou belasten en maaide de zich aftekende meerderheid voor de motie het gras voor de voeten weg door te verwijzen naar de dialoog die op gang gekomen was tussen Zwitserland en Turkije volgend op zijn onderhoud met zijn Turkse collega Diesem over deze aangelegenheid in januari jl. Deiss sprak de hoop uit dat deze dialoog tot de instelling van een onafhankelijke commissie van onderzoek in Turkije zou leiden.

Voorstanders van de motie maakten in het debat melding van politieke druk vanuit Ankara op de regering om het woord volkerenmoord in samenhang met de Armeniers niet te gebruiken. Ook werd een brief van

BZ VERTROUWELIJK

BENI 020 P4245 VAN

BZ VERTROUWELIJK

de Turkse Ambassadeur in Bern getoond waarin deze zijn diepe zorgen over de mogelijkheid van het aannemen van de motie door de Nationalrat tot uitdrukking bracht.

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2e)

BZ VERTROUWELIJK

BERN 200 000 000 000

To: M[M]; TIT; DGPZ[DGPZ]; DGES[DGES]; DZO[DZO]; ANK[ANK]; DIE[DIE]; DJZ[DJZ]; DVL[DVL]; (10)(2e)

(10)(2e)

From: DWM

Sent: Wed 1/27/2010 9:14:55 AM

Subject: Turkije - Bilateraal - Parlement - Wetsvoorstel Voordewind strafbaarstelling ontkenning volkerenmoord

Received: Wed 1/27/2010 9:14:55 AM

wetsvoorstel voordewind NL.pdf

Kunt u dit bericht niet goed lezen? Bekijk dan de online versie.

27 januari 2010

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Berichtenverkeer

BZ-Vertrouwelijk

Turkije - Bilateraal - Parlement - Wetsvoorstel Voordewind strafbaarstelling ontkenning volkerenmoord

Van : dwm
Verzonden op : 27 januari 2010 09:14
Land/regio : Turkije
Forum : Bilateraal
Thema : Parlement

Commentaar

Het wetsvoorstel van Kamerlid Voordewind lijkt vooral voor binnenlands politiek gebruik, met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart a.s.

(10)(2a)

Ten

aanzien van het voorstel van toenmalig Kamerlid Huizinga adviseerde de Raad van State in 2006 tegen aanneming. De RvS stelde onder meer dat de gedragingen die omschreven werden in het toenmalige wetsvoorstel reeds strafbaar waren in het wetboek van Strafrecht. DJZ wordt verzocht te adviseren in hoeverre geamendeerde versie tegemoet zou kunnen komen aan de toen gemaakte kanttekeningen.

Bericht

(10)(2a)

(10)(2a)

Voordewind

wil dit voorstel, een aangepaste versie van het voorstel van toenmalig Kamerlid Huizinga-Heringa uit 2006, a.s. donderdag in het besloten overleg van de VKC Justitie inbrengen (zie bijlagen). Als het voorstel wordt aangenomen betekent dat dat ook ontkenning van de Armeense kwestie, indien die als genocide gekwalificeerd kan worden, strafbaar is.

(10)(2a)

Berichtgegevens

00134^{an}

: M; t; DGPZ; DGES; dzo; ANK; DIE; DJZ; (10)(2a)

(10)(2e)

167653

Opsteller : (10)(2e)
Kenmerk : DWM-058/10
Type : Beleids
Prioriteit : Routine
Rubricering : BZ-Vertrouwelijk
Categorie : Verslag/Info
Geldig vanaf : 27 januari 2010

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

To: dges@minbuza.nl[dges@minbuza.nl]; DEU@minbuza.nl[DEU@minbuza.nl]; die@minbuza.nl[die@minbuza.nl]; IST-CDP@minbuza.nl[IST-CDP@minbuza.nl]; bre@minbuza.nl[bre@minbuza.nl]; bre-uitbr@minbuza.nl[bre-uitbr@minbuza.nl]; str@minbuza.nl[str@minbuza.nl]; (10)(2e) ps@minbuza.nl[ps@minbuza.nl]; die-ex@minbuza.nl[die-ex@minbuza.nl]; TBI-CDP@minbuza.nl[TBI-CDP@minbuza.nl]; BAK-CDP@minbuza.nl[BAK-CDP@minbuza.nl]; mos-pa@minbuza.nl[mos-pa@minbuza.nl]; was-pa@minbuza.nl[was-pa@minbuza.nl]; par-pa@minbuza.nl[par-pa@minbuza.nl]; bln-pa@minbuza.nl[bln-pa@minbuza.nl]; dam@minbuza.nl[dam@minbuza.nl]; DAM-tfs@minbuza.nl[DAM-tfs@minbuza.nl]; IST-Syrie@minbuza.nl[IST-Syrie@minbuza.nl]; ank-cdp@minbuza.nl[ank-cdp@minbuza.nl];

(10)(2e)

From: ANK-PA
Sent: Fri 4/25/2014 3:18:46 PM
Subject: Turkije - Binnenlandse aangelegenheden - Verrassend verzoenende woorden van premier Erdogan aan de vooravond van de herdenking van de Armeense volkerenmoord
Received: Fri 4/25/2014 3:18:46 PM
The unofficial translation of the message of The Prime Minister of The Republic of Turkey.docx

Kunt u dit bericht niet goed lezen? Bekijk dan de online versie.

25 april 2014

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Berichtenverkeer

BZ-Vertrouwelijk

Turkije - Binnenlandse aangelegenheden - Verrassend verzoenende woorden van premier Erdogan aan de vooravond van de herdenking van de Armeense volkerenmoord

Van : ANK-PA
Verzonden op : 25 april 2014 16:18
Land/regio : Turkije
Thema : Binnenlandse aangelegenheden

Samenvatting

- Verzoenende woorden van premier Erdogan over de Armeense kwestie
- Veel media aandacht. Positieve reacties in binnen- en buitenland, naast scepcis
- Zullen er vervolgstappen zijn?

Commentaar

(10)(2a)

(10)(2a)

Niet eerder liet een Turks regeringsleider zich zo genuanceerd en verzoenend uit over de Armeense kwestie. Vorig jaar werd het taboe op de Koerdische etniciteit geslecht door toe te geven op deelterreinen (onderwijs, Koerdische taal, rechten minderheden).

(10)(2a)

Bericht

De verklaring en de reacties..

1. Aan de vooravond van 24 april, de datum waarop de Armeense volkerenmoord van 1915 wordt herdacht, kwam premier Erdogan met een voor velen **verrassende verklaring** (zie bijlage) in 9 talen, waaronder West- en Oost Armeens en Koerdisch. Daarin erkende hij dat er in de laatste jaren van het Ottomaanse rijk een periode is geweest waarin de constituerende volkeren van het Ottomaanse rijk veel hebben geleden. Daarbij noemde hij specifiek Turken, Koerden, Arabieren en Armenen.
2. Tevens stelde hij dat de mensheid de taak heeft dit gedeelde lijden ? inclusief dat van de Armeniërs - te erkennen. In Turkije kunnen volgens hem meningen, gedachten en perspectieven over de gebeurtenissen van 1915 **vrijelijk worden geuit** zoals past in een moderne democratie. Daarbij horen ook meningen die beschuldigend en provocatief kunnen overkomen. Indien dit helpt tot beter begrip en uiteindelijke empathie en tolerantie, moet dit mogelijk zijn, aldus Erdogan.
3. De verklaring stelt verder dat miljoenen met uiteenlopende geloven en etnische achtergronden hun leven verloren in WWI. Maar: ?having experienced events which had **inhumane** consequences ? such as relocation ? during the First World War, should not prevent Turks and Armenians from establishing compassion and mutually humane attitudes among towards one another (sic)?.
4. De verklaring vervolgt met het uitspreken van hoop dat de volkeren van Anatolië, die zoveel gebruiken en omgangswijzen gemeen hebben, elkaar vinden bij de verwerking van hun gedeelde smart en gaat als volgt verder: ?and it is with this hope and belief that we wish that the Armenians who lost their lives in the context of the early twentieth century rest in peace, and we convey our **condolences** to their grandchildren.?
5. Twee dagen later domineert de verklaring nog steeds de Turkse media. De reacties op de verklaring zijn voor het merendeel **positief**, zoals die van de kemalistische CHP en Koerdische BDP en de reacties in Armeense kringen. De Armeense (10)(2e) stelde zelfs: ?the statement shatters the official stance of the Turkish state?. De Armeense patriarch van Istanbul beklonk de verklaring met ?..Amen..?.
6. **Negatief** - zoals verwacht ? was de directe reactie van de nationalistische MHP. (10)(2e) stelde dat Erdogan zich hiermee als president voor de Turken diskwalificeert.
7. Maar er zijn velen die twifelen aan de **oprechtheid** van Erdogan: hoe kan het dat een man die het laatste jaar slechts polariserend heeft gehandeld nu **verzoenende woorden** spreekt richting de aartsvijand? De gezaghebbende columnist van de linkse krant (10)(2e) spreekt over een ?big hypocrisy?. Bovendien zien velen de verklaring als een handreiking naar het buitenland, waar de reputatie van Erdogan het afgelopen jaar forse schade heeft opgelopen, wat hem zorgen baart nu hij presidentiële ambities heeft. Dit neemt echter niet weg dat de reacties ?op het eerste gezicht?, zoals die van de VS (wv Psaki ? ?VS verwelkomt Turkse erkenning van Armeens lijden?) en de EU (Füle ? ?verzoening is een kernwaarde van de EU?) positief zijn.

(10)(2a)

9. Door deze actie heeft Turkije bovendien volgens sommigen de **moral high ground** betreden. Het is namelijk nu aan de Armeense diaspora ditzelfde te doen en verzoeningsgezind en constructief te reageren. Dit werd ook openlijk door minister Davutoglu gezegd die de boodschap zag als; "a call to Armenia that we hope will be answered".

Wordt vervolgd?

10. Onbevestigde bronnen spreken bovendien over **Turkse vervolgstappen**. De belangrijkste zou zijn het aanbieden van staatsburgerschap aan de kleinkinderen van Armeniërs die burgers van het Ottomaanse rijk waren. Dit voorstel zou zijn geopperd door de Armeense diaspora.
11. Wel blijven de eisen zoals neergelegd in de **protocolen met Armenië** onverminderd van kracht alvorens de grens tussen Turkije en Armenië open gaat: 1) instellen van een gezamenlijke commissie van wijzen en historici die tot accurate inzichten zouden moeten komen over de Armeense kwestie en 2) een oplossingsgerichte houding van Armenië inzake de kwestie Nagorno-Karabach. Dit laatste punt geeft ook aan dat het niet een pure bilaterale kwestie is op dit moment. Azerbaidzjan zit indirect verweven in een

constructieve oplossing voor de Armeense kwestie en dat maakt het voor partijen moeilijker om constructieve stappen te zetten: er zitten meerdere partijen aan het schaakbord. Enkele commentaren wijzen er op dat een daadwerkelijk oplossing slechts mogelijk is als Turkije zich kan ontworstelen uit de greep van Azerbaidzjan.

12. Voor Erdogan ? getuige zijn woorden in een bespreking met AK partijfunctionarissen ? ligt de bal nu op de **Armeense helft**. Dit is een wrange metafoor na de in de kiem gesmoorde voetbal дипломatie van 2008 in Jerevan (wereldcup kwalificatie Armenië-Turkije met president Gül op de tribune), waaraan destijds geen vervolg werd gegeven..

Berichtgegevens

Aan : DGES; DEU; DIE; IST-CDP; BRE; bre-uitbr; STR; (10)(2e) PS; DIE-EX; TBI-CDP; BAK-CDP; MOS-PA; WAS-PA; PAR-PA; BLN-PA; DAM; dam-tfs; IST-SYRIE; ANK-CDP;

Opsteller : (10)(2e)

Afgestemd : (10)(2e)

Kenmerk : ANK033

Type : Beleids

Prioriteit : Routine

Rubricering : BZ-Vertrouwelijk

Categorie : Verslag/Info

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

